T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRKİYE, İNGİLTERE VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDE YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASININ MUKAYESELİ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

MİKAİL ENES ÇUBAN

İSTANBUL, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRKİYE, İNGİLTERE VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDE YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASININ MUKAYESELİ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

MİKAİL ENES ÇUBAN

DANIŞMAN: PROF. DR. MUSTAFA ERKAN

İSTANBUL, 2022

ÖZET

Vatandaşlık hukuku, klasik anlamda temel hukuk disiplinlerinden biridir. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ise, varlıklı yabancıların ve çoğu zaman ailelerinin bir yatırım karşılığında ikinci bir vatandaşlık kazanması için kullanılan ifadedir. Özellikle son on yıldır yoğun bir şekilde tartışılan yatırım yoluyla vatandaşlık programlarının akademik tez boyutunda ele alındığı çok fazla çalışmaya denk gelmek mümkün değildir.

Yatırım yoluyla vatandaşlık programlarının incelendiği bu tezde, öncelikle terminolojik olarak yatırım yoluyla vatandaşlık ifadesi irdelenmiş, sonrasında ise vatandaşlık hukukuna hâkim prensipler ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık olgusu tartışılmıştır. Mukayeseli hukuktan birçok örnekle yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları ve politikaları örneklendikten sonra ise Türkiye, İngiltere ve Malta hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık programları yerel mevzuatları ışığında incelenmiştir. Nihai olarak da detaylı olarak incelenen bu üç ülke hukuk sistemindeki yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarının benzer ve farklı yönleri ayrı başlıklar halinde irdelenip tezin son kısmında da görüşlerimize yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması, karşılaştırmalı hukuk, Türk hukuku, İngiliz hukuku, Malta hukuku

ABSTRACT

Citizenship law is one of the basic legal disciplines in the classical sense. Citizenship by investment is the expression used by wealthy foreigners and often their families to acquire a second citizenship in exchange for an investment. It is not possible to come across many studies in which citizenship-by-investment programs, which have been discussed intensively in the last ten years, are handled in the academic thesis.

In this thesis, in which citizenship by investment programs are examined, first of all, the terminological citizenship by investment is examined, and then the concept of citizenship by investment is discussed in the light of the principles prevailing in citizenship law. After exemplifying citizenship by investment practices and policies with many examples from comparative law, citizenship by investment programs in the legal systems of Turkey, England and Malta are examined in the light of local legislation. Finally, similar and different aspects of citizenship by investment practices in the legal systems of these three countries, which are examined in detail, are examined under separate headings and our opinions are included in the last part of the thesis.

Keywords: citizenship by investment, comparative law, Turkish law, England law, Maltese law

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ ..... İİİ

KISALTMALAR ..... İV

1. GİRİŞ 1

2. GENEL OLARAK YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI… 4

2.1. YATIRIM KAVRAMI 5
2.2. YATIRIMCI VATANDAŞLIK OLGUSU 8
2.3. YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI POLİTİKALARINDAN ÖRNEKLER 15
2.4. VATANDAŞLIK HUKUKUNUN GENEL PRENSİPLERİ IŞIĞINDA YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI 17
2.4.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Yer Alan Vatandaşlık Hukuku Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması 17
2.4.1.1. Her Ferdin Bir Uyrukluk Hakkı Vardır 18
2.4.1.2. Hiç kimse Keyfi Olarak Uyrukluğundan ve Uyrukluğunu Değiştirmek Hakkından Mahrum Edilemez 19
2.4.2. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde Yer Alan Vatandaşlık Hukuku Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması 22
2.4.2.1. Herkes Bir Uyrukluk Hakkına Sahiptir 23
2.4.2.2. Vatansızlık Önlenecektir 23
2.4.2.3. Hiç Kimse Kasten Uyrukluğundan Yoksun Bırakılmayacaktır 24
2.4.2.4. Ne Bir Taraf Devlet Uyruğu İle Bir Yabancının Evliliği Ne Evliliklerinin Dağılması Ne De Evlilik Esnasında Eşlerden Birinin Uyrukluğunu Değiştirmesi Otomatik Olarak Diğer Eşin Uyrukluğunu Etkiler 25
2.4.3. Günümüz Vatandaşlık Hukuku Açısından Terk Edilmekte Olan Bir Prensip: Herkesin Yalnız Tek Bir Vatandaşlığı Olmalıdır Prensibi Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması 27
2.5. MUKAYESELİ HUKUKTA YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI UYGULAMALARI 28
2.5.1. Yatırımcının İkamet Şartına Bağlı Olarak Vatandaşlık Kazanması Usulü 29
2.5.1. Yatırımcının Doğrudan Vatandaşlık Kazanması Usulü 33
2.6. TÜRK HUKUKUNDA YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANIMI 39
2.6.1. Sabit Sermaye Yatırımı 43
2.6.2. Gayrimenkul Yatırımı 44
2.6.3. İstihdam Oluşturma 45
2.6.4. Bankada Mevduat Depo Etme 45
2.6.5. Devlet Borçlanma Aracı Yatırımı 46
2.6.6. Gayrimenkul Yatırım Fonu Katılma Payı veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Payı Yatırımı 48

2.6.7. Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma 49
2.6.8. Yatırım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi 50
2.7. İNGİLİZ HUKUKUNDA YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANIMI 51
2.7.1. 2 Milyon İngiliz Sterlini Tutarında Hisse/Risk Sermayesi Yatırımı 52
2.7.2. 5 milyon İngiliz Sterlini Tutarında Hisse/Risk Sermayesi Yatırımı 53
2.7.3. 10 milyon İngiliz Sterlini Tutarında Hisse/Risk Sermayesi Yatırımı 54
2.7.4. Yatırım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi 55
2.8. MALTA HUKUKUNDA YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANIMI 56
2.8.1. 600 bin Euro Tutarında Bağış ile Birlikte Sair Yatırımlar 59
2.8.2. 750 bin Euro Tutarında Bağış ile Birlikte Sair Yatırımlar 60
2.8.3. Yatırım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi 61

3. TÜRK, İNGİLİZ VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ…. 63

3.1. TÜRK, İNGİLİZ VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI UYGULAMALARININ BENZER YÖNLERİ 63
3.1.1. Asgari İkamet Şartı 64
3.1.2. Oy Kullanma Hakkı 64
3.1.3. Gayrimenkul Yatırımı 65
3.1.4. Yatırım Fonu ya da Ticari Faaliyetteki Şirket Hissesi Yatırımı 65
3.1.5. Yatırım Miktarına Göre Değişen İkamet Süreleri 66
3.1.6. Kazanılan Yeni Vatandaşlığın Yatırımcının Yakınlarına Etkisi 67
3.2. TÜRK, İNGİLİZ VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI UYGULAMALARININ FARKLI YÖNLERİ 68
3.2.1. Yatırım Seçeneklerinin Birden Çok Olması 68
3.2.2. Yatırımın Tek Kalemi İhtiva Etmesi 69
3.2.3. Bağış Yükümlülüğü 70
3.2.4. Gayrimenkul Kiralama Seçeneği 71
3.2.5. Oy Kullanma Hakkı 71
3.2.6. Yatırımcının Ebeveynlerinin de Yeni Vatandaşlığa Kabulü 71
3.3. TÜRK, İNGİLİZ VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI UYGULAMALARI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİMİZ 72

4. SONUÇ 84

KAYNAKÇA 86

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türk Hukukundaki Yatırım Miktarları/Türleri Değişim Karşılaştırması……41

Tablo 2: İngiliz Hukukundaki Yatırım Miktarları/Türleri Değişim Karşılaştırması……52

Tablo 3: Malta Hukukundaki Yatırım Miktarları/Türleri Değişim Karşılaştırması…….58

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABAD	Avrupa Birliği Adalet Divanı
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CAD	Canadian Dollar
CHF	Confederatio Helvetica Franc
CMA	The Community Malta Agency
ECT	Energy Charter Treaty
EFTA	European Free Trade Association
EGM	Emeklilik Gözetim Merkezi
EP	European Parliament
EU	European Union
EUDO	European Union Democracy Observatory on Citizenship
EUI	European University Intitute
Fintek	Finansal Teknoloji
GYF	Gayrimenkul Yatırım Fonu
GSYF	Girişim Sermayesi Yatırım Fonu
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes

KPMG	Klynveld Peat Marwick Goerdeler
m.	Madde
MASAK	Mali Suçları Araştırma Kurulu
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
NFT	National Transformation Fund
s.	Sayfa
S.	Sayı
SEDDK	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TDK	Türk Dil Kurumu
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
USD	The United States Dollar
vs.	vesaire

1. GİRİŞ

Vatandaşlık hukuku, klasik anlamda temel hukuk disiplinlerinden biridir. İçerisinde kamu hukuku özellikleri barındırmakla birlikte özel hukuka dair de birçok hususu barındırmaktadır. Kişi ile devlet arasındaki vatandaşlık bağı neticesinde meydana gelen uluslararası hukuk sonuçları vatandaşlık hukukunun kamu hukuku yönünü gösteren önemli noktalardır. Özel hukuk yönünden ise kanunlar ihtilafı hususu vatandaşlık hukuku ile yakından ilişkilidir. Bununla birlikte vatandaşlık hukuku hem özel hukukla ilgilenen hukukçuların hem de kamu hukuku ile ilgilenen hukukçuların çalışma yaptıkları, bu sebeple de yeniliklere açık ve üzerinde çok çalışılan bir hukuk alanıdır.

Özellikle son on yıldır yoğun bir şekilde tartışılan yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları, vatandaşlık hukukuna her iki perspektiften bakan hukukçuların da ilgisini çekmektedir. En kaba tabirle, bir ülke vatandaşlığının belirli yatırım karşılığında yabancı bir kimseye kazandırılması anlamına gelen bu uygulamalar genel vatandaşlık hukuku prensipleriyle bazı noktalarda çelişmektedir. Ancak bu uygulamalar, vatandaşlık hukukunun genel prensiplerinin varlığını güçlendiren; bu prensipleri besleyen niteliğe de sahiptir. Mamafih, bu uygulamalara mutlaka yer verilmesi gereklidir ya da bu uygulamalar vatandaşlık hukukunun yapısına aykırıdır şeklinde hüküm vermek kanımızca yerinde değildir.

Mukayeseli hukukta ise bu uygulamalara yer veren ülke sayısı azımsanacak düzeyde değildir. Kuzey Amerika'dan Avrupa'ya onlarca ülke yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına imkân sağlamaktadır. Ülkelerin sağladıkları bu imkanlar bazen yatırım karşılığında doğrudan vatandaşlık iktisabı olarak bazen de birkaç yılı kapsayan belirli bir prosedürün tamamlanması şeklindedir. Bu uygulamalara yer veren ülkelere baktığımızda, net bir şekilde görüyoruz ki; neredeyse tüm yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları birbirine benzer özelliklere sahiptir. Ülkelerin nüfusu, ekonomisi, sosyo-kültürel yapısı, göçmen nüfusun yerleşik nüfus içerisindeki oranı gibi özellikler yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarının şeklinin verilmesinde büyük önem arz etmektedir. Nihayetinde, iki Karayip ülkesi olan Grenada ve Dominika arasındaki ülkesel benzerlikler yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarına aynı paralellikte yansıdığı gibi iki Kuzey Amerika ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada

arasında var olan ülkesel benzerlikler de yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarında aynı şekilde görülmektedir.

Tüm bunlarla birlikte bu çalışmanın esas konusu olan Türkiye, İngiltere ve Malta hukuk sistemlerinde yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları ise birbirinden oldukça fazla farklılıklar içermektedir. Türkiye, Avrupa Birliği (AB) üyesi olmayan fakat hem bulunduğu jeopolitik konum hem de gün geçtikçe büyüyen ekonomisiyle bilinen bir Doğu Avrupa ülkesidir[1]. İngiltere ise uzun yıllar AB üyesi olan ve yakın zamanda kendi isteğiyle AB'den ayrılan, hem siyasi hem de ekonomik anlamda dünyanın en güçlü ülkelerinden olan, köklü geçmişe sahip bir Avrupa ülkesidir[2]. Malta, diğer iki ülkenin aksine 2004 yılından beri AB üyeliğini sürdüren, vergi oranlarının düşük olması nedeniyle birçok varlıklı insanın dikkatini çeken, dünyada nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu ülkelerden biridir[3]. Yalnızca birkaç cümlelik ifadelerle bile bu üç ülkenin siyasi ve ekonomik gücündeki farklılık anlaşılabilmektedir.

Türkiye ve Malta'nın, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarına kendi mevzuatlarında yer verme zamanı İngiltere'nin aksine çok eski bir tarihe dayanmamaktadır. Buna rağmen her iki ülke de şu an dünyadaki birçok göçmenlik firması ve hukuk bürosu tarafından yayımlanan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımında en çok tercih edilen ülkeler arasındadır[4]. Bunun en büyük nedeni, Malta'nın AB üyesi olması, vergi oranlarının düşüklüğü ve akdeniz iklimine sahip olması iken Türkiye için düşük yatırım maliyetleri, hızlı bir şekilde vatandaşlık alınabilmesi ve kendi bölgesindeki siyasi ve ekonomik gücüdür. Netice itibariyle, üç ülke de yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarıyla tanınan, örnek alınan ülkelerdendir.

Bu çalışmada, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması; genel vatandaşlık hukuku prensipleri ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ve mukayeseli hukuktaki

[1] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı verilerine göre; Türkiye GSYH 2021 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 21,7 oranında büyüme kaydetmiştir. https://www.sbb.gov.tr/buyume/ (06.09.2021).
[2] AB İngiltere'nin en büyük ticaret ortağı olup, 2020 yılında tüm İngiltere ihracatının %42'si; tüm İngiltere ithalatının da %50'si AB ile yapılmaktadır. Ayrıca bkz: Matthew Ward, "Statics on UK-EU Trade"**, Commons Library Research Briefing** United Kingdom, 2021, s. 4 https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7851/ (06.09.2021).
[3] Malta'da gelir vergisi kişilerin gelirleriyle orantılı olup bu oranlar %0 ile %35 arasında değişmektedir. https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/careers/articles/mt-why-malta-income-taxation.html (06.09.2021).
[4] https://best-citizenships.com/2022/02/10/best-citizenship-by-investment-cbi-rankings-for-2022/ (27.06.2022).

yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları başlıklarıyla detaylı bir şekilde incelendikten sonra çalışmaya başlığını da veren Türk, İngiliz ve Malta hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları hem ayrı ayrı incelenecek hem de mukayeseli bir şekilde kaleme alınacaktır. Son başlıkla da mukayese ettiğimiz ülkelerdeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ile ilgili düşüncelerimizi belirtir iken zaman zaman çalışmada yer verdiğimiz bilgilere atıf yapmaktan da kaçınmayacağız.

2. GENEL OLARAK YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK KAZANILMASI

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması, varlıklı yabancıların ve çoğu zaman ailelerinin bir yatırım karşılığında ikinci bir vatandaşlık kazanması için kullanılan ifadedir[5]. Yatırım kavramından anlaşılması gereken ise, bir kişinin vatandaş olma saikiyle halihazırda vatandaşı olmadığı bir ülkeye maddi karşılığı olan bir şeyi belli şartlarda depo etmesi ya da bağışlamasıdır[6].

Vatandaşlık hukukuna ekonomi perspektifinden baktığımızda ilk gördüğümüz resim yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasıdır. Aslında vatandaşlık hukukunun gelenekselleşmiş alt inceleme başlıkları altında gözükmeyen bu yeni inceleme alanı, birçok hukuk dalını kendine inceleme konusu yapma potansiyeli barındıran bir alandır. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması tamamlandığında ve/veya tamamlanmadan özel hukukun birçok hukuk dalıyla ilişkili kurulduğu gibi, kamu hukukuna ilişkin de birçok alan ile de ilişki kurulmaktadır.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasının diğer hukuk dalları ile ilişkisi şu şekilde özetlenebilir:

Yatırımın o ülke için "yabancı" statüsündeki bir kişi tarafından yapılması, yatırım yapılan ülkenin doğrudan yabancı yatırım kanunlarına direkt teması anlamına gelmektedir. Ayrıca bununla da kalmayıp yabancı kişi, yabancı olduğu ülkede yatırım karşılığında maddi değeri olan bir şeye[7] sahip olduğunda o ülkenin idare hukukuna, borçlar hukukuna, şirketler hukukuna da direkt temas etmektedir. Bununla birlikte yabancının kişilik hâli için o ülkenin yabancılar hukuku, medeni hukuku, kişiler hukuku ve nihayetinde vatandaşlık hukuku ile doğrudan temaslar mevcut olacaktır.

---

[5] Nimet Özbek, "Comparative Study on Citizenship by Investment: Example of Turkey", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:XI, S:2, (2021) 3-19, s. 8.

[6] Karayip ülkelerinin bir kısmında (St. Nevis ve Kevis, Dominika, Grenada vs.) söz konusu yatırımdan kasıt bağış olarak kabul edilmekte iken bazı ülkelerde (Türkiye, Malta vs.) gayrimenkul satın alınması ya da şirket hissesi satın alınması yatırım olarak kabul edilmektedir.

[7] Çoğu zaman gayrimenkul, hisse senedi, devlet tahvili, yatırım yapılan ülke vatandaşlarından istihdam koşulu gibi şeyler konu olmaktadır.

Yabancı yatırımcı, milletlerarası özel hukuk nezdinde de yatırım yoluyla vatandaşlık kazandığı ülkenin vatandaşı olarak tanınacak ve yatırımcının bu ikinci vatandaşlığı milletlerarası anlaşmaların süjesi olarak çeşitli yargılamalarda belirleyici rol oynayacaktır[8].

Görüldüğü üzere, yatırımcının kazanmış olduğu bu ikinci vatandaşlık onu hem ulusal hukuk sistemlerinde hem de uluslararası hukuk nezdinde yeni bir statüye sokmaktadır. Bu yeni statü kişiler bazında yeni olmakla birlikte, kazanılan statünün bir ülke vatandaşlığı olması ve bunun yatırım yolu ile elde edilmesi hukuk düzenlerinde de yeni yeni kendine vücut bulmuştur.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasına dair verdiğimiz bu genel bilgilerden sonra aşağıda detaylı olarak; yatırım kavramı, yatırımcı vatandaşlık olgusu, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikalarından örnekler, vatandaşlık hukuku genel prensipleri ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ve değerlendirme başlıkları incelenecektir.

2.1. Yatırım Kavramı

Yatırım Türk Dil Kurumu'nda, "Millî ekonominin veya bir ticaret kuruluşunun üretim ve hizmet gücünü artırıcı nitelikte olan aktif değerlerine yapılan yeni eklemeler"[9] olarak tanımlanmıştır. Ekonomi literatüründe ise yatırım, "reel sermaye stokuna yapılan net ilaveler" olarak ifade edilmiştir[10]. Bununla birlikte tahvil ve hisse senedi gibi varlıklar bireyler için yatırım olarak kabul edilse de ekonomik anlamda yatırım olarak kabul edilmez. Literatürde bu tür yatırımlara "plasman" denilmektedir[11]. Ünlü ekonomist Kevin

[8] Uluslararası hukuk ile vatandaşlık ilişkisinin ifade edildiği *Nottebohm* kararı ileride detaylı şekilde ele alınacaktır.
[9] https://sozluk.gov.tr/ (28.10.2022).
[10] Süleyman Bolat, "Makro İktisadın Mikro Temelleri: Yatırım", s. 3 https://docplayer.biz.tr/33339441-Makro-iktisadin-mikro-temelleri-yatirim-dr-suleyman-bolat.html (28.10.2022).
[11] Bolat, s. 3.

Hasset tarafından ise yatırım "yeni ürünler üretmek için yeni ürünleri üretmek"[12] olarak tanımlanmıştır.

Hukuk literatürüne baktığımız zaman ise yabancı yatırım kavramının tanımının yapılmadığını görmekteyiz[13]. Yatırımın konu olduğu bazı milletlerarası anlaşmalarda, mezkûr anlaşmada korunan yabancı yatırıma göre bir tanımlama mevcuttur. Yani bu tanımlar da anlaşmanın amacına göre birbirinden farklı şekildedir[14]. Örneğin Enerji Şartı Anlaşması'nda (ECT)[15] yatırım, bir yatırımcı tarafından doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunan ya da kontrol edilen her türlü varlığı ifade etmektedir[16]. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi Konvansiyonu'nunda (ICSID)[17] ise yatırım kavramına yer verilmemiş ve yatırım kavramı hakem kararları ile şekillenmiştir[18].

İzmirli, ICSID Konvansiyonu ışığında yatırım kavramını "amacı kâr elde etmek olan yatırımcının, başka bir ülkede belirli nitelikteki riskleri üstlenerek giriştiği, görece uzun bir süre boyunca devam eden ve ev sahibi ülke ekonomisine katkı yapması beklenen faaliyet" olarak tanımlamıştır[19].

---

[12] İngilizce orjinali için bkz: "By investment, economists mean the production of goods that will be used to produce other goods." https://www.econlib.org/library/Enc/Investment.html (28.06.2022).

[13] Bilgin Tiryakioğlu, **Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s.9; Pınar Baklacı, Esen Akıntürk, "Foreign Direct Investment in Turkey: Legal Framework", **International Journal of Emerging and Transition Economies**, Vol. 1, No: 2, (2008), 231-245, s. 234.

[14] Muthucumaraswamy Sornarajah, **The International Law on Foreign Investment**, Third Edition, New York, Cambridge University Press, 2010, s. 8.

[15] Türkiye Enerji Şartı Anlaşması'na 2000 yılında taraf olmuştur. Bkz: 06.02.2000 tarih ve 23956 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23956.pdf (31.10.2022).

[16] Enerji Şartı Anlaşması'nda yatırımın yüzeysel olarak tanımı yapıldıktan sonra birkaç hususun yatırım kabul edildiğini de ayrıca ifade edilmiştir. Bu hususlar şu şekildedir: - Maddi ve maddi olmayan mallar ile taşınır ve taşınmaz mallar ile bunlar üzerindeki kira, ipotek, haciz, teminat gibi her türlü mülkiyet hakları; - Bir şirket veya ticari kurum, veya bir şirket veya ticari kurumun hisse senetleri, tahvilleri veya diğer iştirak şekilleri ile bonoları, ve şirket veya ticari kurumun diğer borçları; - Ekonomik bir değere sahip ve bir yatırımla ilgili bir antlaşmaya istinaden yapılan parasal talepler ve performans talepleri; - Fikri mülkiyet; - Enerji sektöründeki yüklenilen herhangi bir ekonomik faaliyet sebebiyle, kazanç, kâr ve benzeri gelirleri, kanunlarla veya çeşitli antlaşmalarla tanınmış bir herhangi bir hakkı içerir.

[17] Türkiye ICSID Konvansiyonu'na 1988 yılında taraf olmuştur. Bkz: 02.06.1988 tarih ve 19830 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19830.pdf (31.10.2022).

[18] Berk Demirkol, *"The Notion of 'Investment' in International Investment Law''*, **The Turkish Commercial Law Review**, Vol.1, Issue 1, (2015), 40-50, s. 41 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2579247 (31.10.2022).; Melis Avşar, *"ICSID Konvansiyonu'na Göre Yatırım Kavramı"*, **Public and Private International Law Bulletin**, Volume: 37, Issue: 2, (2017), 95-140 s. 103.

[19] Lale Ayhan İzmirli, "*Uluslararası Yatırım Hukukunda "Yatırım" Kavramı",* **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Vol: 8, No:2, (2018), 89-131, s. 120.

Türk hukukuna baktığımızda ise 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nda[20] doğrudan yabancı yatırım ne olduğuna ilişkin bir tanım yer almaktadır. Bu tanıma göre doğrudan yabancı yatırım,

1) Yurt dışından getirilen;

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca alım satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye,

- Şirket menkul kıymetleri (Devlet tahvilleri hariç),

- Makine ve teçhizat,

- Sınaî ve fikrî mülkiyet hakları,

2) Yurt içinden sağlanan;

-Yeniden yatırımda kullanılan kâr, hâsılat, para alacağı veya malî değeri olan yatırımla ilgili diğer haklar,

- Doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar,

gibi iktisadî kıymetler aracılığıyla;

i) Yeni şirket kurmayı veya şube açmayı,

ii) Menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi veya menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir şirkete ortak olmayı ifade eder[21].

[20] 17/06/2003 tarih ve 25141 sayılı Resmi Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030617.htm (06.11.2022).
[21] Bu ifade 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun 2(b) hükmünün birebir aynısıdır.

2.2. Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu

Vatandaşlık; devletin, kişilerle kendi arasında çift taraflı olarak hak ve yükümlülükler belirlediği hukuksal bağ olarak ifade edilmektedir[22]. Bu tanıma göre yalnızca devletin değil vatandaşın da sahip olduğu yükümlülükler vardır. Vatandaşın yükümlülüklerinden önemli bir bölümünü devletine olan duygusal bağı oluştursa da bu tanımda vatandaşlık kurumunu hukuksal bağ olarak ifade etmemizin sebebi, duygusal bağ oluşmasa da kişiler ile devletler arasında hukuki anlamda bir vatandaşlık ilişkisinin oluştuğunun kabulüdür.

Yatırım yoluyla elde edilen vatandaşlık kişi ile devlet arasında çoğu zaman duygusal bağ kurulmadan ortaya çıkmaktadır. Uluslararası hukukta da Nottebohm[23] kararı ile bu duygusal bağ kurulmadan hukuksal bağ kurulması, yani vatandaşlık ediniminin perde arkasında vatandaşı olunan ülke ile duygusal bağa sahip olunmaması durumu[24] tartışma yaratmıştır. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) yargılamasına konu olay şu şekilde gelişmiştir:

Nottebohm, Guatemala'da taşınmaz edinmiş ve orada yaşayan bir Alman vatandaşıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya ile Guatemala'nın karşı saflarda savaştığını gören Nottebohm, Lihtenştayn'a gidip birkaç hafta orada ikamet etmiş ve bu şekilde Lihtenştayn vatandaşlığını edinmiş, yürürlükteki Alman kanunları uyarınca da Alman vatandaşlığından çıkarılmıştır. Guatemala'nın Almanya ile savaşacağını duyurması üzerine Guatemala'ya kesin dönüş yapmış olan Nottebohm'un sahip olduğu taşınmaza ve tüm mallarına Guatemala devleti tarafından el konulmuş bununla birlikte Nottebohm sınırdışı edilmiştir. Bunun üzerine Lihtenştayn, Nottebohm'un kendi vatandaşı olduğu iddiasıyla Guatemala aleyhine dava açmıştır. Ancak Uluslararası Adalet

---

[22] Rona Aybay, Nimet Özbek ve Gizem Ersen Perçin, **Vatandaşlık Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2019, s.4, benzer şekilde; B. Bahadır Erdem, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 8. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2020, s. 3, benzer şekilde; Ergin Nomer, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 30. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022, s. 21, benzer şekilde; Vahit Doğan, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 18. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2022, s. 10.

[23] Nottebohm (*Lihtenştayn v Guatemala)*, ICJ Kararı, 1955. https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/18/018-19550406-JUD-01-00-EN.pdf (25.12.2021). Uluslararası Adalet Divanı kararı hakkında detaylı bilgi için, bkz. İlhan Unat, **Nottebohm Kararı ve Tabiiyetin Gerçekliği İlkesi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını, 1966.

[24] Gerçek ve Etkili Bağ Teorisi için bkz: Cemil Şaar, Vatandaşlık Kavramının ve Özellikle Gerçek Bağ Teorisinin Tarihi, Karşılaştırmalı ve Eleştirel Bir İncelemesi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), s. 87.

Divanı davayı, bir devletin koruma yoluna başvurabilmesi için kişiyle o devlet arasında gerçek (genuine) bir bağ olması gerektiği gerekçesiyle reddetmiştir. Yani Nottebohm'un birkaç hafta ikamet ederek Lihtenştayn vatandaşlığı edinmesi, Uluslararası Adalet Divanı tarafından uluslararası hukuk nezdinde kabul görmemiştir. Ayrıca UAD, ulusal hukuk düzenlemeleriyle ortaya konulan vatandaşlık ilişkisine vaki hukuksal bağın yeterli olmadığını, bununla birlikte bir de kişinin vatandaşı olduğu ülke ile sıkı ilişkisinin olması gerekliliğini ifade etmiştir[25]. Bu durum vatandaşlık hukukunun temel yapısına aykırı bir yön içermektedir. Çünkü vatandaşlık ilişkisinin kurulması, ilgili devletin münhasır egemenlik yetkisindedir[26]. Bu işlemin kötü niyetli olması ya da uluslararası hukuki ilke ve kurallara aykırı olması halleri hariç olmak üzere tüm uluslararası örgüt ya da yargı mercileri tarafından tanınması gerekmektedir[27].

Günümüzde, sonradan kazanılan vatandaşlık düzenlemelerinde pek çok ülke için aşağı yukarı benzer şartlar öngörülmüştür[28]. Kanımızca bu şartlardan en önemlisi, kişi ile devlet arasında vatandaşlık ilişkisinin kurulması için çoğu zaman kişinin ilgili devletle fiziki bir bağının olmasının gerekmesidir. Bunun anlamı, kişinin vatandaşlık kazanmak istediği ülkede asgari bir ikamet durumunun olmasıdır. Çünkü ikamet durumu kişinin hedef ülke ile fiziki bağ kurmasında etkili ve resmi makamları ikna edici bir noktadır. Bir başka çoğunlukla öngörülen şart ise; kişinin hedef ülke ile sosyo-kültürel uyumluluğunun olmasıdır. Bu şartın oldukça soyut olması ve somut kriterlere tespitinin mümkün olmaması ilgili devlet açısından bir takdir yetkisi sağlamaktadır. Bu uyumluluk ülkenin sosyo-kültürel yapısıyla ilgili normlara uyumluluk olarak ifade edilebilirse de kanımızca bu şekilde dar anlamda yorumlanmamalıdır. Çünkü uyumluluk dediğimiz şey, çeşitli normlarla sınırları çizilmemiş durumlarda da önem arz etmektedir. Örneğin; orta doğu toplumlarında örf, adet, ananeler çok önemli değerlerdir. Bu ülkeler için sosyo-kültürel uyumluluk yalnızca normlarla ilişkili şekilde yorumlanmamalıdır. Bunların dışında çoğunlukla görülen bir diğer şart tabi ki belirli bir gelir seviyesine sahip olmaktır. Vatandaşlık alınmak istenen ülkede yatırım yapmak ve bu yatırımın sonucunda o ülkede maddi sıkıntı çekmeden yaşamak için belirli bir gelir seviyesine sahip olmak tüm ülkeler

[25] Berk Demirkol, "Uluslararası Hukukta Dikkate Alınan Vatandaşlık: Gerçek Kişilerde "Etkin Vatandaşlık" Sorunsalı", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S:2, (2015) s. 159-163.
[26] Gülin Güngör, **Tabiiyet Hukuku**, 10. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s. 13-34.
[27] Demirkol, s. 163-166.
[28] Ayrıntılı bilgi için bkz: 2.5. Mukayeseli Hukukta Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Uygulamaları.

için ilk akla gelen şarttır. Çoğu vatandaşlık hukuku düzenlemesinde müşterek olarak göze çarpan son şart ise iyi ahlaka sahip olmaktır. Gerçekten de sonradan bir ülkenin vatandaşlığını kazanacak olan kişinin iyi ahlaka sahip olması ilgili ülke tarafından mutlaka aranması gereken bir şarttır. Aksi halde yatırımcı kılığına girmiş kötü niyetli kişiler ilgili ülke vatandaşlığını kullanarak uluslararası hukuki koruma mekanizmalarını kendi lehlerine kullanabilirler[29].

Yukarıda da benzer şekilde ifade ettiğimiz gibi yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması, vatandaşlık hukukunun adeta iktisadi analiz sahasıdır. Bu nedenle de dünyanın birçok ülkesinde bu konu hakkında hukukçuların dışında ekonomistlerin, siyasetçilerin, politikacıların ve sosyologların da pek çok çalışması mevcuttur[30].

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasında hedef, ülke için en önde gelen menfaat ekonomik iyileşmedir. Bu menfaatin maksimize edilmesi için bazı ülkeler yukarıda saydığımız şartların bir kısmından zaman zaman imtina etmektedir. Örneğin kimi ülkeler, ülkelerinden vatandaşlık almak isteyen kişilerin kültür, spor ya da eğitim gibi satın alınamayan değerlerinin yüksek olmasını aramaktadır[31]. Ülkelerin yatırım şartından vazgeçerek bunun yerine satın alınamayan değerlere sahip kişileri kendi ülkelerinin vatandaşı yapmak istemeleri bu ülkelerin vatandaşlık mevzuatlarında yer alan birtakım şartlardan, ülke menfaatleri doğrultusunda feragat etmesi anlamına gelir[32].

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması son otuz beş yılda yoğunlaşmıştır. Yatırımcılara bu şekilde kapı açan bazı devletler bu uygulamayı günümüzde de devam ettirmektedir[33]. Öğretide ilk defa Joachim Stern tarafından "ius pecaniae"[34] olarak ifade

[29] Jelena Dzankic, "The Pros and Cons of Ius Pecuniae: Investor Citizenship in Comparative Perspective", **EUI Working Papers, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, EUDO Citizenship Obversatory**, S:14, (2012) s. 1.
[30] Necla Öztürk, **Yatırım Yoluyla İkamet Etme ve Vatandaşlık Kazanma**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2022, s. 190.
[31] Dzankic, s. 3.
[32] Alper Çağrı Yılmaz, "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: Ius Pecuniae", **Public and Private International Law Bulletin**, S:38, (2018) 191-216, s. 192.
[33] Ayrıntılı bilgi için: "2.3. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Politikalarından Örnekler" başlığına bakabilirsiniz.
[34] Joachim Stern, "Ius Pecuniae-Staatsbürgershaft Zwischen Ausreichendem Lebensunterhalt, Mindestsicherung und Menschenwürde, Migration und Integration-Wissenschafliche Perspektiven aus Österreich" **Vienna University Press**, S:1, (2011) 55-74. Joachim Stern tarafından ilk defa kullanıldığı, Dzankic, s. 1.

edilen yatırımcı vatandaşlık olgusu için mukayeseli hukukta yeknesak bir uygulama bulunduğunu söylemek mümkün değildir[35].

Yatırımcı vatandaşlık olgusunun öğretideki çoğunluk görüşünü bizim de katıldığımız "iktisadi perspektif" oluşturmaktadır[36]. Bunun gerekçesi ise, yatırımcının çoğunlukla elde etmesi beklenen menfaatinin ekonomik bir karşılığının olmasıdır. Gerçekten de yatırımcıların yatırım yapacakları ülke için motivasyonları genel olarak; uluslararası öğrenci statüsünden sıyrılıp harçsız ya da daha az harç ile eğitim görme, hedef devletin pasaportu ile vizesiz olarak seyahat etme, hedef ülkenin vatandaşı olarak o ülkede ticari faaliyetlerine daha az vergiyle devam etme veya hedef ülkedeki ikametini kesinleştirmektir[37]. Öğretide, devleti ekonomik bir kulüp olarak gören görüşe göre; kulübe yeni giren üyelerin mevcut üyelerin katlanmakla yükümlü oldukları ekonomik yükleri azaltmaları gerekmektedir. Bu gerekliliğin açıklaması da maliyet-fayda analizi kapsamında düşünülmelidir[38]. Yani siyasiler aynı bir kulüp yöneticisi gibi davranarak söz sahibi oldukları ülkenin vatandaşlığını kazanacak kişileri öyle seçmeliler ki bu yeni yatırımcı kimseler yaptıkları yatırımlar ile diğer kulüp üyelerinden, sözgelimi ülkenin mevcut vatandaşlarından, belirli bir ekonomik yükü almalılardır[39].

Öğretideki başkaca görüşün sahibi Walzer ise, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının bu şekildeki iktisadi yapısının vatandaşlık kurumunu adeta ticareti yapılan bir süjeye çevirdiğini ifade etmektedir[40]. Öğretide Walzer'dan başka da bu perspektiften yaklaşan yazarlar vardır. Shachar, vatandaşlık hukukuna dair münhasır yetkinin ilgili devletlerde olduğunu kabul etse de yatırımcı vatandaşlık olgusu ile bu yetkinin ilgili devletten ziyade o devlet özelinde bir ekonomik düzene veya başka bir

[35] Yılmaz, s. 193.
[36] Buchanan, Walzer, Shackar, Bauböck, Ochoa, Barbulescu, Armstrong ve Kochenov tüm eleştirilerini iktisadi perspektif temelinde yapmıştır.
[37] Madeleine Sumption and Kate Hooper, "Selling Visas and Citizenship: Policy Questions from the Global Boom in Investor Immigration", **Migration Policy Enstitute,** (2014) s. 5.
[38] James Michael Buchanan, "An Economic Theory of Clubs", **Wiley on behalf of The London School of Economics and Political Science and The Suntory and Toyota International Centres for Economics and Related Disciplines**, Economica, New Series, C: 32, S: 125, (1965) 1-14, s. 8.
[39] Dzankic, s. 2.
[40] Michael Walzer, **Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality**, Basic Books, 1984 Aktaran; Dzankic, s. 2-3.

deyişle o ülkedeki piyasa şartlarına geçtiğinden, yetki gaspından, söz etmektedir[41]. Shachar bununla birlikte, vatandaşlık şartlarının yatırımcıların iktisadi güçlerine indirgenmesinin uzun vadede vücut bulan güven esası ve fedakârlık unsuru gibi manevi duyguların zarar görmesine neden olacağını ifade etmektedir[42].

Vatandaşlık hukukunun geleneksel ilkeleriyle yatırımcı vatandaşlık olgusunu eleştiren Bauböck de, vatandaşlığın iktisabında toplumsal uyum ve bütünleşme gayesi olmamasından, varlıklı kişilere verilmiş bu imtiyazın ilgili devletlerin iç siyasetlerine olumsuz etkileri olabileceğinden söz etmektedir[43]. Bauböck bu olumsuz etkiyi anlatmak için Avusturya örneğini vermektedir.

Avusturya vatandaşı bir kişi Kanada vatandaşlığını kazandıktan sonra Avusturya vatandaşlığından çıkarılmıştır. Sonrasında Kanada vatandaşı sıfatıyla eski vatandaşı olduğu ülke olan Avusturya'ya maddi değeri büyük yatırımlar yapmıştır. Bunun üzerine Avusturya devleti ikamet şartı ya da Kanada vatandaşlığından çıkma şartı aramaksızın bu kişiyi kendi kanunları uyarınca yeniden vatandaşlığa almıştır. Bu kişi siyaseten güçlü gördüğü kişilere şirketinde iş vermiş ve devamında bir siyasi parti devralmıştır. Maddi boyutu yüksek bir seçim kampanyası sonrasında bu kişinin devraldığı siyasi parti Avusturya Parlamentosunda temsil yetkisi kazanmıştır[44].

Bauböck, bu örneğiyle yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının iç siyasette olmasının muhtemel olumsuz etkisini örneklendirmiş olsa da, bu yaşanan durum ile yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ilişkisi kanımızca yazarın ifade ettiği kadar güçlü değildir. Şöyle ki; bu olayın yaşanması somut olayda kişinin varlıklı bir birey olması nedeniyle vuku bulmuş olsa da bu durum Avusturya hukukuna göre başka bir vatandaşlık iktisap yoluna bağlı olarak da gerçekleşebilirdi. Somut olayın yaşanmasına neden olan

[41] Ayelet Shackar, "Dangerous Liaisons: Money and Citizenship", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** içinde (3-9), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 4-6.
[42] Ayelet Shackar, s. 4-6.
[43] Rainer Bauböck, "What is wrong with selling citizenship? It corrupts democracy!", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship be for Sale?** içinde (19-23)**,** European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 20-21.
[44] Rainer Bauböck, s. 20-21.

kişinin salt varlıklı olması yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarının ülkelerin iç siyasetine menfi etkileri olabileceği tezini oluşturmamalıdır[45].

Öğretideki benzer görüşte olan Ochoa da vatandaş olmak isteyen kişinin hedef ülkede fiziki olarak bulunmasının yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının temel unsuru olması gerektiğini ifade etmiştir[46]. Yazar, vatandaşlık hukukunun geleneksel prensiplerinden hareketle yatırımcının ilgili ülke toplumu ve kurumları ile uyumunu zaruri görmektedir[47]. Bununla birlikte kişinin ancak bu sayede kendi ekonomik statüsünden arınarak dayanışma duygusu içinde, o ülkede diğer vatandaşlarla birlikte eşit bireyler oldukları neticesine ulaşabileceğini ifade etmektedir[48].

Öğretide yatırımcı vatandaşlık olgusuna nispeten daha ılımlı yaklaşan yazarlar da bulunmaktadır. Bu yazarların ılımlı yaklaşımlarının temelini diğer yazarların eleştirilerine aykırı görüşlere sahip olmaları değil, yalnızca yatırımcı vatandaşlık olgusuna sert bir tavır almamaları oluşturmaktadır.

Barbulescu, vatandaşlık hukukunun geleneksel prensipleri uyarınca, kişi ile devlet arasındaki toplumsal ve kültürel bağlar oluşmadan bir vatandaşlık bağı oluşumunu esas alan yatırımcı vatandaşlık olgusunu adeta devletin egemenlik yetkisinin devri olarak ifade etmiştir[49]. Serbest piyasa şartlarının devletlerin egemenlikleri aleyhinde belirleyici rol oynamasını tasvip etmemektedir. Barbulescu'nun yatırımcı vatandaşlık olgusuna ılımlı yaklaşımının nedeni ise vatandaşlığın istisnai yollardan kazanımı şekillerinin tümü için benzer eleştirilerin bulunduğu, bu durumun yatırımcı vatandaşlık olgusuna ait olmadığıdır. Yazara göre, devlete ve topluma olağanüstü katkı sunabilecek kişilerin istisnai yollardan vatandaşlık kazanması ile belirli bir maddi güce sahip kişilerin yatırım

---

[45] Chris Armstrong da benzer şekilde eleştirilerini dile getirmiştir. Bkz: Chris Armstrong, "The Price of Selling Citizenship**",** Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship be for Sale?** İçinde (13-15), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 14.

[46] Paulina Ochoa, "What Money Can't Buy: Face to Face Cooperation and Local Democratic Life"**,** Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** içinde (23-25), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 24.

[47] Paulina Ochoa, s. 24.

[48] Paulina Ochoa, s. 24.

[49] Roxana Barbulescu, "Global Mobility Corridors for the Ultra-Rich The Neoliberal Transformation of Citizenship"**,** Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** İçinde (15-17), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 15-16.

yoluyla vatandaşlık kazanması arasında temelde bir fark yoktur. İkisi de devletlerin farklı vatandaşlık kazanım yolları belirlemeleri sonucundan doğan küresel eşitsizlik durumudur[50].

Armstrong da Barbulescu gibi eleştirilerini vatandaşlık hukukunun genel prensipleri ile yatırımcı vatandaşlık olgusunun bağdaşmaması üzerine yapmıştır. Kişi ile toplum arasındaki ilişkinin salt mali değere atfedilmesini kabul etmemiştir[51]. Ayrıca Armstrong, belirli bir maddi güce sahip kimselerin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması sonucunda ilgili devletin iç siyasetinde menfi etkilerde bulunabilecekleri endişesine katılmakla birlikte, aynı ihtimallerin vatandaşlığın sonradan kazanılması hallerinin tümünde yer alabileceğini ifade etmiştir[52].

Öğretideki belki de en sıra dışı görüşün sahibi Kochenov ise, istisnai vatandaşlık kazanım yollarının ahlaki ve demokratik olarak birbirinden bir farkı olmadığını ifade etmektedir. Şöyle ki; vatandaşlık kazanılmasında kriter olarak kişinin eğitim seviyesi, sportif başarısı veya maddi gücünün ele alınması birbirinin aynısıdır. Vatandaşlık hukukunun genel prensiplerinden yaklaşılan ve hedef ülkenin toplumuna veya kurumlarına uyumu kriterinin kişiyi küçük düşürücü uygulamalar olduğu bunun aynı zamanda insani açıdan rahatsızlık verici olduğunu ifade etmiştir[53].

Yazarın bu görüşü gerçek anlamda farklı bir bakış açısı olup bu görüşe katılmamaktayız. Kanımızca, devletlerin münhasır yetki alanlarında yer alan vatandaşlık hukuku uygulamaları neticesinde, ülkesindeki yerleşik toplumun dinamiklerine göre sonradan vatandaşlık kazanmak isteyen kişilerden vatandaşlık hukukunun genel prensipleri uyarınca kendi ülkelerinin dillerini öğrenme, topluma uyumu test etme ya da kültürel farklılıkların ülke adına menfi etkilere yol açıp açmayacağını test etme imkanı bulunmalıdır. Bu imkan orantılı şekilde kullanıldığı takdirde kişiyi küçük düşürücü

[50] Roxana Barbulescu, s. 15-16.
[51] Chris Armstrong, "The Price of Selling Citizenship**",** Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship be for Sale?** İçinde (13-15), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 14.
[52] Chris Armstrong, s. 14.
[53] Dimitry Kochenov, "Citizenship for Real: Its hypocrisy, Its Randomness, Its Price"**,** Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** İçinde (27-31), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 28-29.

uygulama olarak algılanmaması gerektiğini düşünmekteyiz. Aksi kabul, devletin münhasır yetki alanlarında olan vatandaşlık hukukuna tehdit anlamına gelmektedir.

2.3. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Politikalarından Örnekler

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikası, yatırım yoluyla vatandaşlık iktisabının ülkenin yerel mevzuatında düzenlenme şeklini ifade eden bir kavramdır. Günümüzde çok sayıda ülke yatırımcılara vatandaşlık için daha hızlı ve kolay bir erişim sunmaktadır[54]. Mukayeseli hukukta ülkeler yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikalarında tek bir yöntem izlememektedir[55]. Bu yöntemler esasında ilgili ülkenin iktisadi ihtiyaçları doğrultusunda oluşmaktadır. Gerçekten de yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikalarının özünde ülkenin iktisadi kaynaklarını arttırmak önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır.

Örneğin ABD, Kanada, Birleşik Krallık, İsviçre, Avustralya ve Singapur'da ülkeye yatırım yapan kişiye doğrudan bir vatandaşlık verilmemekte olup kişinin yaptığı yatırımın karşılığında yalnızca ikamet izni verilmektedir[56]. Bu şekilde yatırımcının söz konusu ülke ile daha fazla ilişkiler kurup topluma uyum sağlaması kolaylaşmış olmaktadır. Ancak iktisadi perspektiften baktığımız zaman, yatırımcı, direkt vatandaşlık kazanmamakla vatandaşlığı kazandığı zamana kadar söz konusu ülkeye daha fazla döviz sokmuş olacaktır. Bu şekilde bir yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikası izleyen ülkelere baktığımızda dikkatten kaçmaması gereken şey bu ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin yüksek olduğudur.

Görece gelişmişlik düzeyi daha düşük olan ülkelerin yatırım yoluyla vatandaşlık politikaları ise vatandaşlık hukukunun geleneksel prensiplerine bağlı kalınmaksızın oluşturulmuş politikalardır. Bu ülkelerde yatırımcının topluma uyumu, kültürel etkileşim, yerel dile hakimiyet gibi esaslar genellikle dikkate alınmamaktadır. Örneğin, Saint Kitts

[54] Deniz Eroğlu Utku, İbrahim Sirkeci, "Ethics of Commodified (Golden) Citizenship", **Journal of Economy Culture and Society**, C: 0, S: 62, (2020) 365-380, s. 369.
[55] Yılmaz, s. 193.
[56] https://visaguide.world/golden-visa/ (15.08.2021).

ve Nevis, Dominica, Antigua ve Barbuda, Grenada gibi bazı devletlerde yatırımcıya doğrudan vatandaşlık iktisabı imkânı öngörülmüştür[57]. İkamet şartı öngörülmeksizin yatırımcı direkt olarak vatandaşlığa hak kazanmış olmaktadır. Böylelikle yatırımın mevcudiyeti, kişi ile söz konusu ülke arasında var olan vatandaşlık ilişkisinin hukuken varlığı için yeterli görülmüş olmaktadır[58].

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikalarında önemli bir diğer husus ise yatırımın türüdür. Bazı devletler vatandaşlık kazanımı için kamu kaynaklarına yatırımı kabul ederken bazı devletler ise özel sektöre yapılan yatırımları esas almaktadır. Kamu kaynaklarına yatırım ile vatandaşlık kazanımında devletler genellikle devlet tahvilleri satın alınması veya doğrudan devlet kurumlarına bağış yapılmasını kabul etmektedir[59]. Özel sektör yatırımları ile vatandaşlık iktisabını düzenleyen devletler ise bunu genellikle yatırımcının gayrimenkul edinmesi, belirli meblağ sınırı ile vergi getirici ticari faaliyette bulunması ya da belirli bir sermaye ile şirket kurması gibi şartlar öngörmüştür[60].

Görüldüğü üzere, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikalarında ülke ekonomik dinamikleriyle yakından ilgili bir politika izlenmektedir. Ülkeler tarafından uygulanan bu politikaların başarıya ulaştığı da gözlemlenmektedir. Bu politikalardan en fazla yararlanan yatırımcılar ise kendi ülkelerinde ekonomik istikrarsızlığın ve siyasi dengesizliğin etkilerinden kurtulmak isteyen kişilerdir. Örneğin; ABD, Kanada, Avustralya, Portekiz tarafından yürütülen yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarına Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşları yoğun ilgi göstermektedir. Son 20 yıla baktığımızda Çin Halk Cumhuriyeti'nden bu ülkelere yapılan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması için yapılan başvuru toplam başvurunun yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır[61]. Ayrıca Letonya'nın uygulamış olduğu yatırım yoluyla vatandaşlık

[57] https://visaguide.world/golden-visa/ (15.08.2021).
[58] Dzankic, s. 1-2.
[59] Owen Parker, **"Commercializing Citizenship in Crisis EU: The Case of Immigrant Investor Programmes"**, Journal of Common Market Studies (JCMS) C:55, S:2, (2017) s.332-348, 334 Aktaran: Alper Çağrı Yılmaz, "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: Ius Pecuniae", **Public and Private International Law Bulletin**, S:38, (2018) 191-216, s. 193.
[60] Owen Parker, s. 193.
[61] Madeleine Sumption ve Kate Hooper, s. 5.

kazanılması uygulamasına da eski Sovyetler Birliği ülkelerinden yoğun başvuru olduğunu söyleyebiliriz[62].

2.4. Vatandaşlık Hukukunun Genel Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması

Vatandaşlık hukukunun genel prensiplerine baktığımızda, bu prensiplerin esas kaynaklarına uluslararası hukuki metinlerde rastlamaktayız. Uluslararası hukuki metinlerin amacı genel olarak vatansızlığı ve vatandaşlık ile ilgili çıkması muhtemel insan hakkı ihlallerini önlemektir. Söz konusu uluslararası hukuki metinlerden ilki, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi[63]'dir. İkinci uluslararası hukuki metin ise 2000 yılında kabul edilen Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi[64]'dir. Bu iki metin genel vatandaşlık hukuku prensiplerinin oluşmasında temel kaynak niteliğindedir. Nitekim metinlerin yol göstermesiyle hazırlanan birçok uluslararası hukuki metin de mevcuttur. Ancak bu iki hukuki metin, çerçeve nitelikte ve yol gösterici olduğundan bu metinler üzerinden vatandaşlık hukukunun genel prensipleri ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına bir bakış sunulacaktır.

2.4.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Yer Alan Vatandaşlık Hukuku Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması

İnsan Hakları Evrensel Bildigesi'nde vatandaşlık hukuku prensiplerine kaynaklık eden hüküm 15. maddedir[65]. Bu hükümde iki tane evrensel vatandaşlık prensibinden bahsedilmiştir. Anılan prensipler şu şekildedir:

[62] Madeleine Sumption ve Kate Hooper, s. 4-6.
[63] https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/ (21.02.2021).
[64] https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166 (21.02.2021).
[65] Orijinal metin şu şekildedir: Article 15 1. Everyone has the right to a nationality. 2. No one shall be arbitrarily deprived of his nationality nor denied the right to change his nationality.

1. Her ferdin bir uyrukluk hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan ve uyrukluğunu değiştirmek hakkından mahrum edilemez[66].

Aşağıda bu iki prensip öz olarak açıklanarak, prensiplerin anlamlarından yola çıkılarak yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ifade edilecektir.

2.4.1.1. Her Ferdin Bir Uyrukluk Hakkı Vardır

"Her Ferdin Bir Uyrukluk Hakkı Vardır" prensibi, hiç kimsenin vatansız kalmaması için ifade edilmiştir. Bu prensibe göre, kişinin vatansız olması; istenmeyen, kaçınılması ve önlenmesi gereken bir durumdur[67]. Prensip; herhangi bir devletin, yasal şartların mevcudiyeti halinde, kişinin rızası dışında vatandaşlıktan çıkarılamayacağı sonucunu doğurmamaktadır[68]. Benzer şekilde herhangi bir nedenle vatansız olan kişinin, yasal şartların mevcudiyeti olmadan bir ülke vatandaşlığına kabul edileceğini söylemek de isabetli olmayacaktır[69].

Bu prensip doğrultusunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı anlamında müspet bir durum söz konusudur. Şöyle ki; yatırımcı, vatandaşlık süreci tamamlandıktan sonra yeni bir vatandaşlığa sahip olacaktır. Müstakbel yatırımcı açısından bu durum bir defa ile sınırlı da değildir. Yani yatırımcı, dilerse birden fazla ülkeden de yasal şartların mevcudiyeti halinde vatandaşlık kazanma imkanına sahiptir.

Kişinin bu yatırım yoluyla kazandığı vatandaşlık, vatandaşlık hukukunun genel prensibi olan "herkesin vatandaşlık hakkı vardır" prensibi ile paralellik göstermektedir. Çünkü müstakbel yatırımcının çoğu zaman halihazırda bir vatandaşlığı mevcuttur. Yatırımcı, belirlediği hedef ülkeye yaptığı yatırım sonrası diğer yasal şartlarla birlikte yeni bir vatandaşlığa sahip olmaktadır. Lakin bu yeni vatandaşlık kişinin tek vatandaşlığı değildir. Bu durumdan anlaşılması gereken, aslında bu prensip doğrultusunda, kişinin

---

[66] *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Orijinal Türkçe Çevirisi İçin bkz:* https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=trk (21.02.2021).
[67] Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, s. 52.
[68] Erdem, s. 13.
[69] Erdem, s. 13.

vatandaşı olduğu ülke vatandaşlığından çıkarılması halinde, kişinin tek bir vatandaşlığı olmadığından vatandaşlık hakkı korunmuş olmaktadır.

Benzerine az rastlanacak bir durum olsa da herhangi bir ülkenin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasına başvuran kişinin halihazırda bir vatandaşlığı olmayabilir. Bu durumda müstakbel yatırımcı eğer yaptığı yatırım sonrasında bir vatandaşlığa hak kazanırsa, bu kazandığı kişinin ilk vatandaşlığı olacaktır. Yani kişi, bu yatırımcı sıfatıyla elde etmiş olduğu vatandaşlığını, eğer yatırımcı olduğu ülkede yatırım yoluyla vatandaşlık uygulaması olmasaydı elde edemeyecekti. Bu durumda açıkça görülmektedir ki, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı bu prensibi besleyen, alt zeminini dolduran ve bu prensibin işlevini güçlendiren bir uygulamadır.

2.4.1.2. Hiç kimse Keyfi Olarak Uyrukluğundan ve Uyrukluğunu Değiştirmek Hakkından Mahrum Edilemez

"Hiç kimse Keyfi Olarak Uyrukluğundan ve Uyrukluğunu Değiştirmek Hakkından Mahrum Edilemez" prensibine baktığımızda ise, ilk prensibin aksine bu prensibin amacı vatandaşlık seçme ve vatandaşlıktan çıkma için kişilere özgürlük tanımaktır. Bu özgürlük temel insan hakkı niteliğindedir ve büyük önem ifade etmektedir[70]. Ancak bu prensibin işlevselliği pratikte çok mümkün değildir. Çünkü kişinin mevcut vatandaşlığından feragat ederek başka bir devlet vatandaşlığına geçmek istemesi halinde ya da mevcut vatandaşlığını korumak suretiyle başka devlet vatandaşlığına geçmek istemesi halinde sonradan vatandaşlık başvurusu yapılan ülke bu talebi kabule mecbur değildir[71].

Bu hükümde başkaca dikkat edilmesi gereken nokta ise "keyfi olarak" vatandaşlığı seçme ve değiştirme hakkının engellenemeyeceğinin düzenlemiş olmasıdır. Vatandaşlığı terk, kişilerin mutlak surette kullanabileceği bir hak olmadığı gibi, kişiyi kendi özgür iradesi dışında vatandaşlığından mahrum etmek de devletlerin "keyfi olarak"

[70] Ayhan Dolunay, "Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C: 29, S: 122, (2016) 369-416, s. 383.
[71] Dolunay, s. 383.

kullanabilecekleri bir yetki değildir[72]. Buna karşın bir devletin kendi vatandaşını yasal gerekçeler olmaksızın, keyfi olarak, vatandaşlıktan mahrum etmesi durumu ortaya çıkabilir. Ancak bu durumda kişinin yargı yoluna başvurulabilme güvencesi her devletçe ortaya konulmuş bir güvence değildir. Vatandaşlık hakkı, uluslararası hukuki metinlerde yer almasına karşın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHM) ve Ek Protokoller'inde yer almadığından vatandaşlık hakkı konusunda AİHM'e yapılacak bir başvurunun olumlu sonuç vermesi kuvvetli bir olasılık da değildir[73].

Son olarak, bu prensibin menfi anlamından yola çıkarak "kimseye zorla vatandaşlık yükletilemez" anlamına da geldiğini ve dolayısıyla bu prensibin genellikle erginler için geçerli olduğunu, küçükler ya da yabancı bir erkekle evlenen kadın için geçerli olmayacağını da belirtmekte fayda vardır.

Bu prensip ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımına bakıldığında "kişilerin vatandaşlık hakkından mahrum edilmemesi ve vatandaşlığını değiştirme hakkının alıkonulmaması" olmazsa olmaz bir prensip olarak göze çarpmaktadır. Çünkü yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarının tamamında nihai sonuç kişinin vatandaşlık hakkından mahrum edilmemesine dayanmaktadır. Müstakbel yatırımcının, yaptığı yatırım sayesinde vatandaşlık hakkı elde etmesi için vatandaşlık talep edilen hedef ülkenin kişiyi vatandaşlık hakkından mahrum etmemesi gerekir. Aksi hâlde kişi, tüm yasal şartların mevcudiyeti halinde dahi vatandaşlık hakkına sahip olamaz. Kanımızca kişi kendi isteğiyle seçtiği bir ülke vatandaşlığına, bu prensibin amaçsal yorumundan hareketle mutlaka kabul edilmelidir.

Prensibin diğer yarısındaki ifade de yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımının işlevselliği açısından elzem niteliktedir. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımında kişiler; siyasi, diplomatik ve ekonomik yönden daha güçlü olduğuna inandıkları ülkelerin vatandaşlığını almak için o ülkeye yatırım yaparlar. Yatırım yaptıkları ülkelerden elde edecekleri maddi-manevi menfaatlerin yaptıkları yatırımlardan daha fazla olacaklarına inançları, yatırımcıları bu şekilde davranmaya teşvik eder. Dolayısıyla, mevcut vatandaşlığından daha güçlü bir vatandaşlık kazanmış olan yatırımcı, eski

[72] Nomer, s. 10.
[73] Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, s. 57.

vatandaşlığından çıkmak suretiyle vatandaşlığını değiştirmek isteyebilir. Esasında bu durum yatırımcı vatandaşın en tabii hakkıdır. Çünkü yatırım yapan yabancı yaptığı yatırım karşılığında elde edeceği en yüksek menfaati düşünmektedir. Eğer vatandaşı olduğu ülke kişinin vatandaşlığını değiştirmesine keyfi olarak engel olursa yatırım yoluyla vatandaş olmakla elde etmeyi hedeflediği menfaati elde edemeyebilir.

Burada yatırımcı vatandaşlık olgusu özelinde incelenmesi gereken bir husus da prensibin şarta bağlı olarak ortaya konmuş olmasıdır. Kişilerin prensipte ifade edilen hakkının "keyfi olarak" engellenmesi yasaklanmıştır. Yani yatırımcı, devletlerin elinde bulunan "vatana bağdaşmayan eylemlerden kaynaklı vatandaşlıktan çıkarma"[74] yetkisinin devlet tarafından kullanılması halinde yaptığı yatırımın büyüklüğünden ya da başkaca bir sebepten bahsedemeyecektir.

Böyle bir durumun varlığı halinde, yatırımcının yatırıma konu şeylerinin akıbetinin ne olacağı sorusu akla gelmektedir. Kanımızca, yatırımcının vatandaşlıktan çıkarılması halinde ülkeye getirdiği maddi varlıkların ve çıkarılma anına kadar ülkeye kazandırdığı döviz miktarının en azından belli bir kısmı yatırımcıya iade edilmelidir[75]. Çünkü burada devlet ile kişi arasında aidiyet bağının olmadığı ya da mevcut vatandaşlara göre daha zayıf olduğu düşünülmektedir[76]. Devletler yatırım yoluyla vatandaşlık talebinde bulunan kişileri çoğu zaman hedef ülke ile uyumu ya da hedef ülkenin yerli halkı ile bağlarının çok kuvvetli olduğu gerekçeleriyle vatandaşlığa kabul etmemektedirler. Öğretide Buchanan'ın da ifade ettiği gibi, devlete ekonomik bir kulüp olarak bakacak olursak yatırımcılar, kulübün diğer üyelerinin ortaklaşa yüklendikleri ekonomik yükü hafifletmek için devleti yönetenler tarafından vatandaş olarak kabul edilirler[77]. Buradaki ilişkiye mümkün olduğu kadar maliyet-fayda perspektifinden bakmalı, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasını geleneksel vatandaşlık kaideleri ile

[74] Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, s. 57.
[75] Terör faaliyetlerinde bulunanlar için bu konunun sınırlarının çok hassas bir şekilde ortaya konması gerektiğini de atlamamak gerekmektedir.
[76] Ayelet Shackar, "Dangerous Liaisons: Money and Citizenship", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** içinde (3-9), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship**,** S:1, (2014) s. 4-6.
[77] James Michael Buchanan, s. 8.

karıştırmamalıyız. Aksi kabulde kendine özgü bir yapıya sahip olan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarını analiz etmekte zorlanırız.

2.4.2. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde Yer Alan Vatandaşlık Hukuku Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi[78]'nde vatandaşlık hukuku prensiplerine kaynaklık eden hüküm 4. maddedir[79]. Bu hükümde dört tane evrensel vatandaşlık prensibinden bahsedilmiştir. Bu prensipler şu şekildedir:

a. herkes bir uyrukluk hakkına sahiptir;
b. vatansızlık önlenecektir;
c. hiç kimse kasten uyrukluğundan yoksun bırakılmayacaktır;
d. ne bir Taraf Devlet uyruğu ile bir yabancının evliliği, ne evliliklerinin dağılması, ne de evlilik esnasında eşlerden birinin uyrukluğunu değiştirmesi, otomatik olarak diğer eşin uyrukluğunu etkiler[80].

İlk üç prensip vatandaşlık hukukunun direktif prensipleri olarak ifade edilen, kişinin vatansız kalmasını ya da vatansızlığını önlemeye yönelik prensiplerdir[81]. Son

[78] Türkiye, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine henüz taraf değildir. Lakin 403 sayılı kanundan 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'na geçiş aşamasında bu sözleşmeden çokça yararlanılmış olmasından dolayı kısa zaman içinde Türkiye'nin de bu sözleşmenin tarafı olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca 5901 sayılı kanunun genel gerekçesinde de bu sözleşmenin yeni kanunun hazırlanmasına temel oluşturduğu da ifade edilmiştir: *"Ayrıca, uluslararası düzeyde vatandaşlık konularında bağlayıcı düzenlemelere gidilmeye bağlanmıştır. 1 Mart 2000 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi konularında önemli ilkeler benimsemiştir. Sözleşme, vatandaşlık hukukunun cinsiyet, din, ırk, renk ya da ulusal veya etnik köken açısından ayrımcılık oluşturan herhangi bir uygulama içeremeyeceğini kabul etmiştir. Diğer yandan Sözleşme, devletlerin çok vatandaşlık olgusuna olumlu yaklaşımda bulunmalarını öngörmektedir. Bu sözleşmeyi Avrupa Konseyi üyesi 12 ülke onaylamış, 27 ülke de imzalamıştır. Ülkemiz bu sözleşmeyi henüz imzalamamakla birlikte, Avrupa Birliği üyeliği sürecinde ülkemizin gündemine gelmesi muhtemel görünmektedir. Çünkü Avrupa Birliği düzeyinde yapılan değerlendirmelerde vatandaşlık alanında Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin temel alınması gerektiği yönünde eğilim ağırlık kazanmıştır."* Gerekçenin tam metni için bkz: https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf (22.02.2021).

[79] Orijinal metin şu şekildedir: Article 4 – Principles The rules on nationality of each State Party shall be based on the following principles: a. everyone has the right to a nationality; b. statelessness shall be avoided; c. no one shall be arbitrarily deprived of his or her nationality; d. neither marriage nor the dissolution of a marriage between a national of a State Party and an alien, nor the change of nationality by one of the spouses during marriage, shall automatically affect the nationality of the other spouse.

[80] *Avrupa Konseyi Tarafından Hazırlanan Türkçe Çeviri İçin Bkz:* https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802ededc (22.02.2021).

[81] Feriha Bilge Tanrıbilir, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku", [Elektronik Versiyon] *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2002, C:22, S:2, 791-818 https://dergipark.org.tr/tr/pub/iumhmohb/issue/9369/117326 (26.02.2021) s. 795.

prensip ise direktif prensiplerin aksine, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde yer alması elzem görülen kazuistik tipte bir hükümdür.

Aşağıda bu dört prensip öz olarak açıklanarak, prensiplerin anlamından yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına bir bakış sunulacaktır.

2.4.2.1. Herkes Bir Uyrukluk Hakkına Sahiptir

"Herkes Bir Uyrukluk Hakkına Sahiptir" prensibi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de yer alan herkesin bir vatandaşlığa sahip olmasını ifade eden prensiptir. Bu prensip, görüldüğü üzere vatandaşlık hukukunun genel prensiplerini belirleyen iki uluslararası hukuk metninde de yer almaktadır. Dolayısıyla bu prensibin etkilerini çoğu devlet mevzuatlarında görmek mümkündür. Ancak bu prensip yukarıda da açıklandığından bu başlıkta tekrara düşülmeyecektir[82].

2.4.2.2. Vatansızlık Önlenecektir

"Vatansızlık Önlenecektir" prensibi ise, diğer prensiplerin aksine didaktik bir anlam ifade etmeyip olması gereken vatandaşlık hukuku pratiklerinin sonucunu ifade etmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi vatansızlığın önlenmesi vatandaşlık hukuku ile ilgili uluslararası hukuki metinlerin çoğunda temel hedef olarak ele alınmış bir prensiptir. Bu prensip, esasında, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan herkesin bir vatandaşlığa sahip olmasını ifade eden prensibin nihai amacıdır.

Bu prensip ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına baktığımızda aslında yatırımcı vatandaşlık olgusu bu prensibin ayakta kalmasını sağlayan bir kurum olarak karşımıza çıkar. Yatırımcılar, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması sayesinde vatansızlık durumları mevcut ise bu durumlarından kurtulacaklardır. Yatırımcıların,

[82] Prensibin anlatımı için bkz: 2.4.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Yer Alan Vatandaşlık Hukuku Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması.

halihazırda herhangi bir ülke vatandaşlığı olduğu varsayımında ise vatandaşı oldukları ülke tarafından olası bir vatandaşlıktan çıkarma durumunda vatansız olmaları önlenmiş olacaktır. Yani yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarının mevcudiyeti sayesinde bu prensibin pratik hayatta varlığını sürdürmesi çok daha kolay hale gelmektedir.

Prensip gerekçe gösterilerek, ülkelerin vatansız kişilere uygulayacakları yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları halihazırda bir ülkenin vatandaşı konumundaki kişilerden farklı olmalıdır. Yukarıda da benzer şekilde ifade ettiğimiz gibi halihazırda vatandaşlığı olan bir kişinin çok vatandaşlık halinde elde edeceği koruma, vatansızlık anlamında tedbir niteliğindedir. Çok vatandaşlığa sahip bir kişi vatandaşı olduğu ülkelerin birindeki vatandaşlığından çıkarılsa dahi vatansız kalmayacaktır. Ancak vatansız olan bir kişinin yatırımcı sıfatıyla elde edeceği vatandaşlık tedbir niteliğinde değil evrensel insan hakkı koruması niteliğinde olmaktadır. Bu yüzden de vatansız kimselerin yatırım yoluyla vatandaşlık iktisabı diğer kimselere göre daha hızlı, kolay ve teşvik edici olmalıdır. Bu da vatansızlığın önlenmesi prensibinin işlevselliği anlamında oldukça önemli bir yaklaşımdır.

2.4.2.3. Hiç Kimse Kasten Uyrukluğundan Yoksun Bırakılmayacaktır

"Hiç Kimse Kasten Uyrukluğundan Yoksun Bırakılmayacaktır" prensibi de yine İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de yer alan kişinin sahip olduğu vatandaşlıktan mahrum edilmemesi prensibi ile paralel anlam ifade etmektedir. Prensip, tıpkı herkesin bir vatandaşlığa sahip olmasını ifade eden bir prensip gibi genel vatandaşlık hukukunun normlarını belirleyen iki uluslararası hukuk metninde de mevcuttur.

Bu prensibin nihai amacı "keyfiyeti ve kastı" önlemektir. Dolayısıyla özünde temel insan hakkı niteliği olan bu prensibin etkileri dünya üzerinde birçok ülkenin

vatandaşlık hukuku düzenlemelerinde mevcuttur. Bu prensip yukarıda da açıklandığından tekrara düşmeme gayesiyle burada detaylı açıklamadan kaçınılacaktır[83].

2.4.2.4. Ne Bir Taraf Devlet Uyruğu İle Bir Yabancının Evliliği Ne Evliliklerinin Dağılması Ne De Evlilik Esnasında Eşlerden Birinin Uyrukluğunu Değiştirmesi Otomatik Olarak Diğer Eşin Uyrukluğunu Etkiler

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde son prensip olarak yer alan evli durumdaki eşlerin içinde olabileceği bazı hukuki olayların mevcudiyetinin diğer eşin vatandaşlığına kendiliğinden etki etmemesi prensibi, kişilerin salt eşlerinin vatandaşlığını etkileyen bazı hukuki olaylardan dolayı kendi vatandaşlıklarından mahrum edilmemesi, diğer bir ifadeyle, vatansız kalmalarının önlenmesi hedefine hizmet veren özel bir prensiptir. Bu prensip esasında, sözleşmede sayılan ilk üç direktif hükmün özel bir görünümü niteliğindedir.

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında bu prensipte özel olarak ifade edilen hususlar çokça yaşanmaktadır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerden herhangi birinin vatandaşı olan kişi ile yabancı bir kimse arasındaki evlilik sonucunda diğer eşin vatandaşlığında kendiliğinden bir etki olmaması bu prensiple korunan ilk hususdur. Bir ülkenin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması şartlarına riayet ederek vatandaş olmuş bir kişinin farklı bir ülkenin vatandaşı konumundaki bir kişi ile evlenmesi ihtimalinde, yatırımcının bu sıfatla kazanmış olduğu vatandaşlığını salt yaptığı evlilik yüzünden kaybedecek olması ihtimali yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımlarını ve güvencelerini zedeleyecektir. Bu prensibin ilk kısmındaki güvenceye devletlerin riayeti ile yatırımcılar yatırımlarını güvenle yapabileceklerdir. Aksi halde devletler kendilerine yatırım yapacak yatırımcı bulmakta zorlanacaklardır.

Prensibin ikinci kısmında ise, mevcut olan bir evliliğin sona ermesi ile eşlerin vatandaşlıklarının kendiliğinden etkilenmemesi ifade edilmiştir. Şüphesiz ki bu da yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında sıkça karşılaşılan

[83] Prensibin anlatımı için bkz: 2.4.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Yer Alan Vatandaşlık Hukuku Prensipleri Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması.

olaylardandır. Çoğu ülke yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması neticesinde bu kazanılan vatandaşlık ile eşin de aynı vatandaşlığa kabulünü düzenlemiştir[84]. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan eşlerden biri daha sonra yabancı eşe de vatandaşlık kazandırmış olsa ve daha sonra eşler evliliklerini sonlandırmış olsalar, bu durumda yatırımcı sıfatıyla vatandaşlık kazanımını elde eden eşten dolayı vatandaşlığa kabulü sağlanan yabancı eşin durumu ne olacaktır? Devletlerin bu sözleşme kapsamındaki prensibe uyumlu davranmalarının önemi burada ortaya çıkacaktır. Çünkü bu prensip doğrultusunda evlilikleri sonlanan eşlerin vatandaşlıkları kendiliğinden bir etki görmeyecektir. Ancak eşlerden biri isterse, sonradan edinilen vatandaşlıktan çıkılması elbette ki mümkün olacaktır. Devletlerin bu prensibe uyumlu düzenlemelere kendi ulusal mevzuatlarında yer vermemeleri, görüldüğü üzere yalnızca genel vatandaşlık hukuku uygulamalarında değil yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında da büyük önem arz etmektedir.

Evlilik birliği içerisinde eşlerden birinin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarıyla başka bir vatandaşlığa geçmesi halinde diğer eşin vatandaşlığına kendiliğinden etki etmemesini ifade eden bu prensibin son kısmına göre, diğer eşin vatandaşlığı ile ilgili hukuki problem yaşanmaması hedeflenmiştir. Çünkü yukarıda da ifade ettiğimiz gibi çoğu ülke mevzuatında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin eşinin de vatandaşlığa kabulü mümkündür. Ancak bu durum kendiliğinden ortaya çıkmamakta, kişilerin talebi doğrultusunda meydana gelmektedir. Çok vatandaşlığı kabul etmeyen bir ülke vatandaşı için bu durum menfi etkiler yaratabilmektedir. Örneğin Almanya'da Vatandaşlık Kanunu m.12 (Nationality Act-Section 12)[85] uyarınca çok vatandaşlık hali kaideden yasaklanmıştır. Yatırımcı vatandaşın eşi, eş sıfatından dolayı kendiliğinden eşinin vatandaşlığına alınırsa ve bu kişinin ilk vatandaşlığı Alman vatandaşlığı ise burada kişinin Alman vatandaşlığından yoksun hale gelmesi söz konusu olacaktır. Halbuki prensibin son kısmına devletlerin tam uyumu ile bu tür sorunların yaşanması engellenebilmektedir.

[84] Örneğin Türk hukukunda, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 31/j uyarınca yatırım yapan kişilerin yabancı eşlerine de kısa dönem ikamet izni ve devamında vatandaşlık yolu açıktır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Emre Esen, **Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri**, 1.Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2019, s. 178.
[85] Germany National Act https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stag/englisch_stag.html (05.11.2022).

2.4.3. Günümüz Vatandaşlık Hukuku Açısından Terk Edilmekte Olan Bir Prensip: Herkesin Yalnız Tek Bir Vatandaşlığı Olmalıdır Prensibi Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması

Kişinin iki veya çok sayıda tabiiyetine imkân verilmemelidir şeklinde de ifade edilebilecek[86] bu prensip, kişinin birden çok vatandaşlığa sahip olmasının kültürel, psikolojik, siyasal ve hukuki açılardan sakıncalarının mevcut olduğu gerekçelerine dayanmaktadır. Günümüz vatandaşlık hukuku açısından artık terk edilmekte olan bir prensiptir[87].

Bu prensip esasında, kişinin birden çok vatandaşlığı olması durumunda; devletlerin vatandaşlarından yükümlülükler bekleyeceği esnada kişiden hangi devletin yükümlülük bekleyeceği sorunsalının çözümü için önemli bir prensiptir[88]. Ancak Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ile Türkiye, Amerika, Kanada, Malta, İspanya, Portekiz ve Karayip ülkeleri gibi birçok ülkenin kanunu da çok vatandaşlık halini reddetmeyen bir yapıya sahiptir[89].

Mamafih, çok vatandaşlık hali kabul edilerek devletlerin siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarları korunmuş olmaktadır[90]. Örneğin vatandaşı olmadığı bir ülkeye göç eden kişi için, bu kişiye vatandaşlık verileceğinin taahhüt edilmesi ve devamında vatandaşlık verilmesi o kişinin, yerli halk ile sosyo-kültürel bağlarının kuvvetlenmesi açısından çok önemli bir kıstastır. Bu durumda çok vatandaşlık haline günümüzde olduğu gibi toleranslı yaklaşmakta fayda vardır[91].

Bu prensibin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması ile ilişkisine baktığımızda, günümüzde etkisini yitirmesinin müspet etkilere sahip olacağı düşüncesindeyiz. Çünkü kişilerin yalnız tek bir vatandaşlığa sahip olması prensibinin etkin şekilde benimsendiği

---

[86] Gülören Tekinalp, "Tabiiyetin Genel İlkeleri ve 1964 Tarihli Türk Vatandaşlık Kanunu", [Elektronik Versiyon] *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 1973, C:38, S:1-4, 483-497, https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9119/114150 (27.02.2021) s. 492.
[87] Doğan, s. 28.
[88] Doğan, s. 27.
[89] Detaylı bilgi için bkz: 2.5. Mukayeseli Hukukta Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması.
[90] Erdem, s. 14.
[91] Nazlı Töre, "Değişen Dünyada Vatandaşlık", [Elektronik Versiyon] *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,* 2017, C:0, S:10, 553-595 https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/33505/372442 (26.02.2021) s. 575.

bir dünyada yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması gibi sonradan edinilen vatandaşlık uygulaması yok denecek kadar az olacaktır. Yatırımcıların çok büyük bir çoğunluğunun halihazırda bir ülke vatandaşlığı sahibi kişiler olması ve bu kişilerin yatırımcı sıfatları ile elde edecekleri vatandaşlıklarının kişileri çok vatandaşlık sahibi durumuna getirecekleri aşikardır. Bu minvalde, devletler kişilere belirli bir süre içinde eski vatandaşlıklarından çıkmaları yönünde düzenlemeler yapacaktır. Bu da yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarının yaratacağı avantajların ciddi anlamda azalması anlamına gelecektir. Çünkü kişiler yatırım yaptıkları ülkenin vatandaşlığı ile halihazırda vatandaşı oldukları ülkenin avantajlarını birlikte kullanmak için bu yolu seçmektedir. Aksi halde yalnız tek bir vatandaşlığa sahip olmak, kişileri yatırım yapmaktan alıkoyacak bir unsur olacaktır.

2.5. Mukayeseli Hukukta Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Uygulamaları

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları olarak ifade ettiğimiz olgu aslında, devletlerin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması politikalarının gerçek hayata yansımalarıdır. Devletler çoğunlukla bu uygulamalara yön verirken kendi ülkelerinin gelişmişlik düzeyini ve iktisadi ihtiyaçlarını göz önüne alır[92]. Dolayısıyla da hiçbir ülkenin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulaması bir diğerinin aynısı niteliğinde değildir. Bu nedenledir ki, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarını ele alırken izlenecek sistematik oldukça önem arz etmektedir.

Biz de bu bölümde, gelişmişlik düzeyi ve iktisadi ihtiyaçların yansımasıyla, yatırımcının ikamet şartına bağlı olarak vatandaşlık kazanması usulü ve yatırımcının doğrudan vatandaşlık kazanması usullerini açıklayıp, bu iki temel usule göre yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarına yer veren ülkelerden de örnekler vermek suretiyle Türk, İngiliz ve Malta hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarını ayrı başlıklar halinde detaylı olarak inceleyeceğiz.

[92] Detaylı bilgi için bkz: 2.3. Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Politikalarından Örnekler.

2.5.1. Yatırımcının İkamet Şartına Bağlı Olarak Vatandaşlık Kazanması Usulü

İkamet şartına bağlı olarak vatandaşlık kazanılması usulü, gelişmişlik düzeyi yüksek olan ve iktisadi ihtiyaçları yoğun olmayan ülkeler tarafından belirlenen bir usul olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu usulde, devletler yatırımcıya yaptığı yatırımın karşılığı olarak doğrudan vatandaşlık vermez. Yatırımcının yaptığı yatırım karşılığında elde ettiği ilk hak, ikamet hakkıdır[93]. Bu hak, belirli periyotlarla uzatılır ve hedef devletin belirlediği son aşamaya gelindiğinde ise yatırımcı, vatandaşlık hakkını elde etmiş olur. Yani yatırımcı, öncelikle bir yatırım yapmakta daha sonrasında vatandaşlık iktisabı için ikamet hakkı kazanmaktadır. Bu ikamet hakkı, vatandaşlık iktisabı için adeta bir ön şart niteliğindedir[94]. Vatandaşlık kazanımı, ancak yatırımcının bu ikamet hakkını doğru bir şekilde kullanıp gerekli başvuruyu yapmasıyla mümkün olmaktadır.

Bu usulü benimsemiş ülkelerde ikamet şartından başka yatırımcının iş merkezini hedef ülkeye taşıması gibi şartlar da söz konusu olabilmektedir. Bunun yanında yatırımcının belirli bir yaşta olması ya da yatırımcının ülkenin resmi diline hakimiyeti gibi vatandaşlık hukukunun genel kaidelerine yatırımcının ikamet şartına bağlı olarak vatandaşlık kazanması usulünde yer verilmemektedir.

Örneğin Kanada hukukunda, yatırımcının vatandaşlık iktisabı için öncelikle bir daimi ikamet hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu daimi ikamet hakkına sahip olmak için belirlenmiş birtakım şartlar belirlenmiştir. Bu şartlar hemen her ülke hukukunda yer alan kişinin güvenlik kayıtlarının temiz olması, sağlık testleri, hedef ülkenin milli güvenliği ile ilgili spesifik meselelerdir. Kanada hukukuna özgü şartlar ilgili şekildedir[95];

[93] Yılmaz, s. 197.
[94] Yılmaz, s. 197.
[95] Québec Immigration Act 37: http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/i-0.2.1,%20r.%203 (18.12.2021).

i. Yatırımcı, başvuru tarihinden itibaren geriye olarak son beş yılın en az iki yılını işletme yönetimi yaparak deneyimlemiş olmalıdır.

ii. Yatırımcının veya eşi ile birlikte her ikisinin, 2 milyon Kanada Doları (CAD) değerinde net varlığa sahip olması gereklidir.

iii. Kanada hükümetinin garantilediği bir yatırıma (devlet tahvili) beş yıl süreyle, yatırımcı 1.2 milyon Kanada Doları (CAD) yatırmalıdır.

iv. 1.2 milyon Kanada Doları (CAD) yatırımı karşılayamayanlar için ise Kanada hükümeti tarafından onaylı aracı kurumlardan 62 ay vadeli kredi finansmanı kullanarak yaklaşık 350 bin Kanada Doları (CAD) tutarında yatırım da kabul edilebilir.

Kanada hükümeti, yatırımcının devlet tahviline yatırdığı meblağı beş yıllık sürenin sonunda faizsiz olarak iade etmektedir. Buna karşın kredi finansmanı kullanılarak yapılan yatırım iade edilmemektedir. Bu şartları yerine getiren yatırımcıya Kanada hükümeti daimi ikamet hakkı vermektedir. Bu hakka sahip olan kişi bu beş yıllık sürenin en az 2 yılında Kanada'da fiziken bulunmak zorundadır[96]. Bununla birlikte, yatırımcı ancak son 3 yılını veya 1095 gününü fiziksel olarak Kanada'da geçirdikten sonra diğer yasal şartlarla birlikte vatandaşlık başvurusu yapmaya hak kazanmaktadır[97].

Yatırımcıların Kanada'dan göç ettikten sonra gerekli bağları sürdürmemeleri, çok fazla birikmiş başvurunun olması ve yatırımcıların uzun vadede diğer göçmenlere göre önemli ölçüde daha az vergi ödemeleri gerekçeleriyle Federal Yatırımcı Göçmen Programı'nın[98] 2014 yılında raftan kaldırıldığını ve son açıklamaya göre 1 Nisan 2023 tarihine kadar askıya alınan[99] Quebec Yatırımcı Göçmen Programı'nın halihazırda

[96] Québec Immigration Act 37: http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/i-0.2.1,%20r.%203 (18.12.2021).
[97] Québec Immigration Act 37: http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/i-0.2.1,%20r.%203 (18.12.2021).
[98] https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/notices/notice-termination-backlog-applications-federal-immigrant-investor-program-federal-entrepreneur-program.html (13.03.2021).
[99] http://www.immigration-quebec.gouv.qc.ca/en/informations/news/news-2021/investors.html (18.12.2021).

Kanada'da yürürlükte bulunan tek yatırımcı göçmen programı olduğunu hatırlatmakta fayda vardır.

İkamet şartlı yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarına yer veren başka bir ülke ise Amerika Birleşik Devletleri'dir. Amerikan hukukunda, 1990 yılında oluşturulan "EB-5 Yatırımcı Göçmen Vize Programı" olarak adlandırılan[100] bu uygulama ile daimi ikamet hakkı kazanıldıktan sonra belirli şartların sağlanması halinde vatandaşlık başvurusu yapılabilmektedir. Yatırımcılar için daimi ikamet şartıyla vatandaşlık iktisabına ilişkin Amerikan hukukuna özgü temel şartlar ilgili şekildedir[101];

i. Yatırımcı, Amerikan hükümeti tarafından belirlenen istihdam alanına 800 bin Amerikan Doları (USD) veya kendi istediği bir istihdam alanına 1 milyon 50 bin Amerikan Doları (USD) yatırım yapmalıdır.

ii. Yatırımcı, yaptığı yatırım ile bir ticari işletme kurmalı ya da belirli şartlarla bir ticari işletmeyi devralarak orada en az 10 ABD'li çalışanı tam zamanlı olarak istihdam etmelidir.

iii. Yatırımcı bu işletmenin günlük yönetimine bizzat katılmalıdır (örneğin, yönetim kurulu üyesi ya da kurumsal direktör şeklinde)[102].

Görüldüğü üzere, ABD'de uygulanan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının kapısını aralayan sistemde; yatırımcının ülkeye yatırım yapması tek başına yeterli görülmemektedir. Amerikan hükümeti bu sistemle, ülkeye yabancı yatırımları çekerek ekonomik yatırımı ve istihdamın gelişimini eş zamanlı olarak sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca yatırım yapılan ticari işletmenin faaliyetlerine kârlı bir şekilde en az 2 yıl devam

[100] https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2471/text (04.04.2022).
[101] https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2471/text (04.04.2022).
[102] 15 Mart 2022 tarihinde imzalanan yeni yasa ile söz konusu yatırımlar bugünkü şeklini almıştır: (A) in clause (i), by striking ``$1,000,000" and all that follows through ``previous sentence" and inserting ``$1,050,000"; (B) by amending clause (ii) to read as follows: (ii) Adjustment for targeted employment areas and infrastructure projects.--The amount of capital required under subparagraph (A) for an investment in a targeted employment area or in an infrastructure project shall be $800,000.". https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2471/text (04.04.2022).

etmesi gerekmektedir. Bu 2 yıllık sürenin sonunda daimi ikamet hakkı, muhtelif yasal şartlarla birlikte, kazanılmaktadır[103]. Bu haktan yatırımcının eşinin ve 21 yaş altı çocuklarının da yararlanması mümkündür[104]. Yatırımcının daimi ikamet izni almasından sonra vatandaşlığa başvurabilmesi için en az 5 yıl ABD'de yaşamış olması ve başvurudan önceki son 30 ayını fiziksel olarak ABD'de geçirmiş olması gereklidir[105]. Yani Amerikan hukukunda yatırımcı yaptığı yatırımdan sonra daimi ikamet hakkı için 2 yıl beklemelidir. Bu süreden sonra da 5 yıllık ikamet şartını sağlamalıdır. Nihayetinde (toplamda yatırımdan 7 yıl sonra) yatırımcı, vatandaşlık başvurusu yapmaya hak kazanacaktır.

İsviçre'de kantonlara bağlı olarak değişkenlik gösteren ikamet şartlı yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulaması mevcuttur. İsviçre'de uygulanmakta olan uygulamada kişinin Avrupa Birliği (AB) üye ülke vatandaşı ya da Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) üyesi ülke vatandaşı olup olmaması bakımından farklı uygulamalar mevcuttur. Üçüncü ülke vatandaşları bakımında inceleyecek olursak, İsviçre'de yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı için temel şartlar ilgili şekildedir[106];

i. Yatırımcı, (ikamet ettiği kantona bağlı olarak) yıllık en az 250 bin İsviçre Frangı (CHF) tutarında vergi ödeyeceği İsviçre'de bir ticari faaliyete sahip olmalı ve istihdam yaratmalıdır.

ii. Temel kural olarak, vergilendirme sistemi götürü usulü vergi şeklinde hesaplanır ve bu şekilde taahhüt edilir. Yatırımcının dünya üzerindeki başkaca ödediği vergiler bundan bağımsızdır.

[103]https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program (14.03.2021).
[104]https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program (14.03.2021).
[105]https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program (14.03.2021).
[106]https://www.sem.admin.ch/sem/en/home/integration-einbuergerung/schweizer-werden/ordentlich.html (05.11.2022).

Yatırımcı bu şartları sağladığı takdirde 1 yıl süreyle ikamet hakkı elde eder. Daha sonra ise bu ikamet hakkını her yıl şartları sağladığını ispat ederek yeniler ve bu şekilde 10 yılın sonunda daimi ikamet hakkına sahip olur[107]. Yatırımcının İsviçre'de vatandaşlık başvurusu yapması ise ancak 12 yıllık ikamet süresinin sonunda ve ikamet ettiği kantona bağlı muhtelif yasal şartların mevcudiyeti halinde mümkün olmaktadır[108].

Yukarıda örneklendiği üzere, yatırımcıların nihai amaçlarına ulaşmaları için ikamet şartı öngören ülkelerin bu uygulamaları birbirinden tamamen bağımsız devlet politikalarının yansımaları niteliğindedir. Her ülke kendi devlet politikaları gereğince farklı bir yatırım miktarı, farklı bir ikamet süresi ve istihdam şartı öngörmektedir. Bu çerçevede Kanada'da yatırımın şekli devlet tahviline özgülenmiş iken ABD'de bu durum sektörel bazda yatırımın miktarını değiştirecek şekilde dizayn edilmiştir. İsviçre'de ise yatırım miktarı fark etmeksizin yatırımcının ödeyeceği vergi miktarı üzerinden yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasının sınırları çizilmiştir. İkamet şartları bakımından da devletlerin uyguladığı farklı süreler yer almasına rağmen çok da kısa sayılamayacak ikamet süreleri mevcuttur. Bu kısa sayılamayacak ikamet süreleri ile devletler esasında yatırımdan beklenen faydanın maksimize edilmesini ve yatırımın devamlılığından emin olmayı hedeflemiştir. Bununla birlikte yatırımcının ülkede ticari faaliyetlerini ve sosyal bağlarını kuvvetlendirmesi de ikamet şartlı yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarından beklenen faydalardandır[109].

2.5.1. Yatırımcının Doğrudan Vatandaşlık Kazanması Usulü

Yatırımcıların doğrudan vatandaşlık kazanması ile kastedilen, yatırımcının hedef ülkede belirli bir süre ikamet etmesinin vatandaşlık iktisabı için şart koşulmamış olmasıdır. Bu usulü izleyen devletlerde genel olarak belirli iktisadi problemler mevcuttur. Çünkü bu usulün fazlaca tercih edilme nedeni kanımızca ülkenin mali açıdan kaynak ihtiyacını hızlı bir şekilde telafi etmektir. Bununla birlikte, yatırımcının ikamet şartıyla

[107]https://www.sem.admin.ch/sem/en/home/integration-einbuergerung/schweizer-werden/ordentlich.html (05.11.2022).
[108] https://imperiallegal.com/swiss-residence-by-investment/ (14.03.2021).
[109] Dzankic, s. 6.

vatandaşlık kazanması usulüne göre yatırımcının doğrudan vatandaşlık kazanması usulü oldukça az sayıda devletçe uygulanan bir uygulamadır[110].

Yatırımcının doğrudan vatandaşlık kazanması usulünde Dzankic'in de eleştiri yaptığı nokta, bu usulün doğasından kaynaklı olarak ortaya çıkan yatırımcının hedef ülke ile gerçek bir bağa sahip olmamasıdır[111]. Öğretideki eleştiriye rağmen; kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılanın düşük olması, rekabetçi piyasa şartlarından yoksunluk gibi mali sıkıntıları aşma gayesiyle St. Kitts ve Nevis, Dominika ve Grenada gibi çeşitli Karayip ülkelerinde yatırımcının doğrudan vatandaşlık kazanması usulü genel olarak benimsenmiş bir uygulamadır[112].

Dünyada, yatırımcının doğrudan vatandaş olmasını öngören en eski uygulamaya sahip olan St. Kitts ve Nevis,[113] 1984 yılından beri bu uygulama ile yatırımcılara vatandaşlık vermektedir. St. Kitts ve Nevis tarafından uygulanan bu programda vatandaş olan yatırımcılara oy kullanma hakkı hariç olmak üzere[114] vatandaşlıktan kaynaklı tüm haklar verilmektedir. St. Kitts ve Nevis'de yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması için gerekli temel şartlara bakacak olursak bunların bağış ya da gayrimenkul yatırımı şeklinde seçeneklere ayrıldığını söylemek mümkün olmaktadır[115];

[110] Yılmaz, s. 201.
[111] Dzankic, s. 7.
[112] Yılmaz, s. 201.
[113] Resmi adı *"Federation of Saint Christopher and Nevis"* olan devlet, Karayipler'deki tek federasyondur. https://www.gov.kn/ (16.03.2021).
[114] St. Kitts ve Nevis, oy kullanma hakkını yatırımcılara direkt olarak vermemekle birlikte en az bir yıl ülkede ikamet etmiş yatırımcılar oy kullanma hakkına sahip olabilmektedirler. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/2267_B.htm (16.03.2021).
[115] Saint Christopher and Nevis Citizenship Act, Schedule 1 to the Regulations: https://aglcskn.info/wp-content/documents/Act17TOC/Ch-01_05-Saint-Christopher-and-Nevis-Citizenship-Act.pdf (19.12.2021).

i. Yatırımcılar, Sürdürülebilir Büyüme Fonuna (SGF) geri ödemesiz şekilde 150 bin Amerikan Doları (USD) tutarında yatırım yaparak yatırım yoluyla vatandaşlık başvurusuna hak kazanabilir.

ii. Yatırımcılar, Şeker Endüstrisi Çeşitlendirme Fonuna (SIDF) geri ödemesiz şekilde 250 bin Amerikan Doları (USD) tutarında yatırım yaparak yatırım yoluyla vatandaşlık başvurusuna hak kazanabilir.

iii. Yatırımcılar; 200 bin Amerikan Doları (USD) değerinde devlet onaylı lüks tesis veya lüks tesis hissesi satın alarak (sınırlı mülkiyet şeklinde) ya da,

iv. 400 bin Amerikan Doları (USD) değerinde devlet onaylı bir gayrimenkul ya da gayrimenkul geliştirme şirketi hissesi satın alarak (minimum beş yıl sonra satılabilir şekilde) yatırım yoluyla vatandaşlık başvurusuna hak kazanabilir[116].

Ayrıca yatırımcılar, tercih ettikleri yatırım yöntemi ile eşlerini, 30 yaş altı bakmakla yükümlü çocuklarını ve 55 yaş üstü bakmakla yükümlü oldukları ebeveynlerini ya da büyükanne-büyükbabalarının da ekstra yatırım miktarları ile St. Kitts ve Nevis vatandaşı olmalarını sağlayabilirler[117].

Başka bir Karayip ülkesi olan Dominika'da[118] ise ikamet şartı olmaksızın yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulaması 1993 yılına dayanmaktadır[119]. Dominika hukukunda yer alan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımına ilişkin temel şartlara baktığımızda bunun iki ana yönteme dayandığını söyleyebiliriz. Bu yöntemlerin temel şartları şu şekildedir[120];

[116] https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/st-kitts-nevis (16.03.2021).
[117] https://imperiallegal.com/st-kitts-nevis-citizenship/ (16.03.2021).
[118] Resmi adı "*Commonwealth of Dominica" olan devlet, "República Dominicana"* ile karıştırılmamalıdır. https://dominica.gov.dm/ (18.10.2022).
[119] https://csglobalpartners.com/citizenship-investment/dominica/ (16.10.2022).
[120] Commonwealth of Dominica Citizenship by Investment Statutory Rules And Orders No. 33 of 2020 Regulations: https://www.cbiu.gov.dm/wp-content/uploads/2020/10/S.R.O.-No.-33-of-2020.pdf (18.07.2021).

i. Yatırımcı, Ekonomik Çeşitlendirme Fonu'na (EDF) 100 bin Amerikan Doları (USD) bağışta bulunarak, muhtelif yasal gerekliliklerle birlikte, vatandaşlık hakkına sahip olabilir.

ii. Yatırımcı, hükümet onaylı gayrimenkul projelerinde en az 200 bin Amerikan Doları (USD) değerinde yaptığı gayrimenkul yatırımı (en az 3 yıl mülkiyeti sürdürmek kaydıyla) ile vatandaşlık hakkına sahip olabilir[121].

İlk yöntemde bağış yapılacak olan Ekonomik Çeşitlendirme Fonu (EDF), yönettiği parayı eğitim, sağlık, spor, turizm gibi sektörlerin geliştirilmesi için yetkilendirilmiş bir hükümet fonudur[122]. Bu yöntemi benimseyerek yatırım yapan yatırımcı, devlete bağış niteliğindeki bu meblağı yalnızca kendine vatandaşlık alma niyetindeyse ödeyecektir. Yatırımcı; kendisiyle birlikte eşine, çocuklarına veya kardeşlerine de vatandaşlık alma niyetindeyse bağış yapacağı meblağ buna göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin, eşiyle birlikte Dominika vatandaşlığı almak isteyen yatırımcının yapması gereken bağış miktarı 150 bin Amerikan Doları (USD); yatırımcı, eş ve 2 çocuğa kadar vatandaşlık başvurusu için gerekli bağış miktarı 175 bin Amerikan Doları (USD); bakmakla yükümlü olunan kişiler için kişi başı ekstra 25 bin Amerikan Doları (USD) ve 18-25 yaş arası kardeşler için de yine kişi başı ekstra 50 bin Amerikan Doları (USD) bağış yapmak gerekmektedir[123].

İkinci yöntemi benimseyerek yatırım yapan yatırımcı ise hükümet onaylı gayrimenkul projesine yaptığı yatırımdan ayrı bir şekilde ödemesi gereken başvuru ücretleri ile karşılaşacaktır. Bu başvuru ücretleri de yatırımcı için 25 bin Amerikan Doları (USD), eş için 10 bin Amerikan Doları (USD), 4 kişilik bir aile için 35 bin Amerikan Doları (USD), 6 kişilik bir aile için 50 bin Amerikan Doları (USD), 7 kişilik ya da daha fazla nüfuslu bir aile için 70 bin Amerikan Doları (USD) şeklindedir. Ayrıca yatırımcı, bakmakla yükümlü olduğu kişiler için kişi başı 25 bin Amerikan Doları (USD), 18-25 yaş

[121] https://cbiu.gov.dm/investment-options/ (18.03.2021).
[122] https://cbiu.gov.dm/investment-options/economic-diversification-fund/ (18.03.2021).
[123] https://www.dominicacitizenshipbyinvestment.com/ (18.03.2021).

arası kardeşler için ise kişi başı 50 bin Amerikan Doları (USD) başvuru ücretini de ödemek durumdadır[124].

Bununla birlikte yatırımcının ve/veya yakınlarının almış olduğu bu vatandaşlık ile Dominika'da oy kullanma hakkına sahip olunmamaktadır. Bir diğer deyişle Dominika hükümeti yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları ile vatandaşlık iktisabını oy kullanmak için yeterli görmemektedir[125].

Bir başka Karayip ülkesi Grenada'da da ikamet şartı olmaksızın yatırım yoluyla vatandaşlık uygulaması mevcuttur. Bu uygulama söz konusu devlette 2013 yılından beri uygulanmakta olup, uyguladığı yöntem Dominika ile benzerlikler göstermektedir. Grenada'da da Dominika Devleti'nde olduğu gibi iki farklı yöntem mevcuttur. Bu yöntemlerin temel şartları şu şekildedir[126];

i. Yatırımcı, Ulusal Dönüşüm Fonu'na (NTF) 150 bin Amerikan Doları (USD) bağışta bulunarak, muhtelif yasal gerekliliklerle birlikte, vatandaşlık hakkına sahip olabilir.

ii. Yatırımcı, hükümet onaylı gayrimenkul projelerinde en az 350 bin Amerikan Doları (USD) değerinde yaptığı gayrimenkul yatırımı (en az 5 yıl mülkiyeti sürdürmek kaydıyla) ile vatandaşlık hakkına sahip olabilir.

iii. Yatırımcı, hükümet onaylı gayrimenkul projelerinde iki ortak olarak en az 440 bin Amerikan Doları (USD) değerinde yaptığı gayrimenkul yatırımı (en az 5 yıl mülkiyeti sürdürmek kaydıyla) ile iki ortak yatırımcı olarak kişi başına düşen yatırım miktarını düşürerek vatandaşlık hakkına sahip olabilir[127].

[124] https://www.citizenshipinvest.com/en/programs/dominica-citizenship/ (18.03.2021).
[125] Dominika Devleti, oy kullanma hakkını yatırımcılara direkt olarak vermemekle birlikte en az bir yıl ülkede ikamet etmiş yatırımcılar oy kullanma hakkına sahip olabilmektedirler. https://best-citizenships.com/2019/09/30/can-dominica-cbi-citizens-vote-in-elections/ (18.03.2021).
[126] Grenada Citizenship by Investment Act No. 15 of 2013: https://gov.gd/cbi/overview (19.12.2021).
[127] https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/grenada (18.03.2021).

Ulusal Dönüşüm Fonu (NTF), Grenada ekonomisini desteklemek amacıyla 2013 yılında kurulmuştur. Fon, Grenada'da turizm, tarım ve alternatif enerji kaynakları gibi birçok endüstri yararına çeşitli projeleri finanse etmektedir. Yatırımcı bu fona bağış yapmayı tercih ettiği takdirde, başvuru sahibine ek olarak eş ve/veya toplamda 4 kişilik aileye kadar bağış miktarı 200 bin Amerikan Doları (USD)'na yükselmektedir. Ayrıca yatırımcı, bakmakla yükümlü olunan her kişi için de 25 bin Amerikan Doları (USD) yatırım yapmalıdır[128].

Hükümet onaylı gayrimenkul yatırımı seçeneğinde ise yatırımcının 4 kişiye kadar olan ailesi için tek bir devlet ücreti alınmaktadır. Yani yatırımcı ister tek başına Grenada vatandaşlığını talep etsin isterse 4 aile üyesine kadar tüm ailesiyle Grenada vatandaşlığını talep etsin ödeyeceği devlet ücreti 50 bin Amerikan Doları (USD)'dır. Ayrıca Grenada Devleti tarafından yatırımcıdan bakmakla yükümlü olunan her kişi için de 25 bin Amerikan Doları (USD) talep edilmektedir[129].

Bununla birlikte, Dominika Devleti'nden farklı olarak Grenada'da yatırım yoluyla vatandaşlık kazananlar oy kullanma hakkına sahiptir[130]. Yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarında çok tercih edilmeyen bu durum, yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarında nispeten yeni olan Grenada Devleti tarafından, yatırımcıların kendilerini ülkeye ait hissetmeleri ve uygulamanın etkinliğini arttırmak amacıyla öngörülmüş bir uygulamadır.

Yukarıda örneklendiği şekliyle, yatırımcının doğrudan vatandaşlık kazanması halleri ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir[131]. Ancak bu farklılıklar yatırımın şekli ve miktarı anlamında çerçeve olarak benzer çizgilere sahiptir. Yatırımcının doğrudan vatandaşlık kazanımını benimseyen çoğu ülkede bu yatırımın, ya hükümetin desteklediği fona bağış niteliğinde olması ya da hükümet onaylı gayrimenkul projesi yatırımı şeklinde olması genel çerçeve olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte bu yatırımın miktarı, ülkenin politik ve ekonomik çıkarları doğrultusunda değişmekle birlikte her vatandaşın

[128] https://www.cbi.gov.gd/national-transformation-fund/ (18.03.2021).
[129] https://www.cbi.gov.gd/grenada-real-estate/ (18.03.2021).
[130] https://www.guideconsultants.com/citizenship-by-investment/grenada-citizenship/ (18.03.2021).
[131] Daha detaylı bilgi için bkz: Işıl Özkan, "Yeni Vatandaşlık Türleri: Çağdaş Bir Tipoloji Mi?", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan**, 2019, C.21, Özel S., 2205-2251.

en temel haklarından olan oy kullanma hakkı, bazı ülkelerde yatırımcıya direkt olarak verilirken bazı ülkelerde belli süreyle ülkede ikamet şartı ile bu hakkın verilmesi düzenlenmiştir.

2.6. Türk Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımın Türk hukukundaki yerine gelmeden önce istisnai yoldan Türk vatandaşlığı uygulamalarını incelemek gerekmektedir. Çünkü yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı düzenlemesi 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun "Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller" başlıklı 12. maddesinde yer almaktadır. Dolayısıyla Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı, istisnai yoldan vatandaşlık kazanımı başlığı altında incelenmesi gereken vatandaşlık kazanım şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk hukukunda istisnai vatandaşlığa kabul uygulamalarının geçmişine baktığımızda, Cumhuriyetin ilanından 5 yıl kadar sonra çıkan 22.05.1928 tarih ve 1312 sayılı mülga Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda ikamet şartı aranmaksızın Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlık kazanılabileceği göze çarpmaktadır[132]. Detaylı düzenlemelere yer verilmeksizin genel anlamda Bakanlar Kurulu takdirinde bırakılan bir düzenleme mevcuttur. Ancak bu kanunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı ile ilgili bir hüküm mevcut değildir. 11.02.1964 tarih ve 403 sayılı mülga Türk Vatandaşlık Kanunu'nda ise istisnai yolla vatandaşlığa kabul uygulamaları çeşitlilik kazanmıştır. İlk defa bu kanunda, Türk hukuku için, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarının dayanağı olabilecek mevzuat oluşmuştur[133]. Bu kanun hükmünde Türkiye'ye "sanayi tesisleri getiren" ya da "ekonomik alanlarda olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen" kimselere ikamet şartı aranmaksızın günümüzdeki gaye ve hedeflere yakın bir şekilde vatandaşlık verilmiştir.

---

[132] 1312 sayılı mülga TVK'deki ilgili kanun maddesi: *Fevkalâde verilecek vatandaşlık ALTINCI MADDE — Yukarıki maddede yazılı ikamet şartını ifa etmemiş olan ecnebiler, istisnaî müsaadeye lâyik görüldükleri taktirde İcra Vekilleri Heyeti karar ile fevkalâde olarak vatandaşlığa kabul edilebilirler.* 04/06/1928 tarih ve 904 sayılı Resmi Gazete https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601312.pdf (21.03.2021).

[133] 403 sayılı mülga TVK'deki ilgili hüküm: B) İstisnai vatandaşlığa alınma MADDE 7(d) *Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren sosyal, ekonomik alanlarda veya bilim, teknik veyahut sanat alanlarında olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen kimseler,*. 22.02.1964 Tarih ve 11638 sayılı Resmi Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11638.pdf (21.03.2021).

Yürürlükte bulunan 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda da mülga 403 sayılı TVK ile benzer şekilde Türkiye'ye "sanayi tesisleri getiren" ya da "ekonomik alanlarda olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen" kimselere ikamet şartı aranmaksızın vatandaşlık verileceği öngörülmüştür. Mamafih, bu yatırımın hangi sektöre yapılacağı, belirli bir yatırım miktarının olup olmadığı, hangi şekilde bir yatırım yapılacağı ne kanun hükümlerinde ne de yönetmeliklerde detaylandırılmamıştır. Öğretide Doğan, vatandaşlığa alınmada karar makamının keyfiyetten uzak olmasını ve bu hükmün gerekçesinde somut birtakım verilerin olmasını önermiştir[134].

Nihayet 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'nun[135] 27. maddesi ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12(b) hükmü ile Türk hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı somutlaştırılmıştır[136]. 5901 sayılı kanunun 12(b) hükmündeki düzenleme 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31(j) hükmüne gönderme yapmaktadır. 6458 sayılı kanundaki hükümde ise Türkiye'de çalışmayan ancak Cumhurbaşkanı'nca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocukları yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımının kapsamına dahil edilmiştir[137]. Ancak yatırım kapsam ve tutarının ne olduğu mezkûr kanunlarda değil Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in[138] 20/2 hükmü ile sübuta ermiştir.

Türk hukukunda yer alan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarını tek tek incelemeden önce güncel yatırım miktarları/türleri ile önceki düzenlemede yer alan yatırım miktarları/türlerine tablo eşliğinde karşılaştırmalı olarak bakmakta yarar görmekteyiz.

---

[134] Doğan, s. 77.
[135] 13/08/2022 tarih ve 29800 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160813.htm (05.11.2022).
[136] 5901 sayılı TVK'nin 12(b) hükmü: *4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612.htm (21.03.2021).
[137] Bu ifade 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 31(j) hükmünde mevcuttur.
[138] 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (25.03.2021).

Tablo-1

Yatırım Miktarları/Türü	**12.01.2017-18.09.2018**	**19.09.2018-12.5.2022**	**13.5.2022-Sonrası**
Sabit Sermaye Yatırımı	2.000.000 USD	500.000 USD	**500.000 USD**
Taşınmaz Alımı/Vaadi	1.000.000 USD	250.000 USD	**400.000 USD (yürürlük tarihi 13.06.2022)**
İstihdam Oluşturma	100 Kişi	50 Kişi	**50 Kişi**
Mevduat Depo Etme	3.000.000 USD	500.000 USD	**500.000 USD**
Devlet Borçlanma Aracı Alımı	3.000.000 USD	500.000 USD	**500.000 USD**
Gayrimenkul Yatırım Fonu Katılma Payı veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Payı Alımı	1.500.000 USD	500.000 USD	**500.000 USD**
Bireysel Emeklilik Sistemine Katkı Payı Yatırmak	-	-	**500.000 USD**

Tablodan da anlaşılacağı üzere Türk hukukunda eski tarihli düzenlemelere göre genel olarak daha kolay bir yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulaması mevcuttur. Nitekim 19.09.2018 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 106 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı, 07.12.2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 418 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ve 13.5.2022 tarihli ve 31834 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5554 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile söz konusu yatırım miktarları ve türlerinde değişiklikler ile yukarıda yer alan tablo güncel halini almıştır. Bununla birlikte 06.01.2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte değişiklikler getiren "Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik uyarınca da yabancının yapacağı yatırımın mutlaka Amerikan Doları ya da karşılığı döviz tutarında olması gerektiği, bazı yatırım türlerinde ise belirli yatırım tutarlarının döviz cinsinden yatırımdan önce Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu banka tarafından da Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na satılacağı düzenlenmiştir[139].

Vatandaşlık hukukunun iktisadi perspektifi olarak ifade ettiğimiz yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarının mukayeseli hukuktaki örneklerine baktığımızda; bu uygulamaların gün geçtikte kolaylaşmaktan ziyade yatırım miktarlarının arttığını, muhtelif şartların gitgide katılaştığını görmekteyiz[140].

Türk hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarına baktığımızda yedi farklı yöntem ile vatandaşlık hakkına sahip olunabileceğini ifade etmeliyiz. Bu yöntemler şu şekildedir;

[139] T.C. Merkez Bankası Sermaye Hareketleri Genelgesi, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d58bd2eb-b966-4765-a0cc-626c507449d8/Sermaye+Hareketleri+Genelgesi.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d58bd2eb- (26.06.2022) ve Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/10 hükmü: İkinci fıkranın (b), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır.

[140] İlyas Gölcüklü, "Güncel Gelişmeler Işığında Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması: Problemler ve Çözüm Önerileri" **Public and Private International Law Bulletin**, S:40, (2020) 125-141, s. 138-139.

2.6.1. Sabit Sermaye Yatırımı

Sabit sermaye ile kastedilen husus; mal veya hizmet üretimine yönelik bina, arsa, makine ve gerekli teçhizat gibi yatırım unsurlarını içermelidir. Yatırımcının sabit sermaye yatırımını yalnızca sıfırdan bir tesis kurarak yapması zorunlu değildir[141]. Eğer yatırımcı, sabit sermaye yatırımını halka açık olmayan bir şirketin tamamen ya da kısmen satın alınması (yani belli oranda ortak olunması) şeklinde gerçekleştiriyorsa yatırımcının tamamen veya kısmen satın aldığı şirketin 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası piyasa değerine tekabül ettiğini ispatlaması için yetkililerce şirket değerleme raporu istenebilecektir[142].

Yatırımcının ortaklık payı sahibi olduğu bir şirket tarafından ilave sabit sermaye yatırımı yapıldığı varsayımında ise yatırımcının, yatırımı gerçekleştirdiği şirketteki ortaklık payına tekabül eden meblağın ilave yatırım miktarı ile oranlandığında 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası'na denk gelmesi gerekmektedir. Örnekleyecek olursak; ilave yatırım yapan şirkette %40 ortaklık payımız olduğunu düşünelim. İlave yatırım yapılan miktar 2 milyon Amerikan Doları (USD) olduğu takdirde bizim ortaklık payımıza düşen meblağ 800 bin Amerikan Doları (USD) olmaktadır. Yani bu örnekte yatırımcı, vatandaşlık başvurusu yapmaya yatırım miktarı bakımından uygundur.

Ayrıca ekonomik istikrarı sağlamak adına, sabit sermaye yatırımı yaparak vatandaşlık iktisabını elde etmiş kişilerin 3 yıl boyunca şirketteki paylarını gerçek ya da tüzel kişilere devredemeyeceği ilgili mevzuatta öngörülmüştür[143].

---

[141] Detaylı bilgi için: Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Kapsamında Sabit Sermaye Yatırımlarına ilişkin Uygulama Usul ve Esasları https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md9703011618 (05.04.2022).

[142] 06/04/2010 tarihli 27544 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 20/2(a) hükmü: En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tespit edilen.

[143] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Kapsamında Sabit Sermaye Yatırımlarına ilişkin Uygulama Usul ve Esasları https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md9703011618 (05.04.2022).

2.6.2. Gayrimenkul Yatırımı

Birçok ülke hukukunda öngörüldüğü gibi Türk hukukunda da gayrimenkul edinimi ile yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına yer verilmiştir. Yine mukayeseli hukukta görmeye alışkın olduğumuz şekilde gayrimenkulün belirli bir süre satılmamak kaydıyla edinilmesi koşulu Türk hukukunda da karşımıza çıkmaktadır[144].

Yatırımcının satın alacağı gayrimenkul için değerleme bakımından asgari bir tutar olsa da gayrimenkulün sayısı bir ya da birden fazla olabilmektedir. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken husus yatırımcının vatandaşlık başvurusu yaparken satın aldığı tüm gayrimenkullerinin değerinin en az 400 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz değerinde olması gerekliliğidir.

Yatırımcı, gayrimenkulün henüz inşaat aşamasında olduğu durumlar için de gayrimenkulün satışının vaat edildiğine dair noterde devir ve terkini yapılmayacağı taahhüdüyle (ve tutarı da peşin ödemek koşuluyla) şekil şartlarına uygun şekilde yapılan sözleşme ile vatandaşlık başvurusunda bulunulabilecektir[145].

Ayrıca Türk Vatandaşlığının Uygulanmasına Dair Yönetmelik m.20/10 uyarınca yabancının yapacağı yatırım karşılığında ödeyeceği 400 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz tutarı işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılması zorunludur[146].

---

[144] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(b) hükmü: En az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarındaki taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı veya kat mülkiyeti ya da kat irtifakı kurulmuş, en az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarı peşin olarak yatırılan ve tapu siciline üç yıl süreyle devir ve terkini yapılmayacağı taahhüdü şerh edilmek şartıyla noterde düzenlenmiş sözleşme ile taşınmazın satışının vaat edildiği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca tespit edilen.

[145] Gayrimenkul ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği, "Türkiye'de A'dan Z'ye Mülk Edinme Rehberi", 2019, https://www.gyoder.org.tr/uploads/HTB-MAYIS2019-WEB-v2.PDF (23.03.2021), s. 30-34.

[146] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/10 hükmü: İkinci fıkranın (b), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır.

2.6.3. İstihdam Oluşturma

Amerika Birleşik Devletleri'nde gördüğümüz istihdam koşulu[147] Türkiye için yatırım yoluyla vatandaşlık alabilmek için izlenecek yollardan yalnızca birisidir. Yatırımcı, en az 50 Türk vatandaşını sahibi ya da ortağı olduğu şirkette tam zamanlı olarak istihdam ettiğini ispatlayarak vatandaşlık başvurusunu yapabilecektir[148]. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki; suiistimalleri önlemek adına yatırımcının sahibi ya da ortağı olduğu şirkette tam zamanlı olarak istihdam edilen çalışanların son altı aydaki sürekliliği ilgili Bakanlık tarafından kontrol edilecektir[149].

Ayrıca yine yatırımcının söz konusu şirkette olan sermaye payı ve hisse oranının yeterli düzeyde olup olmadığı Bakanlık tarafından inceleme konusu yapılacaktır[150].

2.6.4. Bankada Mevduat Depo Etme

Yatırımcının belli bir miktar parayı hedef ülke bankasında depo etmesi yönteminin mukayeseli hukukta sıklıkla kullanılan bir yöntem olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak Türk hukukunda uygulama alanı bulan bu yöntem, mevduatın ülkede faaliyet gösteren bankalarda 3 yıl süreyle depo edilmesi[151] ve bankaların da bu mevduatı işletmesi nedeniyle ülkenin finansal gücünü arttırması açısından yararlı bir uygulamadır. Yatırımcılar bu yöntem ile Türk vatandaşlığı edinmek istedikleri takdirde söz konusu meblağı yurtdışından transfer etmek zorunda değillerdir. Şöyle ki; başvuruya esas meblağın yurtiçinde olması ya da yurtdışından transfer edilmiş olması vatandaşlık

[147] Ayrıntılı bilgi için bkz: 2.5.1. Yatırımcının İkamet Şartına Bağlı Olarak Vatandaşlık Kazanması Usulü.
[148] Türkiye'de Sahibi veya Ortağı Olduğu İşyerlerinde En Az 50 Kişilik İstihdam Oluşturan Yabancıların 5901 Sayılı Kanun'un 12. maddesi Kapsamında İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanabilmelerine İlişkin Usul ve Esaslar https://www.csgb.gov.tr/uigm/yabancilar/istisnai-turk-vatandasligi/ (20.12.2021).
[149] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (22.03.2021).
[150] Detaylı bilgi için: Türkiye'de Sahibi veya Ortağı Olduğu İşyerlerinde En Az 50 Kişilik İstihdam Oluşturan Yabancıların 5901 Sayılı Kanun'un 12. maddesi Kapsamında İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanabilmelerine İlişkin Usul ve Esaslar.
[151] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(ç) hükmü 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (22.03.2021).

başvurusu için önem arz etmemektedir[152]. Yalnızca, yurtdışından transfer edilen meblağın Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) düzenlemeleri çerçevesinde değerlendirmeye alınacağı unutulmamalıdır[153].

Yatırımcı, başvuruya esas meblağı yalnızca tek bir bankada depo etmek zorunda da değildir. Dilerse, toplam yatırım miktarı en az 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı dövize tekabül etmek suretiyle birden fazla bankada da parasını depo edebilir. Bununla birlikte aynı bankada birden fazla hesapta da başvuruya esas olacak meblağ depo edilebilmektedir. Burada önemli olan husus toplam yatırım miktarına denk gelecek meblağın tümüyle bloke edilmesidir[154].

Son olarak yatırımcı, Türkiye'de faaliyet gösteren herhangi bir bankaya depo etmiş olduğu parasının her türlü faiz, kâr payı ve benzeri getirisinden yararlanabilmektedir. Bu durumun tek istisnası başvuruya esas meblağın en az 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı dövizden aşağıya düşmemesidir[155].

Ayrıca Türk Vatandaşlığının Uygulanmasına Dair Yönetmelik m.20/10 uyarınca yabancının yapacağı yatırım karşılığında ödeyeceği 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz tutarının işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılması zorunludur[156].

2.6.5. Devlet Borçlanma Aracı Yatırımı

Yatırımcının devlet borçlanma araçlarını satın alarak vatandaşlık edinimi şüphesiz devlete en çok yarar sağlayan yatırım türlerinden biridir. Yatırımcılar, bu yöntem ile

[152] Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, General Information About Acquiring Turkish Citizenship https://www.bddk.org.tr/Sss/Liste/125 (20.12.2021).
[153] Detaylı bilgi için: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, General Information About Acquiring Turkish Citizenship.
[154] Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, General Information About Acquiring Turkish Citizenship.
[155] Detaylı bilgi için: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, General Information About Acquiring Turkish Citizenship.
[156] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/10 hükmü: İkinci fıkranın (b), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır.

vatandaşlık edinimini talep ettiğinde devletin kasasına adeta ödünç para vermiş olurlar. Ancak Türk hukukunda devlet borçlanma araçlarını satın alma işleminin Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların yurtiçi şubelerinden yatırım hesabı açarak yapılması zorunludur[157]. Ayrıca devlet borçlanma aracı yatırım hesabının 3 yıl süreyle blokesinin talebi de gerekli bir işlemdir[158]. Bu blokaj işlemi, kişinin tasarruf yetkisini elinden almamakta olup ihtiyari niteliğe sahip bir işlemdir[159]. Dolayısıyla başvuruya esas meblağda azalma ya da kişinin isteğiyle bir kısıtlama meydana geldiğinde kişinin vatandaşlık başvurusu iptal edilebilecek ya da vatandaşlık hakkı elinden alınabilecektir.

Ayrıca piyasa koşullarında meydana gelebilecek değişimlere karşı da yatırımcının korunması bu yöntemde dikkate alınmıştır. Yatırımcının satın almış olduğu devlet borçlanma araçlarının değerinde piyasa şartları neticesinde bir azalma meydana geldiği takdirde yatırımcı, vatandaşlık başvurusu için asgari yatırım şartını kaybetmiş sayılmamaktadır[160].

Son olarak, mevduat depo etme yönteminde olduğu gibi bu yöntemde de yatırımcılar yatırım hesaplarında bloke edilen devlet borçlanma araçlarının faiz/kira getirisinden diledikleri gibi yararlanabilmektedir[161].

Ayrıca Türk Vatandaşlığının Uygulanmasına Dair Yönetmelik m. 20/10 uyarınca yabancının yapacağı yatırım karşılığında ödeyeceği 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz tutarının işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılması zorunludur[162].

---

[157] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(d) hükmü. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (25.03.2021).

[158] Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/02/T%C3%BCrk-Vatanda%C5%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-Ba%C5%9Fvurular%C4%B1nda-Uygulanacak-Usul-ve-Esaslar.pdf (25.03.2021).

[159] Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar.

[160] Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar.

[161] Detaylı bilgi için: Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar.

[162] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/10 hükmü: İkinci fıkranın (b), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır.

2.6.6. Gayrimenkul Yatırım Fonu Katılma Payı veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Payı Yatırımı

Ülkedeki yatırım fonlarını güçlendirme niyetiyle öngörülen bu yöntem ile de yatırımcılar Türk vatandaşlığı iktisap edebilirler. Yatırımcı yatırım fonu satın aldığında, alım tarihi ile tespit tarihi arasında döviz kurunun değişmesi, yatırımcının vatandaşlık başvurusuna ya da kazanımına olumsuz etki doğurmamaktadır[163]. Bununla birlikte, yatırımcının kendi iradesi haricinde meydana gelebilecek Gayrimenkul Yatırım Fonu ya da Girişim Sermayesi Yatırım Fonu'nun değerinde azalma veya katılma belgesi sayısında azalma halleri vatandaşlık kazanımı için yatırımcının asgari yatırım şartını karşılamadığı anlamına gelmemektedir[164]. Türk hukukunda bu tür durumlar için yatırımcıya tam koruma sağlanmıştır.

Yatırımcının başvuruya esas meblağ değerinde yatırım şartının sağlandığı tarihten itibaren yatırım fonuna 3 yıl boyunca kesintisiz olarak sahip olması gerektiğinden Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) tarafından haftalık kontroller yapılır. Bu kontrollerde satış, devir ya da mülkiyet hakkını sınırlayacak herhangi bir takyidat bulunursa yatırımcının vatandaşlık başvurusu ya da vatandaşlık kazanımı bu durumdan etkilenebilir[165].

Ayrıca Türk Vatandaşlığının Uygulanmasına Dair Yönetmelik m.20/10 uyarınca yabancının yapacağı yatırım karşılığında ödeyeceği 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz tutarının işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılması zorunludur[166].

---

[163] Gayrimenkul Yatırım Fonu veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Paylarına Yatırım Yapmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurulumuza Yapacakları Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/3/10 (25.03.2021).

[164] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(e) hükmü. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (25.03.2021).

[165] Detaylı bilgi için: Gayrimenkul Yatırım Fonu veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Paylarına Yatırım Yapmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurulumuza Yapacakları Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar.

[166] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/10 hükmü: İkinci fıkranın (b), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır.

2.6.7. Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma

Türk vatandaşlık hukukuna en son dahil olan yatırım yöntemi ise, yatırımcının bireysel emeklilik sistemine katkı payı ve bu katkı payını da 3 yıl süreyle Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun kapsamını belirlediği fonlarda tutarak vatandaşlık kazanması yöntemidir[167]. Bu yatırım yöntemine göre yatırımcı, bazı yatırım yöntemlerindeki yatırım tutarlarına da benzer şekilde[168] 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz tutarındaki meblağı Türkiye'de faaliyet gösteren bir emeklilik şirketi aracılığıyla[169] bahsedilen fona yatıracaktır. Emeklilik şirketi de 5 iş günü içerisinde Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından (EGM) sağlanan altyapı üzerinden başvuruyu Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK)'na bildirir[170].

Bu yatırım yöntemi ile yabancı yatırımcıların ülkede bulunan bireysel emeklilik fonlarını 3 yıl süreyle de olsa fonlamalarının amaçlandığı kanaatindeyiz. Ülke ekonomisine ve toplumsal refaha direkt olarak olumlu sonuçlar getirecek bir yatırım yöntemi olarak görmediğimiz bu yatırım yöntemi de sonuç olarak Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancı yatırımcının başvurabileceği bir yöntemdir.

---

[167] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(f) hükmü. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (11.06.2022)

[168] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(a), (ç), (d), (e) hükümlerindeki yatırım tutarları da 500 bin Amerikan Doları (USD) veya karşılığı döviz şeklinde düzenlenmiştir.

[169] Bireysel Emeklilik Sistemine (BES) Katkı Payı Yatırmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurumumuza Yapacakları Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar https://seddk.gov.tr/upload/doc/yatirimcilarin-BESe-yatirim-yapmak-suretiyle-istisnai-T%C3%BCrk-vatandasligi-kazanimi.pdf (08.11.2022).

[170] 2016/39 Sayılı "Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Genelge" 'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge (2022/21) https://seddk.gov.tr/upload/doc/2022-21-sayili-genelge.pdf (08.11.2022).

2.6.8. Yatırım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

Görüldüğü gibi Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanım için izlenebilecek yöntemler oldukça detaylı olarak düzenlenmiştir[171]. Birçok farklı yöntem belirlenmesine karşın bu yöntemlere uygulanacak esaslar temel olarak aynıdır. Diğer bir deyişle, yatırımcının izlediği her bir yol için ayrı bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır.

Yatırımcının, yaptığı yatırımın karşılığı olan vatandaşlığı elde etmek için Türkiye'de belirli bir süre ikamet şartı yoktur[172]. Ancak Türk hukukundaki yatırımcı vatandaşlık uygulamalarının düzenlemesi 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Kısa Dönem İkamet İzni başlıklı 31(j) hükmü uyarınca "ikamet izni alanlar" şeklindeki atıf ile 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 12(b) hükmünde düzenlendiğinden yatırımcının Türk Vatandaşlığının kazanımı başvurusunda bir süre ikamet şartı olmamasına karşın vatandaşlık başvurusunda bulunurken ikamet izninin olması yasal zorunluluk olarak öngörülmüştür[173]. Bununla birlikte yatırımcı vatandaşlık iktisabından sonra ülkede oy kullanma hakkına sahip olacaktır.

Nihai olarak ifade etmeliyiz ki, Türk hukukunda yatırımcının vatandaşlık iktisabı salt yatırım şartlarının karşılanması ile garanti edilmemektedir. 5901 sayılı TVK 12/1 hükmü uyarınca yatırımcının "millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin" bulunması nedeniyle yabancının vatandaşlık başvurusu reddedilebilir.

[171] Bu yöntemlerdeki parasal değerlerin belirlenmesi için Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının tespit tarihindeki efektif satış kuru ve/veya çapraz döviz kuru esas alınacağı ifade edilmiştir. Ayrıca bkz: Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/6 hükmü. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (25.03.2021).
[172] Talat Kaya, "Dünyadaki Örnekler Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış" **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi İnÜHFD**, C:12, S:1, (2021) 115-132, s. 125.
[173] Gölcüklü, s. 134.

2.7. İngiliz Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı

İngiliz hukukunda[174] 1994 yılından[175] beri yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları mevcuttur. Bu uygulamalara baktığımızda, ikamet şartı olmadan yatırımcıya vatandaşlık statüsü kazandırılmadığını, yatırım miktarlarına göre daimi ikamet hakkı sürelerinin değiştiğini dolayısıyla da yatırım miktarı arttıkça yatırımcının yatırımını ülkede tutma süresinin kısaldığını görmekteyiz[176]. Birleşik Krallık uygulamasında yatırımcı vizesinin "Tier 1 Yatırımcı Vizesi" olarak adlandırıldığını ve bu vize türü ile yatırımcıların belirli ikamet şartlarını karşıladıktan sonra vatandaşlık başvurusunu yapmaya hak kazandığını söylemeliyiz.

Birleşik Krallık uygulamasındaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması şartlarını tek tek incelemeden önce geçmişten günümüze Birleşik Krallık'da yatırım miktarları ve türlerinin nasıl değiştiğini tablo ile göstermekte fayda vardır.

Tablo-2

Tarih Aralığı	Asgari Yatırım Miktarı	Yatırım Türü
1 Ekim 1994- 5 Kasım 2014	1.000.000 £	Birleşik Krallık'da tescilli şirketlerden hisse/risk sermayesi veya devlet tahvili satın almak
6 Kasım 2014-28 Mart 2019	2.000.000 £	Birleşik Krallık'da tescilli şirketlerden hisse/risk sermayesi veya devlet tahvili satın almak
29 Mart 2019-17 Şubat 2022	**2.000.000 £**	**Birleşik Krallık'da tescilli şirketlerden hisse/risk sermayesi satın almak**

[174] Bu bölümde yer yer *"Birleşik Krallık uygulaması"* yer yer de *"İngiliz hukuku"* ifadesini bilinçli bir şekilde kullanacağız. Çünkü esasen *"Birleşik Krallık hukuku"* şeklinde bir kullanım pek doğru olmayacaktır. Birleşik Krallık, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan meydana gelmektedir. Ancak örneğin İskoçya'nın hukuk sistemi Kıta Avrupası hukuk sistemi ile birçok benzerlik gösterir ve İngiliz Hukuku'ndan farklıdır. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları bakımından ise Birleşik Krallık'da yeknesak bir uygulama mevcuttur. Bu yüzden de zaman zaman *"İngiliz hukuku"* ifadesini kullanmaktan çekinmeyeceğiz.

[175] Migration Advisory Committee, **Tier 1 (Investor) Route: Investment Thresholds And Economic Benefits**, 2014, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/285220/Tier1investmentRoute.pdf (28.03.2021) s. 11.

[176] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-appendix-a-attributes (26.06.2022).

Tablodan açık bir şekilde anlaşıldığı üzere İngiliz hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları hem yatırım miktarı hem de yatırım türü anlamında git gide zorlaşmaktadır. Birleşik Krallık Göç Danışma Komitesinin Şubat 2014'de yayınladığı rapora göre[177] düzenlemeler yapan Birleşik Krallık, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasında devlet tahviline yatırımı kaldırmıştır. Bununla birlikte asgari yatırım miktarını da 1 milyon İngiliz Sterlininden (GBP) 2 milyon İngiliz Sterlinine yükseltmiştir. Nihayetinde Göçmenlik Kuralları 6. Kısım 245EE maddesi (Immigration Rules, Part 6A, paragraphs 245EE)[178] ve Göçmenlik Kuralları Ek-A'da yer alan 9A tablosu (Immigration Rules, Appendix A, Table 9A)[179] uyarınca Birleşik Krallık'da tescilli şirketlerden 2 milyon İngiliz Sterlini veya 5 milyon İngiliz Sterlini ya da 10 milyon İngiliz Sterlini tutarında hisse/risk sermayesi satın alan yabancılar yatırım yoluyla Birleşik Krallık vatandaşı olabilmektedirler[180].

İngiliz hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamasını detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir.

2.7.1. 2 Milyon İngiliz Sterlini Tutarında Hisse/Risk Sermayesi Yatırımı

Yatırımcı, Birleşik Krallık'da tescilli, aktif ticaret yapan şirketlerden (gayrimenkul şirketleri hariç) en az 2 milyon İngiliz Sterlini değerinde hisse/risk

[177] Bahsedilen raporun elektronik versiyonuna ulaşmak için: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/285220/Tier1investmentRoute.pdf (28.03.2021).
[178] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021).
[179] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-appendix-a-attributes (30.12.2021).
[180] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021), https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-appendix-a-attributes (30.12.2021).

sermayesi satın almalıdır[181]. Usulüne uygun şekilde yapılacak 2 milyon İngiliz Sterlini yatırım neticesinde yatırımcı Birleşik Krallık'da 3 yıl 4 ay ikamet hakkı elde edecektir[182].

Kural olarak, yatırımcının yatırımı hakkında dilediği gibi tasarruf etme hakkı saklıdır[183]. Ancak İngiliz hukuku yatırımcıya daimi ikamet hakkı elde ettikten 1 yıl sonra vatandaşlık başvurusu hakkı tanımaktadır. Daimi ikamet hakkı için ise 2 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapan bir yatırımcı için 5 yıl ikamet etmiş olma şartı vardır. Bu sürenin oluşması da vize statüsünün 2 yıl daha uzatılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Ezcümle, 2 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapan bir yatırımcı en erken 6 yıl sonra vatandaşlık hakkına sahip olabilmektedir[184].

2.7.2. 5 milyon İngiliz Sterlini Tutarında Hisse/Risk Sermayesi Yatırımı

Yatırımcı, Birleşik Krallık'da tescilli, aktif ticaret yapan şirketlerden (gayrimenkul şirketleri hariç) en az 5 milyon İngiliz Sterlini değerinde hisse/risk sermayesi satın almalıdır[185]. Kural olarak, yatırımcının yatırımı hakkında dilediği gibi tasarruf etme hakkı saklıdır[186]. Burada yatırımcının 2 milyon İngiliz Sterlini yatırım tutarından farklı olarak düzenlenen durum daimi ikamet hakkı için beklenecek süredir. Eğer yatırımcı 5 milyon İngiliz Sterlini yatırım yaparsa daimi ikamet hakkını elde etmesi için 3 yıl beklemesi yeterli olacaktır[187]. Başka bir deyişle, yatırımcı yatırımını 3 yıl sonra geri çekebilecek duruma gelecektir.

---

[181] Immigration Rules, part 6A, paragraphs 245EE(e): "The amount of capital referred to in paragraph (c) is: (i) at least £2 million…" https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021).

[182] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021). (01.11.2022).

[183] Yatırımcı, yatırımı ile dilediği gibi tasarrufta bulunursa elde etmiş olduğu yatırımcı vizesini kaybedecektir. Yatırımcının, vatandaşlığa kavuşması için elinde tutması gereken yatırımcı vizesini kaybetmemesi gerekmektedir. Bunun için de yatırımını çekmek ya da kullanmak için daimi ikamet hakkına sahip olacağı günü beklemelidir.

[184] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (01.11.2022).

[185] Immigration Rules, Immigration Rules Appendix A:, Table 9A: "The applicant has invested money of his own under his control amounting to at least: …(b) £5 million…" https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-appendix-a-attributes (29.12.2021).

[186] Ancak bu şekilde bir kullanım sonucu yatırımcı elde etmiş olduğu yatırımcı vizesini kaybedecektir.

[187] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021). (01.11.2022).

Bununla birlikte vatandaşlık başvurusu için 5 yıl ikamet etme ve daimi ikamet hakkını elde ettikten sonra 1 yıl geçmesi şartı burada da geçerli olacaktır. Yani 5 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapan yatırımcı en erken 6 yıl sonra vatandaşlık hakkına sahip olabilir[188].

2.7.3. 10 milyon İngiliz Sterlini Tutarında Hisse/Risk Sermayesi Yatırımı

Yatırımcı, Birleşik Krallık'da tescilli, aktif ticaret yapan şirketlerden (gayrimenkul şirketleri hariç) en az 10 milyon İngiliz Sterlini değerinde hisse/risk sermayesi satın almalıdır[189]. Kural olarak, yatırımcının yatırımı hakkında dilediği gibi tasarruf etme hakkı saklıdır[190]. Burada yatırımcının 2 milyon İngiliz Sterlini yatırımından ya da 5 milyon İngiliz Sterlini yatırımından farklı olarak düzenlenen durum yine daimi ikamet hakkı için beklenecek süredir. Eğer yatırımcı 10 milyon İngiliz Sterlini yatırım yaparsa daimi ikamet hakkını elde etmesi için yalnızca 2 yıl beklemesi yeterli olacaktır[191]. Başka bir deyişle, yatırımcı yatırımını 2 yıl sonra geri çekebilecek duruma gelecektir.

Bununla birlikte vatandaşlık başvurusu için ise 5 yıl ikamet etme ve daimi ikamet hakkını elde ettikten sonra 1 yıl geçmesi şartı burada da geçerli olacaktır[192]. Yani 10 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapan yatırımcı en erken 6 yıl sonra vatandaşlık hakkına sahip olabilmektedir[193].

---

[188] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021). (01.11.2022).
[189] Immigration Rules, Immigration Rules Appendix A:, Table 9A: "The applicant has invested money of his own under his control amounting to at least: …(a) £10 million…" https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-appendix-a-attributes (29.12.2021).
[190] Ancak yine aynı şekilde bu şekilde bir davranışla yatırımcı, elde etmiş olduğu yatırımcı vizesini kaybedecektir.
[191] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (01.11.2022).
[192]https://www.gov.uk/britishcitizenship#:~:text=To%20apply%20for%20citizenship%20with%20permanent%20residence%20status%20you%20must,after%20getting%20permanent%20residence%20status.&text=This%20means%20that%20if%20the,get%20your%20permanent%20residence%20document (02.04.2021).
[193] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (01.11.2022).

2.7.4. Yatırım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

İngiliz hukukunda, 3 ana yöntem olarak ifade ettiğimiz yatırım türleri, yatırım miktarları ve bununla birlikte daimi ikamet hakkına sahip olmak için ortaya konmuş sürelerle ilgilidir. Yatırımcının 5 milyon İngiliz Sterlini ya da 10 milyon İngiliz Sterlini yatırım yaptığı durumlarda yalnızca kendisi için daimi ikamet hakkı süreci kısalmaktadır. Bakmakla yükümlü olduğu kişiler açısından daimi ikamet hakkı kazanmak için geçmesi gereken süre 5 yıl olarak düzenlemiştir[194]. Birleşik Krallık uygulamasında, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması yöntemlerinde bakmakla yükümlü olunan kişi ile yatırımcının eşi ve 18 yaş altı çocukları kastedilmektedir. Bunların haricindeki herhangi bir kişi için vatandaşlık kapsamı genişletilememektedir[195].

İngiliz hukuku, yatırımcıya Birleşik Krallık'da bir banka hesabının olmasını zorunlu kılmakla birlikte yatırıma konu paraya sahip olduğuna dair kanıtları da sunmasını beklemektedir. Bununla birlikte puana dayalı bir göçmenlik sistemine sahip Birleşik Krallık'da yatırımcının asgari 75 puan alması da bir diğer gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır[196]. Onun dışında tüberküloz testi ve adli sicil kaydını da peşinen yatırımcıdan talep edilmektedir[197].

Yatırımcının yatırım miktarı farketmeksizin daimi ikamet hakkını elde edebilmesi için yılın en az 180 gününü Birleşik Krallık dışında geçirmemiş olması gereklidir[198]. Kanımızca bu koşul, ikamet şartlı yatırım yoluyla vatandaşlık uygulaması mevcut olan ülkelerde normal olarak karşılanan bir koşuldur. Bununla birlikte yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmış kişilere Birleşik Krallık'da doğrudan oy kullanma hakkı verilmektedir[199].

[194] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (01.11.2022).
[195] https://www.gov.uk/tier-1-investor/family-members (02.04.2021).
[196] Immigration Rules, part 6A, paragraphs 245EB(a): "The applicant must have a minimum of 75 points…" https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021).
[197] https://www.gov.uk/tier-1-investor/documents-you-must-provide (02.04.2021).
[198] https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (04.10.2022).
[199] Aksi yönde bir yasal düzenleme yoktur.

2.8. Malta Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı

Malta'daki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarına baktığımız zaman Malta'nın AB üyesi bir ülke olması hasebiyle hem milli hukuk açısından hem de birlik hukuku açısından vatandaşlığın metalaşması ekseninde yoğunlaşan tartışmalar yaşandığını görmekteyiz. Bu tartışmaların özü niteliğindeki konuşma Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve Avrupa Birliği Adalet Başkanı Viviane Reding tarafından yapılmıştır. Reding, Malta vatandaşlığının metalaştırılarak yatırımcının banka hesabına ya da cüzdanına endekslenmesinin sorgulanması gerektiğini, üye ülke vatandaşlığı ile birlikte AB vatandaşlığı[200] ve buna bağlı hakların da elde edildiğini, üye ülkelerin yabancıyla gerçek bir bağlantı kurulmadan vatandaşlık vermemesi gerektiğini ifade etmiştir[201]. Bu tartışmaların temelinde, AB'ye üye devletin vatandaşlığını yatırımcı sıfatıyla iktisap eden kişinin aynı zamanda AB vatandaşı olması yatmaktadır. Bu tartışmaları ve sorunu detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir[202].

Malta, 12 Ekim 2013 tarihinde vatandaşlığını (ve dolayısıyla AB vatandaşlığını) devlet fonuna 650 bin Euro (€) bağış yapana ikamet şartı aramaksızın doğrudan vereceğini duyurdu[203]. Bunun devamında hem Malta vatandaşlarından hem de AB kurumlarından yoğun itirazlar geldiği için hükümet yaklaşık bir ay sonra[204] uygulamada değişikliğe giderek mevcut bağışa ek olarak başkaca mali yükümlülükler getirdi. Ancak bu değişiklik neticesinde de Malta vatandaşlığını edinmek için ikamet şartı aranmamaktaydı. AB üyesi ülkelerin bu değişiklikten de tatmin olmaması üzerine 15 Ocak 2014 tarihinde Strazburg'da Avrupa Parlamentosu toplanmış ve "Satılık AB Vatandaşlığı" adıyla bir oturum düzenlenmiştir. Bu oturumda yapılan tartışmalar neticesinde alınan 2013/2995 sayılı Avrupa Parlamentosu kararında, Avrupa Birliği

[200] Işıl Özkan, **Göç ve Vatandaşlık Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 179.
[201] Viviane Reding, "Citizenship Must Not Be Up for Sale." **Plenary Session debate of the European Parliament on EU citizenship for sale**, Strasbourg, (2014) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_18 (01.01.2022).
[202] Amandine Scherrer, Elodie Thirion, "Citizenship by Investment (CBI) and Residency by Investment (RBI) Schemes in the EU State of Play", **Issues and Impacts, European Parliamentary Research Service**, (2018), s.22
[203] Dünya medyasından bir yansıma örneği için bkz: https://edition.cnn.com/2013/12/21/world/europe/malta-citizenship-program/index.html (05.04.2021).
[204] 23 Aralık 2013 tarihinde hükümet söz konusu değişikliği duyurdu.

Anlaşması'nın[205] 4, 5, 9 ve 10. maddelerine ve Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Anlaşma'nın[206] 20. maddesine dikkat çekilerek nihai olarak Malta'nın mevcut yatırım yoluyla vatandaşlık kazanım uygulamasının AB değerlerine uygun hale getirilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir[207].

Bu karardan sonra Malta hükümeti mevzuatında gerekli değişikliği ikamet koşulu getirerek sağlamış ve bu değişiklik ile 2013/2995 sayılı Avrupa Parlamentosu kararında yer verilen AB vatandaşlığının doğrudan satışı[208] meselesi de çözüme kavuşturulmuştur.

Malta hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasını detaylı bir şekilde incelemeden önce Malta hukukunda meydana gelen değişiklikleri tablo şeklinde göstermekte yarar görmekteyiz.

[205] https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf (08.11.2022)
[206] https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf (08.11.2022)
[207] European Parliament Resolution on EU Citizenship for Sale-2013/2995 (RSP), Bahsi geçen Avrupa Parlamentosu (EP) kararı için bkz: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0038_EN.html (05.04.2021).
[208] European Parliament Resolution on EU Citizenship for Sale-2013/2995 (RSP), Para (F).

Tablo-3

Tarih Aralığı	**Asgari Yatırım Miktarı**	**Asgari İkamet Şartı**
Ekim 2013-Aralık 2013	650.000 € bağış	Yok
Aralık 2013-Şubat 2014	650.000 € bağış+350.000 € değerinde gayrimenkul satın almak veya yıllık 16.000 € değerinde gayrimenkul kiralamak+150.000 € devlet onaylı yatırım	Yok
Şubat 2014-Eylül 2020	650.000 € bağış+350.000 € değerinde gayrimenkul satın almak veya yıllık 16.000 € değerinde gayrimenkul kiralamak+150.000 € devlet onaylı yatırım	1 yıl
Eylül 2020-Günümüze	**600.000 € ya da 750.000 € bağış (ikamet şartına göre değişkenlik gösterir.) +700.000 € değerinde gayrimenkul satın almak veya yıllık kirası 16.000 € miktarında gayrimenkul kiralamak+10.000 € hayır kurumuna bağış[209]**	**Bağış miktarına göre 1 yıl ya da 3 yıl**

[209]https://www.citizenshipinvest.com/en/programs/maltacitizenship/?utm_term=%2Bmalta%20%2Bcitizenship%20%2Bby%20%2Binvestment&utm_campaign=GO-SN-TR-ALW-%7BRP_Malta%7D:(EN)-%5BBMM%5D&utm_source=adwords&utm_medium=ppc&hsa_acc=4761476465&hsa_cam=10063551044&hsa_grp=100044952934&hsa_ad=439046448477&hsa_src=g&hsa_tgt=kwd-314243229977&hsa_kw=%2Bmalta%20%2Bcitizenship%20%2Bby%20%2Binvestment&hsa_mt=b&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gclid=Cj0KCQjwsLWDBhCmARIsAPSL3_2iI2P3tKD4F9f5KON8HtEm1GMNgN3BwurCh3xap3WpI_7weHto57MaAv8yEALw_wcB (08.04.2021).

Tablodan da açıkça anlaşılacağı üzere Malta hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulaması gün geçtikçe daha da zorlaşmaktadır. İlk başlarda yalnızca ülkeye yapılacak bağış ile yetinilmişken sonrasında yatırım miktarları çeşitlendirilmiştir. Daha sonra ise Avrupa Birliği'nden yükselen sesler üzerine ikamet şartı getirilen[210] yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında gelinen noktada ise yatırımcının yatırım miktarına göre belirlenen değişken ikamet süreleri öngörülmüştür.

Malta hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması yöntemlerini ve şartlarını detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir[211].

2.8.1. 600 bin Euro Tutarında Bağış ile Birlikte Sair Yatırımlar

Yatırımcının, Malta Ulusal Kalkınma ve Sosyal Fonu'na (Donation to the Malta National Development & Social Fund) yapacağı bağışın miktarının ikamet süresiyle birlikte değişiklik göstereceğini ifade edilmişti. Yatırımcı, Malta'da 3 yıl ikamet ettikten sonra vatandaşlık başvurusu yapmak istediği takdirde söz konusu fona yatırması gereken bağış miktarı 600 bin Euro (€) olarak belirlenmiştir[212]. Yatırımcının bununla birlikte 700 bin Euro (€) değerinde gayrimenkul satın alması ya da yıllık kirası 16 bin Euro (€) miktarında gayrimenkul kiralaması gerekecektir[213]. Gayrimenkul yatırımı, satın almak ya da kiralamak şeklinde yatırımcının tercihine bırakılmış bir yatırım yöntemidir. Yatırımcının gayrimenkul satın alması ya da kiralaması ihtimallerinde fark etmeksizin 5

[210]Ayrıntılı bilgi için bkz: *2014 tarihli Malta Vatandaşlık Kanunu* https://mccv.org.au/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/ln-47-2014-individual-investor-programme-of-the-republic-of-malta-regulations-2014.pdf (08.04.2021).

[211] Malta hükümeti resmi kaynağından ayrıntılı incelemek için bkz: https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/#ForExceptionalServices (08.04.2021).

[212] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 1. Naturalisation for exceptional services by direct investment The following shall constitutes part of the minimum requirements to qualify for citizenship under these regulations: "…(a) applicant: six hundred thousand euro (€600,000)…". https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

[213] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 16/1(b): "undertaking to either purchase, an immovableresidential property in Malta having a minimum value of sevenhundred thousand euro (€700,000) or to take on a lease of aresidential immovable property in Malta for a minimum annualrent of sixteen thousand euro (€16,000), which property shallbe adequate and suitable for the applicant and his dependants,for a minimum period of five (5) years from the date of issue ofthe certificate of citizenship...". https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

yıl süre ile gayrimenkulün yatırımcının tasarrufunda olması zarurettir. Nispeten daha ekonomik bir yol seçmek isteyen yatırımcılar için 5 yıllık kira bedelinin 80 bin Euro (€) olduğu düşünüldüğünde gayrimenkul satın alma seçeneğine göre yaklaşık 1/9'una denk gelen kiralama seçeneği oldukça cazip gözükmektedir. Tüm bunlara ek olarak Malta Topluluk Ajansı (The Community Malta Agency-CMA) tarafından onaylanan kayıtlı spor, kültür, bilim, hayvan refahı veya sanat ile ilgili bir sivil toplum kuruluşuna (hayır kurumu) 10 bin Euro (€) bağış yapılması gerekmektedir[214].

İncelediğimiz diğer hukuk düzenlerinde olduğu gibi yatırımcı ile yakın çevresine de vatandaşlık tanınması Malta hukukunda da kendine yer bulmuş bir uygulamadır[215]. Malta hukukunda bakmakla yükümlü olunan kişi tanımına yatırımcının eşi, yatırımcının 18 yaş altı bakmakla yükümlü olunan çocuğu ve yatırımcının 55 yaş üzeri bağımlı ebeveyni dahildir[216]. Yatırımcı kendisiyle birlikte vatandaşlık hakkından yararlanmasını istediği bakmakla yükümlü olunan kişi başına 50 bin Euro (€) ödemekle yükümlüdür[217].

2.8.2. 750 bin Euro Tutarında Bağış ile Birlikte Sair Yatırımlar

Yatırımcının daha hızlı bir şekilde Malta vatandaşlığına ulaşmak istediği zamanlarda kullanışlı hale gelen bu uygulamada yatırımcı, Malta Ulusal Kalkınma ve Sosyal Fonu'na (Donation to the Malta National Development & Social Fund) 750 bin Euro (€) bağış yaparak vatandaşlık başvurusu için gerekli olan asgari ikamet süresini 3 yıldan 1 yıla düşürebilmektedir[218]. Malta hükümeti tarafından Eylül 2020 değişikliği ile

---

214 Subsıdıary Legıslatıon 188.06, Grantıng Of Cıtızenshıp For Exceptıonal Servıces Regulatıons 16/1(d): "…undertaking to donate, prior to the issue of thecertificate of naturalisation, a minimum of ten thousand euro(€10,000) to a registered philanthropic, cultural, sport,scientific, animal welfare or artistic non governmentalorganisation or society, or as otherwise approved by the Agency…".

215 Ayrıntılı bilgi için bkz: *2020 tarihli Vatandaşlık Verilmesi için İstisnai Hizmetler Yönetmeliği* https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (08.04.2021).

216 https://www.globalcitizensolutions.com/malta-citizenship-by-investment/ (08.04.2021).

217 Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 1. Naturalisation for exceptional services by direct investment The following shall constitutes part of the minimum requirements to qualify for citizenship under these regulations: "…(b) for each dependant referred to in the definition ofthe term 'dependant' in regulation 2: fifty thousand euro(€50,000)…". https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

218 Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 1. Naturalisation for exceptional services by direct investment The following shall constitutes part of the minimum requirements to qualify for citizenship under these regulations(a)(i) "…(i) thout prejudice to regulation 16 where the application is submitted

gelen bu uygulamada, yatırımcılar 150 bin Euro (€) fazla bağış yaparak 2 yıl daha önceden vatandaş olma şansına sahiptir. Bu yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasına baktığımız zaman aslında yatırım miktarının düşük olduğu ilk seçenekten tek farkının fona yapılan bağış olduğu göze çarpmaktadır[219]. Yani ikamet süresini kısaltmak için 150 bin Euro (€) fazladan bağış yapan yatırımcının yine de 700 bin Euro (€) değerinde gayrimenkul satın alması ya da yıllık kirası 16 bin Euro (€) miktarında gayrimenkul kiralaması gerekecektir[220]. Aynı şekilde gayrimenkulü satın almak ya da kiralamak burada da yatırımcının tercihine bırakılmış bir durumdur. Yatırımcının gayrimenkul satın alması ya da kiralaması ihtimallerinde değişmeksizin 5 yıllık süre ile gayrimenkulün yatırımcının tasarrufunda olması zarureti ise birebir aynıdır. Malta Topluluk Ajansı tarafından onaylanan bir sivil toplum kuruluşuna (hayır kurumu) yapılacak bağış da yine aynı şekilde yatırımcının vatandaşlık başvurusu için gereklidir[221].

Son olarak değinmek gerekir ki; yatırımcının bakmakla yükümlü olduğu kişi başına ödemesi gereken 50 bin Euro (€), ikamet süresi kısaltılmış yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasında da mevcuttur[222].

2.8.3. Yatırım Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

Malta hukukunda yer alan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarına baktığımız zaman birden çok yatırımı öngören bir uygulamaya sahip

---

before the completion ofthirty six (36) months residence: seven hundred and fiftythousand euro (€750,000)…". https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

[219] Ayrıntılı bilgi için bkz: *2020 tarihli Vatandaşlık Verilmesi için İstisnai Hizmetler Yönetmeliği* https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (08.04.2021).

[220] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 16/1(b): "undertaking to either purchase, an immovableresidential property in Malta having a minimum value of sevenhundred thousand euro (€700,000) or to take on a lease of aresidential immovable property in Malta for a minimum annualrent of sixteen thousand euro (€16,000), which property shallbe adequate and suitable for the applicant and his dependants,for a minimum period of five (5) years from the date of issue ofthe certificate of citizenship...". https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

[221] Subsıdıary Legıslatıon 188.06, Grantıng Of Cıtızenshıp For Exceptıonal Servıces Regulatıons 16/1(d): "…undertaking to donate, prior to the issue of thecertificate of naturalisation, a minimum of ten thousand euro(€10,000) to a registered philanthropic, cultural, sport,scientific, animal welfare or artistic non governmentalorganisation or society, or as otherwise approved by the Agency…".https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

[222] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 1. Naturalisation for exceptional services by direct investment The following shall constitutes part of the minimum requirements to qualify for citizenship under these regulations: "…(b) for each dependant referred to in the definition ofthe term 'dependant' in regulation 2: fifty thousand euro(€50,000)…". https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

olunduğunu gözlemlemekteyiz. Bununla birlikte geri iadesi olmayan yatırımların (bağış) da oldukça yüksek meblağlar olması başkaca dikkat çeken unsurdur.

Malta hukukuna göre yatırımcının oy kullanma hakkına sahip olması sonradan vatandaş olmakla doğrudan gelen bir hak değildir. Seçmenin 16 yaşını doldurmuş olması ve seçimden önceki 18 ay içinde en az 6 ay Malta'da ikamet etmiş olması Malta vatandaşlığının yanında aranan şartlardır[223].

[223]https://electoral.gov.mt/faqs#:~:text=For%20the%20General%20Elections%20Electoral,prior%20to%20registration%20may%20apply. (09.04.2021).

3. TÜRK, İNGİLİZ VE MALTA HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ YATIRIM YOLUYLA VATANDAŞLIK UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk, İngiliz ve Malta hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları için gerekli değerlendirmeleri önceki bölümde yapmaktan kaçınmıştık. Bu bölümde yapmaktan kaçındığımız değerlendirmeleri 3 ana başlık altında ele alacağız. Öncelikle bu üç hukuk sistemindeki benzer yönleri ifade edeceğiz. Hukuk sistemlerindeki benzer yönleri ifade ettikten sonra ise üç hukuk sistemindeki farklı yönler de ayrı bir başlıkta ele alınacaktır. Nihayetinde, bu hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları için benzer ve farklı yönlerin sentezlendiği ve ağırlıkla düşüncelerimizden oluşan son başlık ile bu bölümü sonlandıracağız.

3.1. Türk, İngiliz ve Malta Hukuk Sistemlerindeki Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Uygulamalarının Benzer Yönleri

Türk, İngiliz ve Malta hukuklarındaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında yer alan benzer yönlerin tespiti oldukça önemli bir husustur. Çünkü farklı ekonomik, sosyal ve siyasal dinamikleri olan ülkelerin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında hangi benzer noktalarda buluştukları, bu ülkelerin karşılaştırmasından yola çıkılarak elde edilecek sonuçlarda oldukça etkili bir rol oynayacaktır.

Bu üç hukuk sisteminde yer alan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarındaki benzer yönleri incelerken incelediğimiz benzer yönün mutlaka üç hukuk sisteminde de yer almasını aramayacağız. Diğer bir deyişle, üç hukuk sisteminden ikisinde benzer şekilde var olan uygulamalara da bu bölüm çerçevesinde yer vereceğiz.

3.1.1. Asgari İkamet Şartı

İlk olarak ele alacağımız husus, asgari ikamet şartının söz konusu ülkelerde yatırımcı sıfatıyla vatandaşlık başvurusu yapmak isteyenler için aranan bir şart olup olmadığıdır. İngiliz ve Malta hukuk sistemleri yatırımcının vatandaşlık başvurusu yapması için bir ikamet şartı öngörmüştür. Türk hukuk sisteminde ise yatırımcının vatandaşlık başvurusu yapabilmesi için ikamet izni sahibi olması önkoşul iken ülkede belirli bir süre ikamet etmesi gibi bir kritere rastlanmamaktadır[224]. İngiliz hukukunda yatırımcıların vatandaşlık başvurusu yapmaları için, en az 5 yıl ülkede ikamet etmeleri yasal zorunluluk iken[225] Malta hukukunda bu süre en az 1 yıl olarak belirlenmiştir[226]. Yani Malta ve İngiliz hukuklarında yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamaları bakımından ikamet şartı, benzer bir uygulama olarak göze çarpmaktadır.

3.1.2. Oy Kullanma Hakkı

İkinci olarak ele alacağımız husus ise, yatırımcıların vatandaşlık iktisapları sonrasında devletleri tarafından yetişkinliğe ulaşmış her bir vatandaşına oy kullanma hakkının tanınıp tanınmadığıdır. Türk ve İngiliz hukuklarında yatırımcılara vatandaşlık kazanımlarına müteakiben oy kullanma hakkı verilmektedir. Bu hak, Malta hukukunda yatırımcıya direkt olarak verilen bir hak değildir. Malta hukukunda yatırımcının seçimlerde oy kullanabilmesi için, seçimden önceki 18 ayın en az 6 ayını Malta'da geçirmiş olması gerekmektedir[227]. Türk ve İngiliz hukukunda ise bir vatandaşın seçimlerde oy kullanması için kişinin vatandaş olması ve 18 yaşını doldurmuş olması

[224] Ayrıntılı bilgi için bkz: 2.6. Türk Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı.
[225] 5 milyon İngiliz Sterlini ya da 10 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapan kişiler için asgari ikamet süresi 5 yıldır. Ayrıntılı bilgi için bkz. 2.7. İngiliz Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı.
[226] 750 milyon Euro yatırım yapacak yatırımcılar için asgari ikamet süresi 1 yıldır. Ayrıntılı bilgi için 2.8 Malta Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı.
[227] Bu düzenleme doğrudan yatırım yoluyla vatandaşlık iktisap edenler yatırımcılar için olmayıp Malta hukukunda yer alan genel bir düzenlemedir. https://electoral.gov.mt/faqs#:~:text=For%20the%20General%20Elections%20Electoral,prior%20to%20registration%20may%20apply. (25.04.2021).

dışında başka bir şart aranmamaktadır[228][229]. Yani Türk ve İngiliz hukuklarında yatırım yoluyla vatandaşlık iktisap edenler için oy hakkına ilişkin uygulama benzer yönlere sahiptir.

3.1.3. Gayrimenkul Yatırımı

Üçüncü inceleme konusu yapacağımız husus, yatırımcıların vatandaşlık iktisabı niyetiyle gayrimenkul yatırımı yapmalarıdır. Mukayeseli hukukta oldukça yaygın bir uygulama alanına sahip olan gayrimenkul yatırımları ile vatandaşlık iktisabı, inceleme konusu yaptığımız ülke hukuklarından Türk ve Malta hukuklarında uygulama alanı bulmaktadır. İngiliz hukukunda ise yatırımcılara gayrimenkul yatırımı ile vatandaşlık iktisabı öngörülmemiştir. Türk hukukunda 400 bin Amerikan Doları değerinde gayrimenkul yatırımı ile yatırımcılar vatandaşlık başvurusu yapabilmektedirler[230]. Malta hukukunda ise 700 bin Euro değerinde gayrimenkul satın alan yatırımcılar diğer yatırım şartlarını da tamamladıkları takdirde vatandaşlık başvurusu yapabilmektedirler[231]. Dolayısıyla, gayrimenkul yatırımı ile vatandaşlık iktisap edilebilen hukuk sistemleri bakımından Türk ve Malta hukukları benzer yöne sahiptir.

3.1.4. Yatırım Fonu ya da Ticari Faaliyetteki Şirket Hissesi Yatırımı

Dördüncü olarak ise, yatırım fonu şirketlerinden katılım payı satın alarak ya da ticari faaliyet yapan şirketlere yatırım yapılması (hisse satın alınması) yoluyla vatandaşlık

---

[228] İskoçya ve Galler'de yaşayan vatandaşlar için bazı seçimlerde 16 yaşını dolduran vatandaşlar da oy kullanabilmektedir. Ayrıca bkz: https://www.gov.uk/register-to-vote (25.04.2021).

[229] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.67/3: *(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.*

[230] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Madde 20/2 (b*): En az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı veya kat mülkiyeti ya da kat irtifakı kurulmuş, en az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarı peşin olarak yatırılan taşınmazın satışının vaat edildiğine dair noterden düzenlenen sözleşmenin üç yıl süreyle devri ve terkini yapılmayacağı taahhüdüyle tapu siciline şerh edildiği Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca tespit edilen.*

[231] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 16/1 (b*): undertaking to either purchase, an immovable residential property in Malta having a minimum value of sevenhundred thousand euro (€700,000)* https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

iktisabı elde edilen ülkelerin incelemesi söz konusu olacaktır. Türk hukukunda yatırımcılar, gayrimenkul yatırım fonu ya da girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı satın alarak[232] vatandaşlık başvurusunda bulunabilecekleri gibi ticari faaliyet yapan şirketlere sabit sermaye yatırımı yaparak[233] da vatandaşlık başvurusu yapabilmektedirler. İngiliz hukukunda da yatırımcılar hisse sermayesi ya da risk sermayesi satın alarak vatandaşlık iktisabı için gerekli yatırım şartını sağlamış olurlar[234]. Malta hukukunda ise vatandaşlık iktisabı için yatırımcıdan beklenen yatırımlar arasında bu şekilde bir yatırım şekli bulunmamaktadır. Ezcümle, yatırım fonu şirketlerinde katılım payı satın alarak ya da ticari faaliyet yapan şirketlerden hisse satın alarak vatandaşlık iktisap edilen ülkeler olması bakımından Türk ve İngiliz hukukları birbirine benzemektedir.

3.1.5. Yatırım Miktarına Göre Değişen İkamet Süreleri

Beşinci olarak, yatırımcının yaptığı yatırım miktarına göre ikamet süresinin değiştiği ülkelerin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulaması incelenecektir. İngiliz hukukunda yatırımcın ticari faaliyet yapan şirketlere yatırım yaparak vatandaşlık kazanımı elde edebileceğini ifade etmiştik[235]. Burada dikkat edilmesi gereken husus yatırımcının 2 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapmasıyla 5 milyon İngiliz Sterlini ya da 10 milyon İngiliz Sterlini yatırım yapması arasındaki farktır. Yatırımcı, 2 milyon İngiliz Sterlini yatırım yaptığı takdirde en az 5 yıl Birleşik Krallık'da ikamet etmesi gerekmektedir. Yatırımını 5 milyon İngiliz Sterlinine çıkarttığı takdirde bu süre 3 yıla, 10 milyon İngiliz Sterlinine çıkarttığı takdirde ise bu süre 2 yıla inmektedir[236]. Malta hukukunda da buna benzer bir yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulaması mevcuttur. Malta hukukunda yatırımcıdan beklenen birkaç farklı yatırım kalemi vardır.

---

[232] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Madde 20/2 (e): *En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payını en az üç yıl elinde tutma şartıyla satın aldığı Sermaye Piyasası Kurulunca tespit edilen*.

[233] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Madde 20/2 (a): *En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tespit edilen.*

[234] Immigration Rules, part 6A, paragraphs 245EE(c)(i): "share capital or loan capital in active and trading UK registered companies other than those principally engaged in property investment…" https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021).

[235] Ayrıntılı bilgi için bkz: 2.7. İngiliz Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanımı.

[236] https://www.gov.uk/tier-1-investor (09.05.2021).

Bunlardan biri Malta Ulusal Kalkınma ve Sosyal Fonu'na (Donation to the Malta National Development & Social Fund) bağış yapılmasıdır. Yatırımcının, bu fona yapacağı bağışın miktarı 600 bin Euro değerinde olduğu takdirde vatandaşlık başvurusu yapabilmek için yatırımcı, Malta'da 3 yıl ikamet etmesi gerekecektir. Ancak yatırımcı bu bağışın miktarını 750 bin Euro'ya çıkartırsa vatandaşlık başvurusu için gerekli ikamet şartının süresi 1 yıla düşmektedir[237]. Türk hukukunda ise yatırım miktarına bağlı bir ikamet şartı uygulaması mevcut değildir. İngiliz ve Malta hukuklarında yatırım miktarına göre ikamet süresinin değişmesi şeklindeki uygulama bu iki ülke hukukunda benzer yön olarak göze çarpmaktadır.

3.1.6. Kazanılan Yeni Vatandaşlığın Yatırımcının Yakınlarına Etkisi

Nihai olarak üç ülke hukukunda da benzer olan yön, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarının yalnızca yatırımcının faydalanacağı şekilde dar anlamda ifade edilmemesidir. İnceleme konusu üç ülke hukukunda da yatırımcının elde ettiği yeni vatandaşlığından yakınlarını da yararlandırma imkanı bulunmaktadır. Şöyle ki, Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmış kişinin yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocukları yatırımcının başvurusuyla birlikte Türk vatandaşlığına alınabileceklerdir[238]. İngiliz hukukunda da yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmış kişinin eşi ve 18 yaş altı çocukları başvurularıyla birlikte İngiliz vatandaşlığına kabul edilebileceklerdir[239]. Malta hukukunda ise yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmış kişinin eşi, 18 yaş altı bakmakla yükümlü olunan çocuğu ve 55 yaş üzeri bağımlı ebeveyni de dilerlerse Malta vatandaşlığı elde edebilmektedirler[240].

---

[237] https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/#ForExceptionalServices (08.05.2021).

[238] Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Madde 31 (j): *(Ek: 28/7/2016-6735/27 md.) Türkiye'de çalışmayan ancak Cumhurbaşkanınca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu.*

[239] https://www.gov.uk/tier-1-investor/family-members (28.04.2021).

[240] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 1 (a): *e spouse of the applicant in a monogamousmarriage or partner in another relationship having the same orsimilar status to a monogamous marriage, including a civilunion, domestic partnership, common law marriage, providedthat for the purpose of these regulations, the term "spouse" inthese regulations shall be construed as gender neutral, and,saving the discretion of the Minister to authorise, and on a caseby case basis, other relationships having a similar status asaforesaid; Madde 1 (b): hild, of the main applicant or of his dependantas defined in paragraph (a) above including an adopted child,who has not yet attained eighteen (18) years of age at the timewhen the main applicant submits an*

3.2. Türk, İngiliz ve Malta Hukuk Sistemlerindeki Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Uygulamalarının Farklı Yönleri

Türk, İngiliz ve Malta hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında farklı yönleri inceleyeceğimiz bu bölümde üç ülke hukuk sistemi arasında diğerlerinden farklı yönlere sahip ülke ifade edilecektir. Belirtmek gerekir ki; bu başlıkta yalnızca bir ülkenin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasında var olan ancak diğer iki ülkenin yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasında var olmayan, önemli olduğu kanısında olduğumuz yönler kaleme alınacaktır.

3.2.1. Yatırım Seçeneklerinin Birden Çok Olması

İlk olarak ele alacağımız husus yatırımcının tercihine sunulan yatırım seçeneklerinin niceliği olacaktır. Türk hukuk sistemindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamalarında diğer iki hukuk sisteminden farklı olarak yatırım yöntemleri oldukça detaylı ve çok sayıda düzenlenmiştir. Şöyle ki; Türk hukuk sisteminde yatırımcının vatandaşlık iktisabı niyetiyle ülkeye yatırım yapacağı, kendi tercihine göre seçebileceği, yedi farklı yol mevcuttur. Bu yollar; sabit sermaye yatırımı, taşınmaz alımı/vaadi, istihdam oluşturma, mevduat depo etme, devlet borçlanma aracı alımı, gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı alımı ve bireysel emeklilik sistemine katkı payı yatırma şeklindedir[241]. Oldukça fazla

application for citizenshipby naturalisation under these regulations and is accepted by the Agency; Madde 1 (d): a parent or grandparent of the main applicant or ofhis dependant as defined in paragraph (a) above who hasattained fifty-five (55) years of age at the time when the mainapplicant submits an application for citizenship by naturalisationunder these regulations and who proves to the satisfaction of the Minister that he is wholly maintained or otherwise largely supported by the main applicant. https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

[241] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Madde 20/2. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (29.04.2021).

yönteme sahip olan Türk hukuku uygulaması yatırımcının ülkede dilediği gibi tasarrufta bulunup vatandaşlık iktisap edebileceği bir ülkedir.

İngiliz ve Malta hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması yöntemlerine baktığımızda ise yatırımcıya seçenek olarak sunulan birden fazla yöntem görememekteyiz. İngiliz hukukunda yatırımcının niyeti vatandaşlık kazanımı ise yapacağı yatırım için tek bir seçenek vardır[242]. Yatırımcının daha az ikamet süresi ile daha hızlı bir şekilde vatandaşlık elde etme niyetinde olduğu durumlar için yatırım miktarı değişebilse de bu, farklı yatırım yöntemi olarak değerlendirilmemektedir. Malta hukukunda ise İngiliz hukukundaki uygulamalara benzer şekilde ikamet süresinin kısaltılması amacıyla yatırımın arttırabilmesi mümkünse de farklı yatırım yöntemleri ülke hukuk sisteminde düzenlenmiş değildir[243]. Yatırımcılara tercih hakkı sunulmadan katlanmaları gereken yatırım yükümlülükleri Malta hukukunun belirgin özelliklerindendir.

3.2.2. Yatırımın Tek Kalemi İhtiva Etmesi

İkinci olarak ifade edeceğimiz farklılık ise yabancının yapacağı yatırımın tek yatırım kalemi ihtiva etmesidir. İngiliz hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarına baktığımızda diğer iki hukuk sisteminden en büyük farkının, yatırımcıdan beklenen yatırımın tek bir yatırım kalemi şeklinde ve özel sektöre yönelik olmasıdır. İngiliz hukukunda, vatandaşlık kazanmak isteyen yatırımcının kendi tercihine bırakılmış bir yatırım yöntemi ve yalnızca tek bir yatırım kalemiyle yetinilmiştir. Yatırımcı, yalnızca yatırım yapacağı sektörü belli sınırlamalarla seçebilecektir[244]. İngiliz hukukunda yatırımcı başka bir yatırım yöntemi olmaksızın, Birleşik Krallık'da tescilli aktif ticari

[242] Tier 1 Yatırımcı Vizesi ile yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasında İngiliz Hukuku, yatırımcıya seçimlik yatırım yöntemleri sunmamaktadır. https://www.gov.uk/tier-1-investor (03.05.2021).
[243] Malta hukukunda yatırımcının vatandaşlık iktisabı için kendisine seçimlik olarak sunulan yatırım yöntemleri mevcut değildir. https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/#ForExceptionalServices (03.05.2021).
[244] Gayrimenkul şirketlerine yatırım yapmak mümkün değildir. https://www.gov.uk/tier-1-investor (08.05.2021).

faaliyeti bulunan şirket olmak kaydıyla, 2 milyon İngiliz Sterlini değerinde hisse/risk sermayesi satın alarak vatandaşlık için gerekli yatırım şartını karşılamış olmaktadır[245].

Türk ve Malta hukuk sistemlerinde ise yukarıda ifade edildiği gibi tek bir yatırım kalemi mevcut değildir. Türk hukukunda yatırımcının tercihine bırakılmış yedi farklı yatırım yöntemi mevcuttur[246]. Malta hukukunda da yatırımcının tercihine bırakılmayan ancak birden fazla yatırım kaleminin yerine getirilmesi beklenmektedir[247].

3.2.3. Bağış Yükümlülüğü

Bir diğer ele alacağımız husus ise Malta hukuk sistemindeki yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamalarında yer alan ancak Türk ve İngiliz hukuk sistemlerinde yer almayan bağış hususudur. Ne Türk hukuk sisteminde ne de İngiliz hukuk sisteminde bağış sistemi mevcut değildir. Malta hukukunda ise yatırımcıların tercihine bakılmaksızın Malta'dan vatandaşlık talep eden yatırımcılar Malta Ulusal Kalkınma ve Sosyal Fonu'na (Donation to the Malta National Development & Social Fund) 600 bin Euro (€), devletin onayladığı bir hayır kurumuna ise 10 bin Euro (€) bağış yapmak zorundadır[248].

[245] Immigration Rules, part 6A, paragraphs 245EE(e): "The amount of capital referred to in paragraph (c) is: (i) at least £2 million…" https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-part-6a-the-points-based-system (30.12.2021).

[246] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik madde 20/2. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (29.04.2021).

[247] Malta hukukunda yatırımcıdan 600 bin € ya da 750 bin € bağış (ikamet süresine göre değişkenlik gösterecek şekilde) + 700.000 € değerinde gayrimenkul satın almak veya yıllık kirası 16.000 € miktarında gayrimenkul kiralamak+10.000 € hayır kurumuna bağış beklenmektedir. https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/#ForExceptionalServices (08.05.2021).

[248] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 1. Naturalisation for exceptional services by direct investment The following shall constitutes part of the minimum requirements to qualify for citizenship under these regulations: "…(a) applicant: six hundred thousand euro (€600,000)…"
Subsıdıary Legıslatıon 188.06, Grantıng Of Cıtızenshıp For Exceptıonal Servıces Regulatıons 16/1(d): "…undertaking to donate, prior to the issue of thecertificate of naturalisation, a minimum of ten thousand euro(€10,000) to a registered philanthropic, cultural, sport,scientific, animal welfare or artistic non governmentalorganisation or society, or as otherwise approved by the Agency…" https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (04.11.2022).

3.2.4. Gayrimenkul Kiralama Seçeneği

Dördüncü olarak, vatandaşlık kazanma niyetindeki yatırımcının gayrimenkul satın almak istememesi ihtimalinde gayrimenkul kiralama seçeneği de sunulmasıdır. Bu imkan yalnızca Malta hukukunda mevcut olup[249] Türk ve İngiliz hukuk sistemlerinde mevcut değildir. Gayrimenkul kiralama seçeneğinde yatırımcı, 5 yıl süreyle yıllık kirası 16.000 € değerinde gayrimenkul kiralamak zorundadır. Gayrimenkul satın alma seçeneğinin en az 700 bin € olduğu Malta hukukunda uzun süreli gayrimenkul kiralama imkanı oldukça ekonomik bir yöntem olarak göze çarpmaktadır.

3.2.5. Oy Kullanma Hakkı

Beşinci olarak ifade edeceğimiz fark, yatırım yoluyla vatandaşlık elde etmiş kişinin oy hakkına direkt olarak sahip olup olmamasıdır. Malta hukuk sistemi, Türk ve İngiliz hukuk sistemlerinden farklı olarak kişinin seçimlerde oy kullanabilmesi için ülke vatandaşlığına sahip olunmasını tek başına yeterli bulmamaktadır. Vatandaşlık şartıyla birlikte kişinin seçimden önceki 18 ay içinde en az 6 ay Malta'da ikamet etmiş olması da aranan şartlardır[250]. İngiliz ya da Türk hukukunda kişinin söz konusu ülke vatandaşı olması seçimlerde oy kullanabilmesi için yeterli bir unsurdur.

3.2.6. Yatırımcının Ebeveynlerinin de Yeni Vatandaşlığa Kabulü

Altıncı ve son olarak ele alacağımız fark ise yatırımcının 55 yaş üstü bağımlı ebeveyninin de yatırım yoluyla vatandaşlık iktisabı uygulamasından yararlanan kişi

[249] Subsidiary Legislation 188.06, Granting Of Citizenship For Exceptional Services Regulations 16/1(b): "undertaking to either purchase, an immovableresidential property in Malta having a minimum value of sevenhundred thousand euro (€700,000) or to take on a lease of aresidential immovable property in Malta for a minimum annualrent of sixteen thousand euro (€16,000), which property shallbe adequate and suitable for the applicant and his dependants,for a minimum period of five (5) years from the date of issue ofthe certificate of citizenship...".

[250]https://electoral.gov.mt/faqs#:~:text=For%20the%20General%20Elections%20Electoral,prior%20to%20registration%20may%20apply. (08.05.2021).

kapsamında ülke vatandaşlığına kabul edilip edilmemesidir. Bu husus yalnızca Malta hukuk sisteminde mevcuttur. Diğer bir deyişle, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasından yararlanan kişinin 55 yaş üstü bağımlı ebeveynini de Malta vatandaşlık başvurusunu yapabiliyor olması diğer iki hukuk sisteminde olmayan farklı bir yöndür. Türk hukuk sisteminde yatırımcının yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocukları yatırımcı vatandaşlığın kapsamına dahil edilebiliyorken yatırımcının ebeveyni ile ilgili bir imkân bulunmamaktadır[251]. İngiliz hukukunda da yatırımcının eşi ve 18 yaş altı çocukları vatandaşlığın kapsamına dahil edilebiliyorken yatırımcının ebeveyni kapsamın dışında bırakılmaktadır[252].

3.3. Türk, İngiliz ve Malta Hukuk Sistemlerindeki Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Uygulamaları Üzerine Görüşlerimiz

Bu başlığa kadar Türk, İngiliz ve Malta hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları birbirleriyle mukayese edilerek detaylı bir şekilde incelendi. Bu başlıkta ise söz konusu üç hukuk sistemindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları hakkındaki düşüncelerimizi yine mukayeseli bir biçimde ele alacağız. Mukayeseli olarak bu hukuk sistemlerindeki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları hakkındaki düşüncelerimizi ifade ederken uygulamadaki sayısal verilerle de görüşlerimizi zaman zaman destekleyeceğiz.

Türk hukuk sisteminde yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması 5901 sayılı Kanun ile kendine vücut bulmuştur. Bu Kanun 29.05.2009 kabul tarihli olup, bu kanun döneminden önce Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının şartları net bir şekilde çizilmemiştir[253]. İngiliz hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması kurumuna baktığımız zaman bu kurumun Türk hukukunda vaki olması

[251] 5901 sayılı TVK'nin 12(b) hükmü: *4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu*. 12/06/2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612.htm (08.05.2021).
[252] https://www.gov.uk/tier-1-investor/family-members (08.05.2021).
[253] Ayrıntılı bilgi için bkz: s.39.

oldukça geç bir tarihtir[254]. Ancak Türkiye Cumhuriyeti devleti kendi bölgesinde, özellikle komşu ülkelerden, vatandaşlık iktisabı için cazip bir ülke konumundadır. Ülkenin bu cazibesi neticesinde yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarında sürekli bir gelişim ve değişim gözlenmiştir. Başka ülke vatandaşlarından talebin yüksek olması,[255] Türk hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarında çeşitli yatırım yöntemlerinin oluşmasında etkili bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Özellikle vatandaşlık iktisabı niyetindeki yatırımcıların yaptıkları yatırımlar sayesinde ülkeye giren döviz miktarı da düşünüldüğünde[256] yatırımcının tercihine bırakılmış çeşitli yatırım yöntemleri oldukça işlevsel hale gelmektedir. Çünkü yatırımcı, kendisine dayatılan bir yatırım yöntemi ile karşılaşmadığında kendi ticaretine, maddi durumuna, ailesine ya da gelecek planlarına en uygun olan yatırım yöntemini seçmekte ve bu sayede ülkeye yatırım yaparak vatandaşlık kazanma düşüncesinden ayrılmamaktadır. Bununla beraber ifade etmek gerekir ki Türkiye'de yalnızca gayrimenkul yatırımı ile vatandaşlık kazanımı söz konusu olmamasına rağmen en çok vatandaşlık gayrimenkul yatırımı yapılarak alınmıştır[257]. Türk hukukunda yatırım miktarlarının son yıllarda ciddi anlamda düşmesinin[258] de Türkiye'nin yatırım yapılarak vatandaşlık iktisap edilecek cazip ülke konumuna gelmesinde büyük katkısı vardır. Mukayeseli hukuktaki örneklerine baktığımızda ise gün geçtikçe yatırım tutarları ve şartları zorlaşan uygulamalar görmekteyiz[259]. Kanımızca bunun en büyük nedeni, ülkelerin vatandaşlığa kabul edeceği kişileri gün geçtikçe ekonomik özgürlüğü daha güçlü kişilerden seçmek istemeleri ve

[254] İngiliz hukukunda 1994 yılından beri Tier 1 Yatırımcı Vizesi mevcuttur.

[255] Son 3 yılda Türkiye'den yatırım yoluyla vatandaşlık alan yabancı ülke vatandaşları sıralamasında 1690 kişi ile İranlılar ilk sırada, 994 kişi ile Afganistan ikinci sırada, 920 kişi ile Irak üçüncü sırada yer almaktadır. https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-3-yilda-7-bin-312-yabanci-turkiye-vatandasi-oldu-6360772 (10.05.2021).

[256] Vatandaşlık niyetindeki yatırımcılar tarafından Türkiye'ye son 3 yılda yaklaşık 2 milyar Amerikan Doları yatırım yapıldı. https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-3-yilda-7-bin-312-yabanci-turkiye-vatandasi-oldu-6360772 (10.05.2021). 2016 yılından itibaren ise yapılan toplam yatırım miktarı 3.2 milyar Amerikan Doları değerindedir. https://www.trthaber.com/haber/gundem/9-bin-11-yabanci-yatirimci-turk-vatandasligini-kazandi-489888.html (10.05.2021).

[257] Ayşe Serdar, "Türkiye'nin Değişen Vatandaşlık Rejimini Okumak: İstisnalaşma, Piyasalaşma ve Etniksizleşme Eğilimleri", **Mülkiye Dergisi**, C:45, S:1, (2021) 155-190, s. 172.

[258] Türk hukukunda tüm yatırım kalemlerindeki asgari miktarlarda 2018 yılında büyük düşüş yaşanmıştır. Örneğin, Mevduat Depo Etme ve Devlet Borçlanma Aracı Alımı yatırım kalemleri için düşüş 1/6 oranında gerçekleşmiştir. 2018 yılından önce en az 3 milyon Amerikan Doları yatırım beklenirken 2018'den sonra bu yatırım miktarı 500 bin Amerikan Dolarına indirilmiştir.

[259] İngiliz hukukunda en az yatırım miktarı 1 milyon İngiliz Sterlini iken 2014 yılında bu miktar 2 milyon İngiliz Sterlinine çıkmıştır. Malta hukukunda ise gayrimenkul satın alma şartındaki asgari miktar 350 bin Euro iken 2020 yılında bu asgari miktar 700 bin Euro'ya çıkmıştır.

dolayısıyla ülkelerine giren yatırım miktarlarının da gün geçtikçe artmasını hedeflemeleridir.

Türk hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarına baktığımızda 500 bin Amerikan Doları mevduatını Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankada depo eden bir yatırımcı bu parasını 3 yıl boyunca çekmezse Türk vatandaşlığı için başvuru yapabilmektedir[260]. Bu yöntemin ülke ekonomisindeki olumlu etkisinin oldukça düşük olduğu kanısındayız. Çünkü hem Türk hukukundaki diğer yatırım kalemlerinde hem de mukayeseli hukuktaki örneklere baktığımızda yatırımcıdan gelen yatırımın ülke kalkınmasına doğrudan etkili bir alana yapıldığı görülmektedir. Yatırımdan elde edilebilecek maksimum fayda da bu şekilde elde edilebilmektedir. Ancak Türk vatandaşlığı sahibi olmak isteyen bir kişinin belli bir miktardaki parasını Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankada 3 yıl depo etmesi neticesiyle oluşan yatırım şartına ve kazanılan vatandaşlığa yatırım yoluyla vatandaşlık kazanım uygulaması demek abesle iştigaldir. Çünkü ortada gözle görülür, somut, işletilebilir bir üretim yatırımı ya da finansal yatırım yoktur[261].

Türk hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarından biri yatırımcının taşınmaz satış vaadi ile vatandaşlık iktisap edebilmesidir. Bu uygulama, 2018 yılının son günlerinden bu yana mevzuatta yerini almıştır. Bu uygulamaya yönelik birtakım eleştirilerimiz olacaktır. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamasında kabul görülen şekle baktığımızda, taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin 3 yıl boyunca devir ve terkini yapılmayacağı şerhinin konulması bir zorunluluktur. Ancak taşınmaz satış vaadi sözleşmesi uyarınca taahhüt süresinin 2. yılında satış gerçekleştiği takdirde resmi senede düşülen yeni şerh taşınmazın satışının geriye kalan 1 yıl içinde yapılamayacağı şeklinde olmaktadır[262]. Yani taşınmazın satışı gerçekleştikten 1 yıl sonra yatırımcı taşınmazını üçüncü kişiye satabilecektir. Halbuki gayrimenkul satın almak suretiyle vatandaşlık iktisabı uygulamasının özü, yatırımcının söz konusu gayrimenkule bilfiil

[260] Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 20/2(ç) hükmü. 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (10.05.2021).
[261] Banka hesabına belli bir miktar parayı 3 yıl süreyle depo etme fiili, bu paradan faiz ya da kâr payı gibi getiri geldiği varsayımında bile ancak plasman olarak nitelendirilebilir. Ayrıca bkz: 2.1. Yatırım Kavramı.
[262] *Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Hakkında Kılavuz*, https://www.tdub.org.tr/Images/Uploads/Yabanci_tasinmaz_k%C4%B1lavuz.pdf (26.05.2021) s. 12.

sahip olması, en azından yılda birkaç hafta gayrimenkulünde vakit geçirmesi ve vatandaşı olduğu ülkeyle sosyal bir bağ kurmasıdır. Kanaatimizce olması gereken düzenleme, taşınmaz satış vaadi sözleşmesi uyarınca yapılan satıştan sonra başlamak üzere söz konusu gayrimenkul için 3 yıllık satılamaz şerhi konulmasıdır. Ancak bu sayede yatırımcının vatandaşı olduğu ülke ile arasında sosyal bağ kurmaya elverişli bir zaman mevcut olacaktır. Aksi hâlde, satış taahhüdündeki 3 yıllık süre zarfı geçtikten sonra inşaat projesi bitebilmekte, yatırımcının sözleşmesindeki şerh 3 yıl olduğu için de yatırımcı satış gerçekleşmeden taşınmaz satış vaadi sözleşmesini devredebilmekte bu arada da Türk vatandaşlığını zaten kazanmış olmaktadır. Netice itibariyle bu şekildeki vatandaşlık kazanımının gayrimenkul yatırımı adı altında anılmasının herhangi bir manası bulunmamaktadır. Nitekim burada gözle görülen tek gayrimenkul taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin konusudur. Bu, sözleşmesinin konusunun 400 bin Amerikan Doları ($) değerindeki X marka kurşun kalem olmasından farklı değildir.

Gayrimenkul satışının vaat edilmesinin yanı sıra gayrimenkulün satın alınması yöntemiyle de yatırımcılar Türk vatandaşlığı kazanabilmektedir. Ancak bu yöntemin istisnasını Suriye vatandaşı kişiler oluşturmaktadır. Kısaca Mukabele-i Bilmisil Kanunu olarak adlandırılan 28.05.1927 kabul tarihli 1062 sayılı "Hudutları Dahilinde Tebaamızın Emlakine Vaziyet Eden Devletlerin Türkiye'deki Tebaaları Emlakine Karşı Mukabelei Bilmisil Tedabiri İttihazı Hakkında Kanun"[263] ve ilgili yönetmelikleri uyarınca Suriye devletinin Suriye'de yaşayan Türklerin mallarına el koyması sonrasında aynı muameleyi Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yapmak üzere Türkiye Cumhuriyeti bu şekilde bir uygulamaya gidilmiştir. Netice itibariyle de kural olarak[264] Suriyelilerin Türkiye'de taşınmaz satın alma hakları ve dolayısıyla da yatırım yoluyla vatandaşlık kazanma hakları bulunmamaktadır.

En az 50 Türk vatandaşını istihdam ederek de yatırımcılar Türk vatandaşlığını elde edebilmektedirler. Bu uygulamanın benzerleri başka ülkelerde de mevcuttur. Ancak bu uygulama genelde bir yatırım meblağına artı olarak istihdam koşulu şeklinde vücut

[263] 15/06/1927 tarih ve 608 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/608.pdf (07.11.2022).
[264] Ancak uygulamada zaman zaman Suriyelilerin "iptal edilebilir şerhi" ile gayrimenkul alımlarına ve devamında da vatandaşlık alımlarına izin verildiği görülmektedir.

bulmaktadır[265]. Türkiye ekonomisindeki işsizlik rakamlarına bakıldığında[266] yatırımcıların direkt olarak maddi değeri olmayan fakat dolaylı olarak ülke ekonomisine katkı sağlayacağı bu uygulamanın oldukça yararlı olduğu kanaatindeyiz. Ek olarak herhangi bir yatırım kaleminin artı olarak şart koşulmaması da bizce olumsuz bir yön değildir. Çünkü 50 Türk vatandaşını istihdam etmek için yatırımcı zaten belli bir miktar yatırım yapmak durumunda olacaktır.

Gayrimenkul yatırım fonu katılma payı ya da girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı satın almak da Türkiye'deki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamasının bir parçasıdır. Burada üzerinde durulması gereken kısım bizce girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı satın alınmasıdır. Türkiye ekonomisi için son yıllarda girişim dünyası oldukça büyük pay almıştır. Klynveld Peat Marwick Goerdeler (KMPG) Türkiye'nin raporuna göre; 2020 yılının ilk 3 çeyreğinde girişim ekosistemine toplam 2,2 milyar Amerikan Doları ($) yatırım yapılmıştır[267]. Bu ekonomik büyüklüğe bakıldığında, ülkedeki girişim sermayesi yatırım fonlarından katkı payı satın alınmasının yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarının bir parçası olması mukayeseli hukuktaki tüm yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları için yenilikçi bir bakış açısıdır. Bu uygulamanın yenilikçi bir bakış açısı olmasının yanında kanaatimizce oldukça da isabetli bir yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamasıdır. Yabancı yatırımcılarla büyüyen girişim sermayesi yatırım fonları daha fazla girişimi fonlayabilecek ve gün geçtikçe daha büyük bir girişim ekosistemine sahip olunabilecektir.

Mukayeseli hukukta yatırımcıların yatırım yapacakları sektörlerin zaman zaman sınırlandırıldığını görmekteyiz. Örneğin, İngiliz hukukunda vatandaşlık iktisabı niyetindeki bir yatırımcının gayrimenkul sektörüne yatırım yapması yasaktır. Daha doğru bir ifadeyle, yatırımcının gayrimenkul sektörüne yaptığı yatırım ile vatandaşlık başvurusu yapması mümkün değildir. Türk hukukunda yatırımcıyı yönlendirecek şekilde bir sektör kısıtlaması mevcut değildir. Sektör kısıtlamaları, ülke dinamikleri ile yakından ilgili

[265] Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde de muhtelif yatırım kalemleri ile birlikte yatırımcıdan 10 ABD vatandaşının istihdam edilmesi beklenmektedir.
[266] Son 2 yıla bakıldığında işsizlik oranının %12'nin altına hiçbir zaman düşmediği görülmektedir. https://www.tuik.gov.tr/ (26.05.2021).
[267] KPMG, **Turkish Startup Investments Review – Q3 2020**, Turkey, 2020 https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2020/11/turkish-startup-investments-review.pdf (27.05.2021).

olarak, vatandaşlık iktisabı niyetindeki yabancı yatırımcının döviz desteğiyle birlikte belirli bir sektörü finansal açıdan hızlıca fonlanabilen bir sonuca götürebilir. Örneğin, turizm Türkiye için çok önemli bir sektördür[268]. Ancak zaten Türkiye için belirli bir büyüklükte olan turizm sektörüne yabancı yatırımcı için yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı başlığında bir teşvik verilmesi çok gerekli olmayabilir. Bunun yanında finansal teknoloji (Fintek) endüstrisi dünyanın en büyük endüstrileri listesinin başında yer alan bir sektördür[269]. Türkiye'deki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları ekseninde baktığımızda, yatırımcıların yatırımlarını fintek sektörüne yapmalarını teşvik eden uygulamalar mevcut olsa; Türkiye fintek endüstrisinin gelişmesi için oldukça büyük bir kaynak elde edilebilir. Kanımızca, yatırımcıdan diğer yatırım seçeneklerine oranla daha az bir yatırım miktarının Türk vatandaşlığına kabul şartı olarak belirlenmesi ile Türkiye fintek sektörü yabancı yatırımcı için cazip hâle gelebilecektir.

Küresel Ekonomik Kriz ya da Büyük Durgunluk olarak adlandırılan 2008 yılında meydana gelen ekonomik krizin en büyük nedeni Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gayrimenkul fiyatlarının ani düşüşüdür[270]. ABD'nin bu ekonomik krizden çıkarken en büyük yardımcılarından olan "EB-5 Yatırımcı Göçmen Vize Programı", 2008-2014 yılları arasında ülke kasasına 10 milyar Amerikan Doları ($) girmesine vesile olmuştur[271]. Bu yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamasında bölgesel ticaret merkezlerine yapılan yatırım federal hükümet tarafından teşvik edilmektedir[272]. Bu teşvik sayesinde ABD'de birçok proje "EB-5 Yatırımcı Göçmen Vize Programı" ile fonlanmaktadır. İfade ettiğimiz üzere, ABD'nin resmen başarmış olduğu bu politika ve uygulama ile aslında Türkiye de yalnızca yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları ile fonlanabilen sektörler belirleyebilir.

Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanmak için ikamet şartının olmadığını söyleyebiliriz. Türkiye'de taşınmaz sahibi yabancının kısa dönem ikamet

[268] Türkiye'nin turizm gelirinin ihracata oranı %16,7'dir. https://www.tursab.org.tr/ (11.05.2021).
[269] 2021 yılında dünyanın en büyük 10 endüstrisi listesinin başında finansal teknoloji endüstrisi gelmektedir. Finansal teknoloji sektörünün piyasa değeri yaklaşık 22.5 trilyon Amerikan Doları olarak ifade edilmektedir. https://www.insidermonkey.com/blog/5-biggest-industries-in-the-world-in-2021-925230/5/ (20.01.2022).
[270] https://www.economist.com/finance-and-economics/2008/05/22/structural-cracks (25.05.2021).
[271] https://www.cnnturk.com/dunya/abd-500-bin-dolara-green-card-vererek-3-milyar-dolar-topladi (25.05.2021).
[272] Yatırımcı, federal hükümet tarafından onaylanmış bölgesel istihdam merkezine yatırım yaparsa 900 bin Amerikan Doları ($) yatırım yeterli olacaktır. Kendi istediği herhangi bir yere yapacağı yatırımla ise bu yatırım miktarı tam iki katına yani 1,8 milyon Amerikan Doları'na ($) çıkmaktadır.

iznine müracaat etme zorunluluğu başka yazarlarca eleştirilmiştir[273]. Bunun yanında kısa dönem ikamet izni sahibi yabancının Türk vatandaşlığı başvurusu yapma hakkına sahip olması izahtan varestedir. Kanımızca, bunu yerinde bir uygulama olarak ifade etmekte zorlanmaktayız. Çünkü Türkiye gibi gelişmişlik düzeyi iyi seviyede olan bir ülkeden adeta bir eşya satın alınıyormuş gibi vatandaşlık satın alınması yerinde değildir[274]. İkamet şartı olmaksızın vatandaşlık iktisabının mümkün olduğu ülkeler genel olarak gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerdir. Bunun da nedeni ülkenin ekonomik kaynaklara ihtiyacının fazla olması ve yatırımcının ikamet şartı öngörüldüğü için ülkeye yatırım yapmaktan vazgeçmesinin önlenmesidir. Türkiye özelinde baktığımızda, özellikle güçlü sağlık sistemi ve iş gücü piyasalarındaki ucuzluk ülkeyi zaten cazip kılan başlıca özelliklerdir. Bizce, Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen yatırımcıların asgari 3 yıl Türkiye'de ikamet etmesi ve bu 3 yılın en fazla 1 yılını Türkiye dışında geçirmiş olması da bir zorunluluk olarak uygulanmalıdır.

Bununla birlikte, 06.01.2022 tarihli ve 31711 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"[275] ile yapılan mevzuat değişikliğine değinmek gerekir. Bu kanun değişikliği ile Türk vatandaşlığı elde etmek için yapılan birtakım yatırımlar için ek yükümlülük getirilmiştir. Bu ek yükümlülük, yabancı yatırımcının yapacağı bazı yatırımlarda döviz tutarının işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankası'na satılmasını öngörmektedir. Bu değişiklik ile esasında yapılan yatırımların yabancı para cinsinden olma zorunluluğu da getirilmiş olmaktadır. Ancak bu ek yükümlülük yalnızca; gayrimenkul yatırımı, mevduat depo etme, devlet borçlanma araçları satın alma, gayrimenkul yatırım fonu katılma payı ya da girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı ve bireysel emeklilik sistemine katkı payı yatırma yatırımı için geçerlidir[276].

---

[273] Necla Öztürk, Döndü Kuşçu, Utku Tufan, "Yabancıların Türkiye'de İkamet Ve Seyahatine İlişkin Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar" **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi İnÜHFD**, C:12, S:2, (2021) 703-719, s. 714.

[274] Işıl Özkan, "Vatandaşlık Satılabilir Birşey midir?", **Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi**, C:1, S:1, (2018) 53-78, s. 65.

[275] https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220106-12.pdf (25.03.2022).

[276] İkinci fıkranın (b), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen döviz tutarları işlem öncesinde Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankaya ve bu bankaca da Merkez Bankasına satılır. Satım sonucu; ikinci fıkranın (ç) bendi gereğince elde edilen Türk Lirası tutarlar Türk Lirası mevduatta, ikinci fıkranın (d) bendi gereğince elde edilen Türk Lirası tutarlar Türk

Son olarak Türk hukukunda yer alan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması yöntemlerinin mevzuat içerisinde durumu ile ilgili birtakım eleştirilerde bulunmak gerekir. Anayasa'nın 66/3 hükmünde yer alan "Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir." şeklindeki ifadeden de açıkça anlaşılacağı üzere vatandaşlık yalnızca kanunun gösterdiği şartlarla kazanılabilir. Bunun anlamı, Türk vatandaşlığının herhangi bir şekilde kazanılmasını öngören düzenlemenin ancak kanunda yer alması halinde hukuka uygun olacağıdır. Ancak halihazırda Türk hukukunda yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin şartlar "Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" başlıklı yönetmelikte yer almaktadır. Mamafih, zaman içerisinde değişen yatırım tutarları da Resmi Gazete'de yayımlanan "Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" başlıklı yönetmelik ile gerçekleşmiştir. Kanımızca Anayasa'ya ve normlar hiyerarşisine açıkça aykırı bu yönetmeliklerin dayanağı olan Türk Vatandaşlığı Kanunu'na uygunluğu da tartışmalıdır[277][278].

Özkan'a göre de Anayasa'nın 66. maddesi vatandaşlığın ancak kanun hükmüyle kazanılıp, kaybedileceğini amirdir. Yönetmeliğin 20. maddesi ise "gerekli usul, belge ve işlemler" başlığını taşımaktadır. Bu şekilde yeni kazanım sebepleri yaratılamaz[279].

Türk hukukundaki yatırım yöntemlerinin birçoğunda 3 yıl boyunca satmama, elinde tutma gibi süre koşulu mevcuttur. Bu koşulun aksi yönündeki tutumun yaptırımı noktasında ise yönetmelikte bir düzenleme yoktur. Yabancı yatırımcı vatandaşlık başvurusunda yatırım koşulu olarak kullandığı taşınmazını yönetmelikte yer verilen süre koşuluna uymadan devretmesi durumunda mevcut mevzuat uyarınca uygulanabilecek yaptırım, Yabancı Yatırımcıların İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Usul ve Esaslar[280] m. 8 göndermesiyle 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunun 31.

Lirası cinsinden Devlet borçlanma araçlarında, üç yıl süre ile tutulur. Bu konuya ilişkin uygulama esasları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca belirlenir.

[277] Bizim eleştirilerimize paralel bir şekilde Türkiye Barolar Birliği, yabancı para ile yapılan yatırım karşılığında Türk Vatandaşlığı kazanılmasına ilişkin yönetmelik değişikliğinin iptali için Danıştay'a başvurmuştur. https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/turkiye-barolar-birligi-yabanci-para-ile-yapilan-yatirim-karsiliginda-turk-vatandasligi-kazanilmasi-82786 (28.06.2022).

[278] Güngör, s. 111.

[279] Özkan, "Vatandaşlık Satılabilir Birşey midir?", s. 70.

[280] Yabancı Yatırımcıların İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Usul ve Esaslar, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/talimat/yabanci-yatirimcilarin-istisnai-olarak-turk-vatandasligini-kazanmalarina-iliskin-usul-ve-esaslar.pdf (12.12.2022).

maddesi uyarınca yabancının vatandaşlığı kazanma kararının iptalidir. Ancak bu iptal kararını kanun lafzında[281] da açıkça ifade edildiği gibi ancak vatandaşlık kazanma kararını vermeye yetkili makam olan Cumhurbaşkanlığı makamı verebilmektedir, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ya da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bu anlamda bir yetkisi yoktur. Bununla birlikte yönetmelikte yer verilen süre koşuluna uyulmaması halinde bu durumun yabancının yalan beyanda bulunması ya da vatandaşlığa esas teşkil edecek önemli hususları gizlemesi kapsamında değerlendirmek kanımızca isabetli değildir.

Öğretide Öztürk de 5901 sayılı TVK'da yer alan Türk Vatandaşlığının İptali başlıklı hükmün ancak vatandaşlığa başvuru sırasında (yani başvurudan önceki eylemler için) meydana gelen durumlar halinde uygulanabileceğini, oysa yönetmelikte yer verilen süre koşulunun vatandaşlık kazanma kararından sonra yerine getirilmesi gereken bir koşul olduğunu ifade ederek söz konusu durumun kanunilik ilkesini aykırı olduğunu ve mutlaka kanunda bu hususlara ilişkin düzenleme yer alması gerektiğini savunmuştur[282].

İngiliz hukukuna göre, yapılan yatırımın mutlaka Birleşik Krallık'da tescilli bir şirkete yapılmış olması gerekmektedir. Bunun nedeni, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarının ülke ekonomisine olan katkısıdır. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarının ülke ekonomilerine ciddi miktarlarda döviz girdisi sağladığından çok kez bahsettik. Birleşik Krallık yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları da ekonomisine sağladığı katkının maksimize edilmesi için yatırım yapılacak şirketin kendi ülkesinde tescilli bir şirket olmasını şart koşmuştur. Bununla birlikte, 29 Mart 2019 tarihinden itibaren Birleşik Krallık'da yatırım yapacak yabancılar devlet tahvili satın alma yöntemini kullanamamaktadır. Bunun anlamı, yabancı yatırımcıları yalnızca özel sektöre yönlendirmek ve bu şekilde dolaylı olarak istihdamı arttırmaya çalışmaktır. Birleşik Krallık, nominal olarak dünyanın 5. büyük ekonomisi konumundadır[283]. Bu konumdaki bir ülke için devlet tahvili satın alma yatırım yönteminin seçeneklerden çıkartılması bizce de yerinde bir karardır. Çünkü devlet kasasına doğrudan

[281] 5901 sayılı TVK m. 31: Türk vatandaşlığını kazanma kararı; ilgilinin yalan beyanı veya vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucunda vuku bulmuş ise kararı veren makam tarafından iptal edilir.
[282] Öztürk, s.188.
[283] https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/global-economy-watch/projections.html (26.05.2021).

giren bir meblağ Birleşik Krallık için ekonomik olarak büyük bir anlam ifade etmemektedir. Özel sektöre yapılan yatırımlarla ise hem ülke ekonomisine büyük katkı sunulmakta hem de yabancı yatırımcı için istediği sektörde yatırımlarını büyütme ve geliştirme imkânı sunulmaktadır.

İngiliz hukukundaki yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarına baktığımızda düşüncelerimizi ifade etmeden geçemeyeceğimiz bir başka konu da yatırımcıların tercihlerine göre seçim yapabileceği yatırım miktarı değişkenliğidir. Gerçekten de Birleşik Krallık uygulamasında yatırımcı dilerse 2 milyon İngiliz Sterlini (£), dilerse 5 milyon İngiliz Sterlini (£), dilerse de 10 milyon İngiliz Sterlini (£) yatırım yapabilecektir. Bu yatırım miktarlarındaki değişiklik daha önce de ifade ettiğimiz üzere[284] yatırımcının ülkede bulunması gereken asgari ikamet süresinin değişmesine neden olmaktadır. Yatırımcı yatırımını ne kadar arttırırsa ülkede bulunması gereken asgari ikamet süresi de o kadar azalmaktadır. Yabancı yatırımcılar yatırım miktarlarını yükselterek daimî ikamet iznine daha erken bir şekilde ulaşmaktadır. Bu sayede yatırımcının vatandaşlık süreci ile ilgili öngörülebilirliği artmış olmakta, esasında kendisine ait olan parayı daimi ikamet izni sahibi olduğu anda kullanabilecek hâle gelmemektedir. Yani yabancı yatırımcıya hız, vakit ve güven kazandırılmaktadır. Kanaatimizce, yapacağı yatırım noktasında güven problemi yaşayan ya da sürecin uzunluğundan dolayı 2 milyon İngiliz Sterlinini 5 yıl boyunca kullanmadan beklemeyi göze alamayan yatırımcılar için yatırımcının kendi parası üzerindeki gizli tasarruf hakkını[285] normalden daha hızlı bir şekilde ortadan kaldıran bu yatırım yöntemi oldukça isabetli ve yerinde bir uygulamadır.

Malta hukukunda devletin onayladığı bir sivil toplum kuruluşuna (hayır kurumu) kişilerin belirli bir miktar bağış yapması da yabancı yatırımcının vatandaş olması için bir gerekliliktir[286]. Bu uygulama, vatandaşlık talep eden kişinin esasen yabancı olduğu ülkeyle sosyal bir ilişki kurmasına vesile olabilecek bir uygulamadır. Türk hukuku gibi

[284] 2.7. İngiliz Hukukunda Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Kazanılması Uygulamaları.
[285] Burada *"gizli tasarruf hakkı"* tabirini kullanmamızın sebebi; kişinin maliki olduğu bir miktar parayı, tasarruf yetkisine sahip olduğu halde, bu yetkisini kullanmasının ağır sonuçlar doğuracağını bildiği için kullanmadığı durumu ifade etmektir.
[286] Malta hükümeti resmi kaynağından ayrıntılı incelemek için bkz: https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/#ForExceptionalServices (11.05.2021).

kendi hukuk sistemlerinde ikamet şartına yer vermeyen ülkeler için hayır kurumlarına veya sivil toplum kuruluşlarına (hayır kurumu) yatırımcıların bağış yapmaları oldukça önemli bir husustur. Çünkü çoğu zaman vatandaşlık kazanma niyetiyle yatırım yapılacak ülkede ikamet şartı yoksa o ülke ile yatırımcı arasındaki vatandaşlık bağı hukuki bağdan öteye geçmemektedir. Oysaki, vatandaşlık kavramı yalnızca hukuki ögelere sahip bir kavram olmayıp içinde sosyal ögelerle birlikte taraflara birtakım sorumluluklar da yükleyen bir kurumdur[287]. Dolayısıyla yabancı yatırımcıların yatırım yapacakları ülkede hayır kurumlarına veya sivil toplum kuruluşlarına bağış yapmaları, onları, vatandaşlık kazanacakları ülkeye yakınlaştıracak önemli bir noktadır.

Malta hukukunda yer alan, vatandaşlık kazanma niyetiyle yatırım yapan yabancının Malta Ulusal Kalkınma ve Sosyal Fonu'na 600 bin Euro (€) ya da 750 bin Euro (€) bağış yapma yükümlülüğü, kanımızca oldukça yüksek meblağlı bir yükümlülüktür. Aslında Avrupa Parlamentosu'nun "Satılık AB Vatandaşlığı" başlıklı oturum açma nedenlerinden belki de ilki Malta'nın kendi vatandaşlığını ve de AB vatandaşlığını, amiyane tabirle, satışa çıkarmasıydı[288]. Malta hukukunda, mevcut uygulamadaki, bu yüksek bağış miktarlarına baktığımızda anlıyoruz ki; Malta hukuk sisteminde vaki olan yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamaları söz konusu tartışmaların yeniden öznesi olabilecek potansiyeldedir. Her ne kadar yabancı yatırımcının ülkede ikamet etme süresi 3 yıla çıkmış olsa da (750 bin Euro bağışla hâlâ 1 yıla indirmek mümkün) bu ikamet sürelerinin de hem birlik vatandaşlığı hem de ülke vatandaşlığı kazançlarıyla mukayese edildiğinde yetersiz kaldığı kanaatindeyiz.

Genel olarak Akdeniz ülkeleri tüm dünyadan emlak yatırımı için kabul gören ülkelerdir. Malta da bu avantajını yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı uygulamalarında oldukça isabetli bir şekilde kullanmaktadır. Mukayeseli hukukta eşine rastlamadığımız bir uygulama ile Malta, yatırımcılara uzun dönem gayrimenkul kiralama seçeneği sunmaktadır. Aslında yabancılar için hem doğası hem konumu itibariyle oldukça cazibeli bir yer olan Malta bu cazibesini, ülkeden vatandaşlık kazanma niyetinde olmayan, birkaç

[287] Aynen alıntı: *"Günümüzde vatandaşlık kavramı klasik olarak devlete bağlılık ve devlet yönetimine katılmayla ilişkilendirilerek, aidiyetin ve kültürel kimliğin siyasî formu olarak değerlendirilmektedir."* Özge Bilge, "Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme", **Güvenlik Çalışmaları Dergisi**, C:22, S:1 (2020) 129-150, s. 136.
[288] European Parliament Resolution on EU Citizenship for Sale-2013/2995 (RSP), Para (F).

yıllık süre zarfı için uzun dönem gayrimenkul kiralayan yabancılara vatandaşlık kapısını aralamak için kullanmaktadır. Kanımızca, Malta hukukundaki bu eşsiz gayrimenkul kiralama seçeneği[289] yüksek miktarlı bağış seçenekleriyle birlikte değerlendirildiğinde makul bir yatırım kalemi olmaktadır. Bu uygulama, halihazırda gayrimenkul sektöründe dünyanın gözde ülkelerinden olması ve zaten bir gayrimenkul bedelinin de ülke fonuna bağış olarak yapılması düşünüldüğünde yabancı yatırımcının ilgisini çekecek tipte bir uygulama olarak göze çarpmaktadır.

[289] Araştırmalarımız neticesinde bu şekilde bir uygulamaya rastlamadık.

4. SONUÇ

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması 1980'lerin ortalarında örneklerini görmeye başladığımız bir uygulamadır. Bu uygulama zaman zaman öğretide yoğun eleştirilerin hedefinde yer alsa da ülkeler gün geçtikçe bu uygulamalara daha çok yer vermektedir. Bunun temel nedeni kanımızca ülkelerin yatırım yoluyla vatandaşlık programları ile yabancı yatırımcıların ilgisini çekmeyi başarmaları ve karşılığında da ülke ekonomilerine döviz girdisi sağlamalarıdır[290]. Esasında yabancı yatırımcı vatandaşlık kazanma niyetiyle hukuk düzeninin belirlediği sınırlar çerçevesinde yatırım yapmakla birlikte uzun vadede yaptığı yatırım daha da katlanmaktadır. Çünkü yabancı yatırımcı uzun vadede yaptığı yatırım karşılığında elde ettiği ticari menfaati yine vatandaşı olduğu ülkede değerlendirme eğiliminde olacaktır. Bu da yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımının uzun vadedeki katkılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye, İngiltere ve Malta hukuk sistemlerinde yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasının mukayesesinde görülmektedir ki her ülkenin yatırımcıdan aradığı şartlar farklıdır. Bu farklılık ülkelerin nüfusu, ekonomik büyüklüğü, sosyo-kültürel yapısı, göçmen nüfusun yerleşik nüfus içerisindeki oranı nedenlerine dayanmaktadır. Örneğin İngiltere'nin güçlü bir ekonomiye sahip olmasından dolayı diğer iki ülkeye nazaran daha yüksek bir yatırım bedeli karşılığında ve yalnızca belli sınırlar dahilindeki ticari yatırımla yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımına imkân sağlamaktadır. Malta ise üye konumunda olduğu Avrupa Birliği'ni kendi lehine avantaj olarak kullanarak yatırımcılarına hem Malta vatandaşlığı hem de Avrupa Birliği vatandaşlığı imkânı sağlamaktadır. Bunu ise yatırımcılardan kalkınma fonuna bağış, ülke içinde gayrimenkul yatırımı ve sivil toplum kuruluşuna bağış şeklinde üç yatırım türü ile bir arada yapmaktadır. Türkiye ise her iki ülkeden de farklı bir düzenlemeyle yatırım yoluyla vatandaşlık kazanımı düzenlemesine sahiptir. Bu düzenlemelerde yedi farklı şekilde yatırım yapılarak Türk vatandaşlığı kazanılabilmektedir. Bu yatırım türleri; sabit sermaye yatırımı, gayrimenkul yatırımı, mevduat depo etmek, devlet borçlanma aracı yatırımı, yatırım fonu katılma payı yatırımı, bireysel emeklilik sistemi yatırımı ve istihdam oluşturmak şeklindedir.

[290] Şerif Dilek, ""Yatırım Yoluyla Vatandaşlık" Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar Mı?"**, Seta Perspektif,** C: 0, S: 162 (2017), s. 2.

Türkiye 2018 yılının sonunda yaptığı mevzuat değişiklikleri neticesinde yatırım yoluyla vatandaşlık noktasında dikkat çekici bir ülke olmuştur. Bu değişiklik ile yatırım miktarları ciddi oranda düşmüş ve yabancı yatırımcı için Türkiye'ye yatırım yaparak vatandaşlık hakkı kazanmak cazip hale gelmiştir. Henley & Partners Türkiye ülke direktörü Burak Demirel ile yaptığımız mülakatta kendisinin aktardığına göre; Türkiye'ye yapılan yatırım yoluyla vatandaşlık başvurularında 2019 ile 2020 arasında %300'lük bir artış, 2020 ile 2021 arasında ise %100'lük bir artışın meydana gelmiştir. Bununla birlikte 2019 ile 2021 arasına baktığımızda ise %700 gibi yüksek bir oranda talep artışının olduğunu sayın Demirel ifade etmiştir[291]. Bu verilerden de anlaşılmaktadır ki söz konusu yatırım tutarları yabancı yatırımcı için Türkiye'yi önemli bir noktaya koymaktadır.

İngiltere, yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması uygulamasında varlıklı kişilerin tercih ettiği ülkelerin başında gelmektedir. Ancak güvenlik endişesiyle İngiltere, yatırım yoluyla vatandaşlığa giden vize uygulamasını kapatacağını duyurmuştur[292]. Bu duyuru neticesinde Tier 1 Investor Visa uygulamasının yerine başkaca bir yatırım yoluyla vatandaşlık ya da ikamet programının İngiltere'de hâkim olup olmayacağı henüz netlik kazanmış bir husus değildir.

Malta ise Avrupa Birliği'ndeki tüm eleştirilere rağmen yatırım yoluyla vatandaşlık başvurularında az gelişmiş ada ülkelerinden sonra en çok başvuru alan ülke konumundadır[293]. Hem Birlik vatandaşlığı sağlaması hem de Avrupa'da yer alan stratejik konumuyla Malta bir süre daha popülerliğini koruyacak gibi görünmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye, İngiltere ve Malta hukuk sistemlerinde yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması birbirinden farklı gereklilikleri olan ülkelerdir. Yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamaları bakımından diğer ülkelere yön verebilen bu ülkelerin referans olma özelliğini sonraki yıllarda da koruyacağı kanısındayız.

[291] Henley & Partners, 1990'lardan beri ikamet ve vatandaşlık planlaması sektöründe lider konumunda olan firmadır. https://www.henleyglobal.com/about (04.04.2022).
[292] https://www.gov.uk/government/news/tier-1-investor-visa-route-closes-over-security-concerns (04.04.2022).
[293] https://cbiindex.com/rankings/ (04.04.2022).

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aybay, Rona. Özbek, Nimet ve Ersen Perçin, Gizem. **Vatandaşlık Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2019.

Doğan, Vahit. **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 18. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2022.

Erdem, B. Bahadır. **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 8. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2020.

Esen, Emre. **Türk Hukukunda Yabancıların İkamet İzinleri**, 1.Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2019.

Güngör, Gülin. **Tabiiyet Hukuku**, 10. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022.

Nomer, Ergin. **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 30. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022.

Özkan, Işıl. **Göç ve Vatandaşlık Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022.

Öztürk, Necla. **Yatırım Yoluyla İkamet Etme ve Vatandaşlık Kazanma**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2022.

Sornarajah, Muthucumaraswamy. **The International Law on Foreign Investment**, Third Edition, New York, Cambridge University Press, 2010.

Tiryakioğlu, Bilgin. **Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022.

Walzer, Michael. **Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality**, Basic Books, 1984.

Süreli Yayınlar

Armstrong, Chris. "The Price of Selling Citizenship", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship be for Sale?** İçinde (13-15), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, S:1, (2014).

Avşar, Melis. "ICSID Konvansiyonu'na Göre Yatırım Kavramı", **Public and Private International Law Bulletin**, Volume: 37, Issue: 2, (2017), 95-140.

Ayhan İzmirli, Lale. "Uluslararası Yatırım Hukukunda "Yatırım" Kavramı", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Vol: 8, No:2, (2018), 89-131.

Baklacı, Pınar. Akıntürk, Esen. "Foreign Direct Investment in Turkey: Legal Framework", **International Journal of Emerging and Transition Economies**, Vol. 1, No: 2, (2008), 231-245.

Barbulescu, Roxana. "Global Mobility Corridors for the Ultra-Rich The Neoliberal Transformation of Citizenship", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** İçinde (15-17), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, S:1, (2014).

Bauböck, Rainer. "What is wrong with selling citizenship? It corrupts democracy!", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship be for Sale?** içinde (19-23), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, S:1, (2014).

Bilge, Özge. "Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme", **Güvenlik Çalışmaları Dergisi**, C:22, S:1 (2020) 129-150.

Buchanan, James Michael. "An Economic Theory of Clubs", Wiley on behalf of The London School of Economics and Political Science and The Suntory and Toyota International Centres for Economics and Related Disciplines, Economica, **New Series**, C: 32, S: 125, (1965) 1-14.

Demirkol, Berk. "The Notion of 'Investment' in International Investment Law'', **The Turkish Commercial Law Review**, Vol.1, Issue 1, (2015), 40-50 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2579247 (31.10.2022).

Demirkol, Berk. "Uluslararası Hukukta Dikkate Alınan Vatandaşlık: Gerçek Kişilerde "Etkin Vatandaşlık" Sorunsalı", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S:2, (2015) 159-193.

Dilek, Şerif. ""Yatırım Yoluyla Vatandaşlık" Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar Mı?", **Seta Perspektif**, C: 0, S: 162 (2017).

Dolunay, Ayhan. "Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C: 29, S: 122, (2016) 369-416.

Dzankic, Jelena. "The Pros and Cons of Ius Pecuniae: Investor Citizenship in Comparative Perspective", EUI Working Papers, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, **EUDO Citizenship Obversatory**, S:14, (2012).

Gölcüklü, İlyas. "Güncel Gelişmeler Işığında Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması: Problemler ve Çözüm Önerileri" **Public and Private International Law Bulletin**, S:40, (2020) 125-141.

Kaya, Talat. "Dünyadaki Örnekler Işığında Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış" **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi İnÜHFD**, C:12, S:1, (2021) 115-132.

Kochenov, Dimitry. "Citizenship for Real: Its hypocrisy, Its Randomness, Its Price", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** İçinde (27-31), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, S:1, (2014).

Ochoa, Paulina. "What Money Can't Buy: Face to Face Cooperation and Local Democratic Life", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** içinde (23-25), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, S:1, (2014).

Özbek, Nimet. "Comparative Study on Citizenship by Investment: Example of Turkey", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:XI, S:2, (2021) 3-19.

Özkan, Işıl. "Vatandaşlık Satılabilir Birşey midir?", **Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi**, C:1, S:1, (2018) 53-78.

Özkan, Işıl. "Yeni Vatandaşlık Türleri: Çağdaş Bir Tipoloji Mi?", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, 2019, C.21, Özel S., 2205-2251.

Öztürk, Necla. Kuşçu, Döndü ve Tufan, Utku. "Yabancıların Türkiye'de İkamet Ve Seyahatine İlişkin Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar" **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi İnÜHFD**, C:12, S:2, (2021) 703-719.

Parker, Owen. "Commercializing Citizenship in Crisis EU: The Case of Immigrant Investor Programmes", **Journal of Common Market Studies (JCMS)** C:55, S:2, (2017) 332-348.

Shackar, Ayelet. "Dangerous Liaisons: Money and Citizenship", Ayelet Shachar ve Rainer Bauböck (Ed.), **Should Citizenship for Sale?** içinde (3-9), European Union Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European Union Democracy Observatory on Citizenship, S:1, (2014).

Stern, Joachim. "Ius Pecuniae-Staatsbürgershaft Zwischen Ausreichendem Lebensunterhalt, Mindestsicherung und Menschenwürde, Migration und Integration-Wissenschafliche Perspektiven aus Österreich" **Vienna University Press**, S:1, (2011) 55-74.

Şaar, Cemil. Vatandaşlık Kavramının ve Özellikle Gerçek Bağ Teorisinin Tarihi, Karşılaştırmalı ve Eleştirel Bir İncelemesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2021).

Tanrıbilir, Feriha Bilge. "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku", [Elektronik Versiyon] **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 2002, C:22, S:2, 791-818 https://dergipark.org.tr/tr/pub/iumhmohb/issue/9369/117326 (26.02.2021).

Tekinalp, Gülören. "Tabiiyetin Genel İlkeleri ve 1964 Tarihli Türk Vatandaşlık Kanunu", [Elektronik Versiyon] **Journal of Istanbul University Law Faculty**, 1973, C:38, S:1-4, 483-497, https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9119/114150 (27.02.2021).

Töre, Nazlı. "Değişen Dünyada Vatandaşlık", [Elektronik Versiyon] **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, 2017, C:0, S:10, 553-595 https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/33505/372442 (26.02.2021).

Unat, İlhan. Nottebohm Kararı ve Tabiiyetin Gerçekliği İlkesi, Ankara, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını**, 1966.

Utku, Deniz Eroğlu ve Sirkeci, İbrahim. "Ethics of Commodified (Golden) Citizenship", **Journal of Economy Culture and Society**, C: 0, S: 62, (2020) 365-380.

Yılmaz, Alper Çağrı. "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: Ius Pecuniae", **Public and Private International Law Bulletin**, S:38, (2018) 191-216.

Raporlar & Akademik Tezler

Amandine Scherrer, Elodie Thirion, "Citizenship by Investment (CBI) and Residency by Investment (RBI) Schemes in the EU State of Play", Issues and Impacts, European Parliamentary Research Service, (2018).

Gayrimenkul ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği, "Türkiye'de A'dan Z'ye Mülk Edinme Rehberi", 2019, https://www.gyoder.org.tr/uploads/HTB-MAYIS2019-WEB-v2.PDF (23.03.2021).

KPMG, Turkish Startup Investments Review – Q3 2020, Turkey, 2020 https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2020/11/turkish-startup-investments-review.pdf (27.05.2021).

Madeleine Sumption and Kate Hooper, "Selling Visas and Citizenship: Policy Questions from the Global Boom in Investor Immigration", Migration Policy Enstitute, (2014).

Matthew Ward, "Statics on UK-EU Trade", Commons Library Research Briefing, United Kingdom, 2021, https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7851/ (06.09.2021).

Migration Advisory Committee, Tier 1 (Investor) Route: Investment Thresholds And Economic Benefits, United Kingdom, 2014 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/285220/Tier1investmentRoute.pdf (28.03.2021).

Süleyman Bolat, “Makro İktisadın Mikro Temelleri: Yatırım” https://docplayer.biz.tr/33339441-Makro-iktisadin-mikro-temelleri-yatirim-dr-suleyman-bolat.html (28.10.2022).

Viviane Reding, “Citizenship Must Not Be Up for Sale.” Plenary Session debate of the European Parliament on EU citizenship for sale, Strasbourg, (2014).

Diğer Başvurular

1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 04/06/1928 tarih ve 904 sayılı Resmi Gazete https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601312.pdf (21.03.2021).

2008 Küresel Ekonomik Kriz, https://www.economist.com/finance-and-economics/2008/05/22/structural-cracks (25.05.2021).

2016/39 Sayılı “Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Genelge” ’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge (2022/21) https://seddk.gov.tr/upload/doc/2022-21-sayili-genelge.pdf (08.11.2022).

2020 tarihli Vatandaşlık Verilmesi için İstisnai Hizmetler Yönetmeliği https://legislation.mt/eli/sl/188.6/eng/pdf (08.04.2021).

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 22.02.1964 Tarih ve 11638 sayılı Resmi Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11638.pdf (21.03.2021).

3 yılda 7 bin 312 yabancı Türkiye vatandaşı oldu!, https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-3-yilda-7-bin-312-yabanci-turkiye-vatandasi-oldu-6360772 (10.05.2021).

5 Biggest Industries in the World in 2021, https://www.insidermonkey.com/blog/5-biggest-industries-in-the-world-in-2021-925230/5/ (20.01.2022).

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Genel Gerekçesi, https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf (22.02.2021).

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 12/06/2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612.htm (21.03.2021).

9 bin 11 yabancı yatırımcı Türk vatandaşlığını kazandı, https://www.trthaber.com/haber/gundem/9-bin-11-yabanci-yatirimci-turk-vatandasligini-kazandi-489888.html (10.05.2021).

Abd 500 Bin Dolara Green Card Vererek 3 Milyar Dolar Topladı, https://www.cnnturk.com/dunya/abd-500-bin-dolara-green-card-vererek-3-milyar-dolar-topladi (25.05.2021).

About the Economic Diversification Fund, https://cbiu.gov.dm/investment-options/economic-diversification-fund/ (18.03.2021).

Avrupa Birliği Anlaşması, https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf (08.11.2022)

Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşma, https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf (08.11.2022)

Avrupa Uyrukluk Sözleşmesi, https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802ededc (22.02.2021).

Bireysel Emeklilik Sistemine (BES) Katkı Payı Yatırmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurumumuza Yapacakları Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar https://seddk.gov.tr/upload/doc/yatirimcilarin-BESe-yatirim-yapmak-suretiyle-istisnai-T%C3%BCrk-vatandasligi-kazanimi.pdf (08.11.2022).

Birleşik Krallık Ekonomisi, https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/global-economy-watch/projections.html (26.05.2021).

Can Dominica CBI citizens vote in elections?, https://best-citizenships.com/2019/09/30/can-dominica-cbi-citizens-vote-in-elections/ (18.03.2021).

Canada Investor Immigrant Program, https://www.henleyglobal.com/residence-investment/canada (12.03.2021).

CAP 188 Maltese Citizenship Act, https://mccv.org.au/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/ln-47-2014-individual-investor-programme-of-the-republic-of-malta-regulations-2014.pdf (08.04.2021).

Check If You Can Become A British Citizen, https://www.gov.uk/british-citizenship#:~:text=To%20apply%20for%20citizenship%20with%20permanent%20residence%20status%20you%20must,after%20getting%20permanent%20residence%20status.&text=This%20means%20that%20if%20the,get%20your%20permanent%20residence%20document. (02.04.2021).

Citizenship by Investment (CBI) Program Ranking, https://cbiindex.com/rankings/ (04.04.2022).

Commonwealth of Dominica Citizenship by Investment Statutory Rules And Orders No. 33 of 2020 Regulations, https://www.cbiu.gov.dm/wp-content/uploads/2020/10/S.R.O.-No.-33-of-2020.pdf (18.07.2021).

Devlet Borçlanma Araçlarına Yatırım Yapan Yabancının Türk Vatandaşlığına Başvurabilmesine Yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca Belirlenen Usul ve Esaslar, https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/02/T%C3%BCrk-Vatanda%C5%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-Ba%C5%9Fvurular%C4%B1nda-Uygulanacak-Usul-ve-Esaslar.pdf (25.03.2021).

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu, 17/06/2003 tarih ve 25141 sayılı Resmi Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030617.htm (06.11.2022).

Dominica CBI Investment Options, https://cbiu.gov.dm/investment-options/ (18.03.2021).

Dominica Citizenship by Investment Program, https://www.citizenshipinvest.com/en/programs/dominica-citizenship/ (18.03.2021).

Dominica Citizenship by Investment, https://www.dominicacitizenshipbyinvestment.com/ (18.03.2021).

Dominika Ekonomik Vatandaşlık Programı, https://csglobalpartners.com/citizenship-investment/dominica/ (16.10.2022).

Dominika Resmi Web Sitesi https://dominica.gov.dm/ (18.10.2022).

EB-5 Immigrant Investor Program, https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program (14.03.2021).

Electral Commission Malta Frequently Asked Questions, https://electoral.gov.mt/faqs#:~:text=For%20the%20General%20Elections%20Electoral,prior%20to%20registration%20may%20apply (09.04.2021).

Enerji Şartı Anlaşması'na Türkiye'nin taraf olduğuna dair, 06.02.2000 tarih ve 23956 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23956.pdf (31.10.2022).

EU citizenship for sale -- for $880,000, https://edition.cnn.com/2013/12/21/world/europe/malta-citizenship-program/index.html (05.04.2021).

European Convention on Nationality, https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166 (21.02.2021).

European Parliament Resolution on EU Citizenship for Sale-2013/2995 (RSP), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0038_EN.html (05.04.2021).

Gayrimenkul Yatırım Fonu veya Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Paylarına Yatırım Yapmak Suretiyle Vatandaşlık veya Uzun Dönemli İkamet İzni Başvurusunda Bulunacak Yabancıların Uygunluk Belgesi Almak için Kurulumuza Yapacakları

Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar Başvurularda Uygulanacak Usul ve Esaslar, https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/3/10 (25.03.2021).

Golden Visa Programs Worldwide, https://visaguide.world/golden-visa/ (15.08.2021).

Grenada Citizenship by Investment Act No. 15 of 2013, https://gov.gd/cbi/overview (19.12.2021).

Grenada Citizenship by Investment Program, https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/grenada (18.03.2021).

Grenada Citizenship Program, https://www.guideconsultants.com/citizenship-by-investment/grenada-citizenship/ (18.03.2021).

Henley & Partners, https://www.henleyglobal.com/about (04.04.2022).

Hudutları Dahilinde Tebaamızın Emlakine Vaziyet Eden Devletlerin Türkiye'deki Tebaaları Emlakine Karşı Mukabelei Bilmisil Tedabiri İttihazı Hakkında Kanun, 15/06/1927 tarih ve 608 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/608.pdf (07.11.2022).

H.R.2471-Consolidated Appropriations Act, https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2471/text (04.04.2022).

ICSID Konvansiyonu'na Türkiye'nin taraf olduğuna dair, 02.06.1988 tarih ve 19830 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19830.pdf (31.10.2022).

Investor program: Suspension of application intakes extended to April 1, 2023, http://www.immigration-quebec.gouv.qc.ca/en/informations/news/news-2021/investors.html (18.12.2021).

Investor visa (Tier 1), https://www.gov.uk/tier-1-investor (08.05.2021).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=trk (21.02.2021).

İsviçre Vatandaşlık Kanunu, https://www.sem.admin.ch/sem/en/home/integration-einbuergerung/schweizer-werden/ordentlich.html (05.11.2022).

Malta Acquisition of Citizenship, https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/#ForExceptionalServices (08.05.2021).

Malta Citizenship by Investment 2022 – the Ultimate Guide by Experts, https://www.globalcitizensolutions.com/malta-citizenship-by-investment/ (08.04.2021).

Malta Citizenship by Investment Program, https://www.citizenshipinvest.com/en/programs/malta-

citizenship/?utm_term=%2Bmalta%20%2Bcitizenship%20%2Bby%20%2Binvestment&utm_campaign=GO-SN-TR-ALW-%7BRP_Malta%7D:(EN)-%5BBMM%5D&utm_source=adwords&utm_medium=ppc&hsa_acc=4761476465&hsa_cam=10063551044&hsa_grp=100044952934&hsa_ad=439046448477&hsa_src=g&hsa_tgt=kwd-314243229977&hsa_kw=%2Bmalta%20%2Bcitizenship%20%2Bby%20%2Binvestment&hsa_mt=b&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gclid=Cj0KCQjwsLWDBhCmARIsAPSL3_2iI2P3tKD4F9f5KON8HtEm1GMNgN3BwurCh3xap3WpI_7weHto57MaAv8yEALw_wcB (08.04.2021).

Malta Income and Taxation, https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/careers/articles/mt-why-malta-income-taxation.html (06.09.2021).

Germany National Act, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stag/englisch_stag.html (05.11.2022).

Nottebohm (Lihtenştayn v Guatemala), ICJ Kararı, 1955. https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/18/018-19550406-JUD-01-00-EN.pdf (25.12.2021).

Québec Immigration Act, http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cr/i-0.2.1,%20r.%203 (18.12.2021).

Quebec Residency & Citizenship by Investment, https://www.artoncapital.com/global-citizen-programs/canada-quebec/#:~:text=To%20qualify%20for%20residency%20or,and%20origin%20of%20invested%20funds (12.03.2021).

Saint Kitts and Nevis Electrol System, http://archive.ipu.org/parline-e/reports/2267_B.htm (16.03.2021).

Saint Christopher and Nevis Citizenship Act, Schedule 1 to the Regulations, https://aglcskn.info/wp-content/documents/Act17TOC/Ch-01_05-Saint-Christopher-and-Nevis-Citizenship-Act.pdf (19.12.2021).

Speech: Citizenship must not be up for sale, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_18 (01.01.2022).

St. Kitts & Nevis Citizenship By Investment, https://imperiallegal.com/st-kitts-nevis-citizenship/ (16.03.2021).

St. Kitts and Nevis Citizenship by Investment Program, https://www.henleyglobal.com/citizenship-investment/st-kitts-nevis (16.03.2021).

St. Kitts and Nevis Resmi Web sitesi https://www.gov.kn/ (07.11.2022).

Swiss Residence By Investment, https://imperiallegal.com/swiss-residence-by-investment/ (14.03.2021).

Swiss Residence Program, https://best-citizenships.com/services/swiss-residence-program/ (15.03.2021).

TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Büyüme Rakamları, https://www.sbb.gov.tr/buyume/ (06.09.2021).

T.C. Merkez Bankası Sermaye Hareketleri Genelgesi, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d58bd2eb-b966-4765-a0cc-626c507449d8/Sermaye+Hareketleri+Genelgesi.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d58bd2eb- (26.06.2022).

Termination Of Backlog Applications İn The Federal Immigrant Investor Program And Federal Entrepreneur Program, https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/notices/notice-termination-backlog-applications-federal-immigrant-investor-program-federal-entrepreneur-program.html (13.03.2021).

Tier 1 Investor Visa Route Closes Over Security Concerns, https://www.gov.uk/government/news/tier-1-investor-visa-route-closes-over-security-concerns (04.04.2022).

Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Hakkında Kılavuz, https://www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/2021-03/2019-5%20Genelge%20Eki%20K%C4%B1lavuz-%2822-03-2021%20tarihli%20olur%20ile%20de%C4%9Fi%C5%9Fik%292_1.pdf (19.12.2021).

Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 06/01/2022 tarih ve 31711 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220106-12.pdf (25.03.2022).

Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, 06/04/2022 tarih ve 27544 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm (07.11.2022).

Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Kapsamında Sabit Sermaye Yatırımlarına ilişkin Uygulama Usul ve Esasları, https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md9703011618 (05.04.2022).

Türkiye Barolar Birliği'nin Yönetmelik Değişikliğine İlişkin Danıştay Başvuru Duyurusu, https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/turkiye-barolar-birligi-yabanci-para-ile-yapilan-yatirim-karsiliginda-turk-vatandasligi-kazanilmasi-82786 (28.06.2022).

Türkiye İstatistik Kurumu, https://www.tuik.gov.tr/ (26.05.2021).

Türkiye'de Turizm, https://www.tursab.org.tr/ (11.05.2021).

Türkiye'de Sahibi veya Ortağı Olduğu İşyerlerinde En Az 50 Kişilik İstihdam Oluşturan Yabancıların 5901 Sayılı Kanun'un 12. Maddesi Kapsamında İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanabilmelerine İlişkin Usul ve Esaslar, https://www.csgb.gov.tr/uigm/yabancilar/istisnai-turk-vatandasligi/ (20.12.2021).

UK Tier 1 Innovator Visa, https://www.henleyglobal.com/residence-investment/united-kingdom (02.04.2021).

Uluslararası İşgücü Kanunu, 13/08/2022 tarih ve 29800 sayılı Resmi Gazete https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160813.htm (05.11.2022).

United Kingdom Immigration Rules, https://www.gov.uk/guidance/immigration-rules/immigration-rules-appendix-a-attributes (29.12.2021).

United Kingdom Investor Visa, https://www.goldenvisas.com/uk (01.04.2021).

United Kingdom Register to Vote, https://www.gov.uk/register-to-vote (25.04.2021).

United Kingdom Tier 1 Investor, https://globalresidenceindex.com/uk-tier1-investor/ (02.04.2021).

Universal Declaration of Human Rights, https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/ (21.02.2021).

USA EB-5 Investor Visa, https://www.henleyglobal.com/residence-investment/united-states (14.03.2021).

USA EB-5 Investor Visa, https://www.hirsonimmigration.com/investment-visas/eb-5-investment-immigration/ (14.03.2021).

Yabancı Yatırımcıların İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Usul ve Esaslar, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/talimat/yabanci-yatirimcilarin-istisnai-olarak-turk-vatandasligini-kazanmalarina-iliskin-usul-ve-esaslar.pdf (12.12.2022).

Yatırım kavramının ekonomi biliminde tanımı, https://www.econlib.org/library/Enc/Investment.html (28.06.2022).

Yatırım kavramının Türk Dil Kurumu'nda tanımı, https://sozluk.gov.tr/ (28.10.2022).

Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılmasında en çok tercih edilen ülkeler, https://best-citizenships.com/2022/02/10/best-citizenship-by-investment-cbi-rankings-for-2022/ (27.06.2022).